

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Ο Ρόλος των Μορφωτικών Συλλόγων στην Παραγωγή Κοινωνικού Κεφαλαίου και η Επίδραση που Προκύπτει στους Νέους. Μια Μελέτη Περίπτωσης από το Σωματείο

ΠΑΟΚ Κλήρου.

Πολίνα Σταύρου

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Δρ Ελένη Παπαϊωάννου**

Μάιος 2018

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Ο Ρόλος των Μορφωτικών Συλλόγων στην Παραγωγή
Κοινωνικού Κεφαλαίου και η Επίδραση που Προκύπτει
στους Νέους. Μια Μελέτη Περίπτωσης από το Σωματείο
ΠΑΟΚ Κλήρου.**

Πολίνα Σταύρου

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Δρ Ελένη Παπαϊωάννου**

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση από τη Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Μάιος 2018

ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ

Περίληψη

Ο ρόλος του Κοινωνικού Κεφαλαίου στην ανάπτυξη συνεκτικών κοινωνιών θεωρείται βαρύνουσας σημασίας λαμβάνοντας υπόψη τη διάρρηξη των ανθρώπινων σχέσεων που προκαλείται από τη σύγχρονη κυρίαρχη τάση του άκρατου ανταγωνισμού.

Στη παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή επιχειρείται η διερεύνηση του ρόλου ενός Μορφωτικού Συλλόγου, ως μια μελέτη περίπτωσης, στην παραγωγή Κοινωνικού Κεφαλαίου ανάμεσα στους νέους συμμετέχοντες. Στη συνέχεια εξετάζεται η επίδραση των παραγόμενων κοινωνικών δικτύων σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.

Με σκοπό να διερευνηθούν τα πιο πάνω, διενεργήθηκε βιβλιογραφική ανασκόπηση αναφορικά με τον εννοιολογικό προσδιορισμό του Κοινωνικού Κεφαλαίου, τις μορφές που λαμβάνει, καθώς και τα οφέλη που προκύπτουν από αυτό. Γίνεται προσπάθεια σύνδεσης του Κοινωνικού Κεφαλαίου με την εκπαίδευση ενηλίκων ως την κύρια μορφή εκπαίδευσης που παρέχουν οι σύλλογοι καθώς και αναφορά στα κυριότερα ζητήματα που προβληματίζουν τους νέους.

Στη συνέχεια εξετάζεται μέσα από τη διαθέσιμη βιβλιογραφία, οι συνθήκες σύστασης των μορφωτικών συλλόγων με σκοπό να διερευνηθούν εις βάθος οι κοινωνικοί λόγοι ίδρυσής τους και οι βασικές τους επιδιώξεις. Αναφορά γίνεται στον Μορφωτικό Σύλλογο ΠΑΟΚ Κλήρου, μέλη του οποίου συμμετείχαν στην ποιοτική έρευνα η οποία εφαρμόστηκε στη βάση της θεωρίας του κονστρουκτιβισμού, με τη χρήση ομαδικής και ατομικής συνέντευξης.

Τα ευρήματα της έρευνας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι Μορφωτικοί Σύλλογοι, μέσα από το παράδειγμα του ΠΑΟΚ, αποτελούν ακρογωνιαίο λίθο στην ανάπτυξη της συνεργασίας, της αλληλεγγύης και της ανοχής στη διαφορετικότητα μέσα από την παραγωγή Κοινωνικού Κεφαλαίου. Φαίνεται, ότι η συμμετοχή σε οργανωμένα σύνολα όπως είναι ο ΠΑΟΚ επιδρά καταλυτικά στη διαμόρφωση της κοινωνίας και συγκεκριμένα ενισχύει τη προσπάθεια δημιουργίας μια συνεκτικής, διαπολιτισμικής και ανθρώπινης κοινωνίας.

Η επίδραση στη ζωή των νέων και στο σύνολο της κοινωνίας γίνεται ορατός μέσα από την δημιουργία ισχυρών δικτύων εμπιστοσύνης, προσφοράς και αλληλοσεβασμού, προάγοντας επομένως την κοινωνία των πολιτών και βοηθώντας στην πραγμάτωση της κοινωνικής συνοχής.

Summary

The role of Social Capital in the development of cohesive societies is considered to be of major importance given the disruption of human relations caused by the modern dominant tendency of extreme competition.

This dissertation attempts to explore the role of PAOK a community association, as a case study, in the production of Social Capital among young participants. It then examines the impact of social networks produced on individual and collective level.

In order to investigate the above, a literature review was carried out regarding the conceptual identification of Social Capital, its types, as well as the benefits derived from its implication. Furthermore, the dissertation provides an attempt to link Social Capital with adult education and gives a great insight to the main issues that concern youth in Cyprus.

Literature review reveals the social conditions that impulse the establishment of associations as well as their main aims. Reference is also made to PAOK association, members of which participated in the qualitative research, conducted for the purposes of this postgraduate dissertation.

In order to achieve the set objectives, qualitative research was carried out on the basis of the theory of constructivism, through focus groups and individual interviews.

Research findings lead to the conclusion that Associations, through the example of PAOK, are a cornerstone in the development of cooperation, solidarity and social cohesion through the production of Social Capital. It seems that participation in organized groups such as PAOK, has an important effect on the formation of society and specifically reinforces the effort to create a coherent, intercultural and human society.

The impact on youth and society is visible through the creation of strong networks of trust, offer and mutual respect, thus promoting civil society and helping to achieve social cohesion.

Ευχαριστίες

Ιδιαίτερες ευχαριστίες θα ήθελα να αποδώσω στην επιβλέπουσα μου Δρα Ελένη Παπαϊωάννου για την καθοδήγηση που μου παρείχε, καθώς και το Ανοικτό Πανεπιστήμιου Κύπρου που ως θεσμός μου έδωσε την ευκαιρία να υλοποιήσω αυτόν τον μαθησιακό μου στόχο.

Θερμά ευχαριστώ τον ΠΑΟΚ, που με τη δράση του και το έργο του με ενέπνευσε να διενεργήσω αυτή την έρευνα καθώς και όλα τα μέλη του ΠΑΟΚ για τη έμπρακτη συμβολή τους.

Τέλος ευγνωμονώ την οικογένεια μου για την αμέριστη συμπαράσταση και στήριξη τους, καθώς και τον σύντροφο μου Γιώργο που δώσαμε μαζί αυτόν τον αγώνα.

Αναλυτικά Περιεχόμενα

1	Εισαγωγή	6
1.1	Λογική της Έρευνας	6
1.2	Δομή Εργασίας	8
2	Βιβλιογραφική Ανασκόπηση	9
2.1	Κοινωνικό Κεφάλαιο-Εννοιολογική οριοθέτηση και σύνδεση με την Εκπαίδευση Ενηλίκων	9
2.1.1	Βασικές Μορφές του Κοινωνικού Κεφαλαίου	14
2.1.2	Η επίδραση του Κοινωνικού Κεφαλαίου στη σύγχρονη κοινωνία.....	16
2.2	Οι κοινωνικό-οικονομικές συνθήκες στην Κύπρο.....	18
2.2.1	Συνέπειες στην κοινωνική και προσωπική ζωή των νέων.....	20
2.3	Οι Συνθήκες Σύστασης των Μορφωτικών Συλλόγων.....	23
2.3.1	Ο σκοπός και η δράση των μορφωτικών συλλόγων στις τοπικές κοινωνίες.....	26
2.3.2	Από την ανεξαρτησία και εντεύθεν. Το παράδειγμα του ΠΑΟΚ.....	29
3	Μεθοδολογία Έρευνας	32
3.1	Σκοπός και Ερευνητικά Ερωτήματα.....	32
3.2	Μεθοδολογική προσέγγιση.....	33
3.3	Εργαλεία Συλλογής Δεδομένων.....	34
3.4	Ερευνητική Διαδικασία.....	37
3.5	Επιλογή Δείγματος.....	38
4	Ανάλυση Δεδομένων	42
4.1	Ζητήματα Δεοντολογίας.....	43
4.2	Εγκυρότητα και Αξιοπιστία.....	44
4.3	Περιορισμοί Έρευνας.....	46
5	Αποτελέσματα	48
6	Συμπεράσματα	64
6.1	Προτάσεις για περαιτέρω διερεύνηση.....	74
	Βιβλιογραφία	75
	Παραρτήματα	90
A	Συνοδευτική επιστολή	90
B	Οδηγός ομαδικής και ατομικής συνέντευξης	92
Γ	Δείγμα ατομικής Συνέντευξης.....	96

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή επιχειρεί να διερευνήσει τον ρόλο των μορφωτικών συλλόγων μέσα από μια μελέτη περίπτωσης, στην ανάπτυξη Κοινωνικού Κεφαλαίου ως παράγοντα που προάγει δίκτυα κοινωνικών σχέσεων, διευκολύνοντας την αντιμετώπιση διαφόρων προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι νέοι στην Κύπρο. Για την εν λόγω διερεύνηση αξιοποιήθηκαν οι απόψεις και τα βιώματα νέων από την συμμετοχή τους σε δραστηριότητες του μορφωτικού συλλόγου ΠΑΟΚ Κλήρου.

1.1 Λογική της Έρευνας

Η κρίση στον χρηματοπιστωτικό τομέα έχει επιφέρει βαρύ πλήγμα στην οικονομία της Κύπρου η οποία με τη σειρά της επηρέασε το σύνολο της κοινωνίας με σοβαρές συνέπειες στα χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα του πληθυσμού (Végh, 2014). Η ένταξη της Κύπρου στο μνημόνιο στήριξης της οικονομίας έχει επιβάλει επαχθή δημοσιονομικά μέτρα λιτότητας με εμφανείς τις συνέπειες στην αύξηση της ανεργίας και στη μείωση του βιοτικού επιπέδου. Συγκεκριμένα κατά το 2016, η ανεργία ανάμεσα στους νέους ανήλθε στο 30% ενώ ταυτόχρονα το ποσοστό φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού αυξήθηκε στο 28% (Στατιστική Υπηρεσία, 2016).

Η συρρίκνωση της οικονομίας έχει προκαλέσει σοβαρά ζητήματα κοινωνικής συνοχής και περιχαράκωσης της κυπριακής κοινωνίας, προβλήματα τα οποία δεν φαίνεται να μπορούν να ξεπεραστούν με τις παρούσες πολιτικές που εφαρμόζονται και αφορούν στην μείωση τόσο του εργατικού κόστους όσο και των κοινωνικών παροχών (Charalambous, 2014).

Δεδομένης της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης αλλά και της αποδυνάμωσης του κράτους πρόνοιας, τα άτομα στράφηκαν σε εναλλακτικές μορφές στήριξης και αλληλεγγύης με συνέπεια να παρατηρηθεί αυξημένη συμμετοχή σε δραστηριότητες εθελοντισμού και σε δίκτυα κοινωνικής συνεργασίας όπως οι μορφωτικοί σύλλογοι (Γραφείο Επιτρόπου Εθελοντισμού και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, 2017).

Η αυξητική τάση για συμμετοχή σε κοινωνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στους μορφωτικούς συλλόγους της αριστεράς κυρίως από νεαρά άτομα, σε συνδυασμό με το κενό που παρατηρείται στη βιβλιογραφία, αποτέλεσε κίνητρο για την εις βάθος διερεύνηση του ρόλου των εν λόγω συλλόγων στην ανάπτυξη Κοινωνικού Κεφαλαίου. Στη συνέχεια δημιουργήθηκε το ερώτημα κατά πόσον προκύπτουν στοιχεία ενδυνάμωσης μεταξύ των νέων/συμμετεχόντων αλλά και προόδου στην κοινωνική τους διαβίωση μέσα από την ανάπτυξη σχέσεων εμπιστοσύνης και αμοιβαιότητας.

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι η άντληση στοιχείων για τους μορφωτικούς συλλόγους αποτέλεσε σημαντικό εμπόδιο στην συγγραφή της βιβλιογραφικής ανασκόπησης αφού οι έγκυρες επιστημονικές πηγές είναι εξαιρετικά περιορισμένες. Για τους σκοπούς της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής, επιλέγηκαν μόνο οι μορφωτικοί σύλλογοι της αριστεράς, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις μαρτυρίες και συγγράμματα ατόμων που συμμετείχαν ενεργά στους εν λόγω συλλόγους όσο και την προσωπική συμμετοχή της ερευνήτριας σε δραστηριότητες του μορφωτικού συλλόγου ΠΑΟΚ.

Για τη διερεύνηση του πιο πάνω ερωτήματος παρουσιάζονται οι απόψεις από συμμετέχοντες στον μορφωτικό σύλλογο ΠΑΟΚ Κλήρου ο οποίος φαίνεται μέσα από το ημερολόγιο δραστηριοτήτων του καθώς και τον κατάλογο μελών¹ του, να παρουσιάζει μεγάλη δραστηριοποίηση κατά την περίοδο 2008-2018 και να προσελκύει σημαντικό αριθμό ατόμων και ειδικότερα νέων. Ο συγκεκριμένος μορφωτικός σύλλογος δραστηριοποιείται σε ημιορεινή κοινότητα της Λευκωσίας γεγονός που φαίνεται να επιδρά στην αυξητική τάση της συμμετοχής αφού τόσο η μεγάλη απόσταση από το κοντινότερο αστικό κέντρο όσο και οι μειωμένες ευκαιρίες απασχόλησης ωθούν τα

¹ Το ημερολόγιο δραστηριοτήτων του συλλόγου καθώς και ο κατάλογος είναι διαθέσιμα στη βιβλιοθήκη του ΠΑΟΚ.

άτομα να εμπλακούν σε δίκτυα κοινωνικής συνεργασίας μειώνοντας επομένως τον κίνδυνο για κοινωνικό αποκλεισμό (Παπάνης, Γιαβρίμης, Ρουμελιώτου, 2007).

1.2 Δομή έρευνας

Η μεταπτυχιακή διατριβή έχει διαρθρωθεί νοηματικά σε δύο άξονες: Α' στο «θεωρητικό» και Β' στο «ερευνητικό».

Στον πρώτο άξονα παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο της μεταπτυχιακής διατριβής μέσα από την βιβλιογραφική ανασκόπηση, με στόχο την εννοιολογική οριοθέτηση του Κοινωνικού Κεφαλαίου και την σύνδεσή του με την εκπαίδευση ενηλίκων, ως την πιο διαδεδομένη μορφή εκπαίδευσης που παρέχουν οι μορφωτικοί σύλλογοι. Επιπλέον, παρουσιάζεται μια εκτεταμένη σκιαγράφιση του έργου και της δράσης των Μορφωτικών Συλλόγων από το 1931, με σκοπό την ανάδειξη της κοινωνικής αναγκαιότητας από την οποία προέκυψε η ίδρυσή τους.

Η εννοιολογική οριοθέτηση του Κοινωνικού Κεφαλαίου καθώς και η ανάδειξη της δράσης των μορφωτικών συλλόγων θέτουν στη συνέχεια το πλαίσιο για το Β' ερευνητικό μέρος της μεταπτυχιακής διατριβής κατά το οποίο εξετάζεται ο βαθμός ανάπτυξης δικτύων εμπιστοσύνης και ο ρόλος τους στην ενδυνάμωση των νέων στις σύγχρονες κοινωνίες. Στο παρόν σημείο, θέτονται τα ερευνητικά ερωτήματα και η μεθοδολογία συλλογής δεδομένων, ενώ στη συνέχεια καταγράφονται και αναλύονται τα αποτελέσματα από την εφαρμογή της έρευνας. Η μεταπτυχιακή διατριβή ολοκληρώνεται με την παρουσίαση των τελικών συμπερασμάτων και με προτάσεις για περαιτέρω διερεύνηση.

Κεφάλαιο 2

Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

2.1 Κοινωνικό Κεφάλαιο-Εννοιολογική οριοθέτηση και σύνδεση με την Εκπαίδευση Ενηλίκων

Το Κοινωνικό Κεφάλαιο ως έννοια έχει εισαχθεί στις κοινωνικές επιστήμες από τους Bourdieu (1986), Coleman (1990), Fukuyama (1995) και Putman (1995), όταν κατά τη δεκαετία του 90', η επιστημονική και πολιτική κοινότητα άρχισε να δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον γι' αυτό το ζήτημα. Έκτοτε το Κοινωνικό Κεφάλαιο αποτελεί επίκαιρο θέμα συζήτησης στις ατζέντες των κυβερνήσεων ιδιαίτερα στις σύγχρονες δημοκρατίες της Ευρώπης οι οποίες φαίνεται να υποφέρουν από σημαντική μείωση της ενεργούς πολιτότητας και γενικότερα από μια αποδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής (Guillen, Coromina, & Saris, 2011).

Παρόλη τη συζήτηση γύρω από την σημαντικότητα του Κοινωνικού Κεφαλαίου, δεν υπάρχει σύγκλιση αναφορικά με έναν κοινά αποδεκτό ορισμό του στη βιβλιογραφία. Αυτό όμως που όλοι αναγνωρίζουν, είναι η ευνοϊκή επιρροή του στην κοινωνία ιδιαίτερα εκεί όπου το κράτος και η αγορά αδυνατούν να πράξουν υπεύθυνα με αποτέλεσμα να έρχεται στο προσκήνιο η έννοια του Κοινωνικού Κεφαλαίου, που γεφυρώνει τη δημόσια με την ιδιωτική σφαίρα (Κουτσογιάννη, 2011).

Το Κοινωνικό Κεφάλαιο αποτελεί μία σχετικά νέα έννοια στην Κοινωνιολογία, αφού μόλις το 1979 ο Bourdieu (1986, σ. 47) το όρισε ως «το σύνολο των πραγματικών ή συμβολικών πόρων οι οποίοι συνδέονται με πολλαπλά δίκτυα, που διατηρούνται στο χρόνο και συσχετίζονται με θεσμοθετημένες σχέσεις αμοιβαίας αποδοχής και αναγνώρισης» τα οποία, κατά τον Putnam (1993, σ. 167) διευκολύνουν τη συνεργασία και τη συλλογική δράση των ανθρώπων και προάγουν την κοινωνική αποδοτικότητα. Ο

ρόλος που διαδραματίζει η εκπαίδευση ενηλίκων στην παραγωγή Κοινωνικού Κεφαλαίου και κατ' επέκταση στην αντιμετώπιση διάφορων κοινωνικοοικονομικών προκλήσεων έχει απασχολήσει ιδιαίτερα την ερευνητική κοινότητα δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη της αλληλεγγύης και της κοινωνικής αποδοτικότητας (Coleman, 1988· Πανιτσίδου, 2013· Παπάνης, Γιαβρίμης, Ρουμελιώτου, 2007· Temple, 2001).

Επιπλέον, ο Putnam (1993) υποστηρίζει πως το Κοινωνικό Κεφάλαιο είναι ένας πόρος που τον κατέχουν ομάδες ανθρώπων και που περιλαμβάνει πολλά από τα χαρακτηριστικά των κοινωνικών οργανισμών, όπως την εμπιστοσύνη, τις νόρμες και τα δίκτυα, τα οποία μπορούν να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα της κοινωνίας. Επομένως μπορεί να συμφωνήσει κανείς με τους Putnam, Leonardi & Nanetti (1993) ότι το Κοινωνικό Κεφάλαιο δεν είναι ένα ιδιωτικό αγαθό αλλά δημόσιο, αφού προκύπτει μόνο μέσα από την ομαδική συνεργασία στη βάση κοινά αποδεκτών κανονισμών, με έμφαση στην εμπιστοσύνη τον αλληλοσεβασμό και την αλληλεγγύη.

Εξίσου σημαντική είναι η αναφορά του Kawachi, Kennedy, Lochner & Prothrow-Stith (1997) στην κοινωνική συμμετοχή ως βασικό συστατικό της έννοιας του Κοινωνικού Κεφαλαίου, αφού ομάδες ατόμων με διαφορετικά ενδεχομένως χαρακτηριστικά και υπόβαθρα, αναπτύσσουν μεταξύ τους εμπιστοσύνη και καταφέρνουν να πετύχουν ευρύτερους κοινωνικούς στόχους με όφελος στο σύνολο. Κατά συνέπεια, η ανάπτυξη ισχυρών δεσμών μεταξύ των συμμετεχόντων, ενισχύει το αίσθημα του ανήκειν σε μια ομάδα και αυξάνει τα επίπεδα εμπιστοσύνης με ιδιαίτερη επίδραση στην κοινωνική ενσωμάτωση.

Πιο απλά, όπως τίθεται από την Κουτσογιάννη (2011), το Κοινωνικό Κεφάλαιο αναπτύσσεται από τη διαρκή αναβάθμιση και την προσφορά υπηρεσιών από τις οργανώσεις των πολιτών μέσα από τον συνεργατισμό, τον εθελοντισμό και τους θεσμούς αλληλεγγύης που ενώ δεν αποσκοπούν στο κέρδος, συμβάλλουν στο κοινωνικό εισόδημα και αποφέρουν κοινωνικό όφελος και απασχόληση. Υπό αυτό το πρίσμα το Κοινωνικό Κεφάλαιο μπορεί να ορισθεί ως συσώρευση συλλογικής γνώσης, οργανωτικής κουλτούρας, αλληλεγγύης και κοινής εμπιστοσύνης με κοινωνική και προσωπική απόδοση με όφελος το σύνολο.

Τα τελευταία χρόνια η έννοια του Κοινωνικού Κεφαλαίου συνδέεται έντονα με την εκπαίδευση όπου σύμφωνα με τον Coleman (1988), προκύπτει μία αμφίδρομη σχέση μεταξύ των ισχυρών κοινωνικών δικτύων μιας κοινωνίας και της βελτίωσης της μαθησιακής επίδοσης.

Σύμφωνα με τον ορισμό της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, όπως το ορίζει η UNESCO (1976), περιλαμβάνει εκείνες τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα σε όλες τις μορφές εκπαίδευσης, σε οποιοδήποτε χρονικό διάστημα και που στοχεύουν μεταξύ άλλων στη βελτίωση της προσωπικότητας ατόμων που θεωρούνται από την κοινωνία ενήλικες. Σε αυτό τον ορισμό εισάγεται και η έννοια του ενήλικα ο οποίος δεν μπορεί να περιορίζεται στην ηλικία ενηλικίωσης δηλ. 18 ετών αφού κάθε κοινωνία και εποχή προσδιορίζει διαφορετικά αυτό το όριο (UNESCO, 1976).

Λαμβάνοντας υπόψη το περιεχόμενο και τις ευρύτερες έννοιες που προσπαθεί να προωθήσει ο πιο πάνω ορισμός, διαφαίνεται μια σαφής συσχέτιση της Εκπαίδευσης Ενηλίκων με την παραγωγή Κοινωνικού Κεφαλαίου αφού και οι δύο έννοιες προτεραιότητα τους έχουν την ανάπτυξη του ενήλικα ατόμου στην κοινωνία.

Σχετικά με το ρόλο της εκπαίδευσης και κατ' επέκταση της εκπαίδευσης ενηλίκων στην αύξηση και ανάπτυξη του Κοινωνικού Κεφαλαίου, διατυπώθηκαν επίσης διάφορες προσεγγίσεις. Η προσέγγιση του Coleman (1988), για παράδειγμα, διαφοροποιείται από αυτή του Putnam (2000), καθώς ο πρώτος εστιάζεται στο ατομικό όφελος, εκλαμβάνοντας την εκπαίδευση ως αποτέλεσμα παρά ως αιτιακό παράγοντα του Κοινωνικού Κεφαλαίου μιας κοινότητας, ενώ ο δεύτερος επισημαίνει το συλλογικό όφελος που εκρέει από το Κοινωνικό Κεφάλαιο, εκλαμβάνοντας την εκπαίδευση ως ανεξάρτητη μεταβλητή. Τα ερευνητικά ευρήματα του Putnam (2000), φέρνουν την εκπαίδευση ως σημαντικό αιτιακό παράγοντα Κοινωνικού Κεφαλαίου, καθώς υποστηρίζουν ότι η συμμετοχή σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες ενθαρρύνει την αμοιβαία εμπιστοσύνη ανάμεσα στα άτομα της ομάδας, η οποία στη συνέχεια γενικεύεται σε εμπιστοσύνη και ανεκτικότητα προς το κοινωνικό σύνολο.

Θα μπορούσε κανείς να συμπεράνει ότι η σχέση μεταξύ Κοινωνικού Κεφαλαίου και εκπαίδευσης ενηλίκων, πέρα από το ότι έχει αναδειχθεί σε πεδίο εξαιρετικού

ερευνητικού ενδιαφέροντος, είναι και μια σχέση αλληλένδετη καθώς υπάρχει μια συνεχής αλληλεπίδραση.

Αυτό καταδεικνύεται και από τα ευρήματα της έρευνας των Falk, Golding και Balatti (2000) για τα αποτελέσματα της μάθησης, που εκρέουν από τη συμμετοχή σε προγράμματα «Εκπαίδευσης Ενηλίκων στην Κοινότητα» (Adult & Community Education – ACE). Υποστηρίζεται ότι η ενδυνάμωση του Κοινωνικού Κεφαλαίου μέσω της συμμετοχής σε εκπαιδευτικά προγράμματα ενηλίκων είναι κομβική για την παραγωγή πολλαπλών κοινωνικοοικονομικών αποτελεσμάτων.

Ενδιαφέρον προκύπτει και από τα ευρήματα των Preston & Feinstein (2004), όπου τα μορφωμένα άτομα έχουν περισσότερες πιθανότητες να συμμετέχουν σε εθελοντικές δραστηριότητες και να ασκούν το εκλογικό τους δικαίωμα αφού διαθέτουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη προς τους θεσμούς, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα την σημαντική επίδραση της εκπαίδευσης στην ανάπτυξη Κοινωνικού Κεφαλαίου,

Η σύνδεση της εκπαίδευσης με το Κοινωνικό Κεφάλαιο μπορεί να γίνει περισσότερο αντιληπτός μέσω των παραγώγων τους και κυρίως διά των επιδράσεών τους στον πολιτισμό μιας ομάδας ή περιοχής και στη ριζική αλλαγή στις στάσεις και αξίες καθώς και στους τρόπους δράσης του ατόμου όπως είναι η συνεργασία, η αλληλεγγύη, η προσφορά στο σύνολο (Balatti & Falk, 2002). Συγκεκριμένα, η εκπαίδευση των πολιτών σε εναλλακτικές μορφές ενασχόλησης σε μια κοινότητα όπως στην μελέτη περίπτωσης που εξετάζει η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή, ευνοεί την προσέγγιση και ενσωμάτωση διαφορετικών στοιχείων κουλτούρας. Παράλληλα, ανοίγει δόδους επιλογών τόσο σε ατομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο, ενισχύει την ευελιξία και ανεκτικότητα και επαναπροσδιορίζει τους στόχους, τις προσδοκίες και τις προτεραιότητες τόσο του ατόμου όσο και του κοινωνικού συνόλου (Balatti & Falk, 2002).

Ταυτόχρονα, η σχέση των δύο εννοιών, της εκπαίδευσης και του Κοινωνικού Κεφαλαίου είναι αμφίδρομη. Σύμφωνα με τον Coleman, (2000), το αυξημένο Κοινωνικό Κεφάλαιο συνεπάγεται με ισχυρά κοινωνικά δίκτυα γεφύρωσης, διευρυμένη συμμετοχικότητα και ανάπτυξη κοινωνικής εμπιστοσύνης, παράγοντες που μεταξύ άλλων πολλαπλασιάζουν

τις ευκαιρίες άτυπων μορφωτικών εμπειριών μέσω της αλληλεπίδρασης και ενασχόλησης με αντικείμενα πέραν των βιοτικών αναγκών.

Παράλληλα, το κοινωνικό κεφάλαιο που παράγεται μέσα από δραστηριότητες μάθησης και στοχεύει στο ευρύτερο όφελος, ενδεχομένως να δρα αντισταθμιστικά, περιορίζοντας τις ταξικές διαφοροποιήσεις και την περιθωριοποίηση ευάλωτων ομάδων και ατόμων με διαφορετικά χαρακτηριστικά. Γεγονός που συνδέεται και με τους στόχους της εκπαίδευσης που εκτός από γνωστικοί είναι σύμφωνα με τον Bloom (1956) και συναισθηματικοί, που αφορούν στις στάσεις αλλά και ψυχοκινητικοί, που αφορούν στις δεξιότητες.

Με άλλα λόγια, τα κοινωνικά δίκτυα τα οποία προκύπτουν από εκπαιδευτικές διεργασίες φαίνεται να προάγουν τόσο τη γνωστική όσο και την κοινωνική ανάπτυξη των ατόμων, διευκολύνοντας έτσι την αντιμετώπιση διάφορων προκλήσεων όπως την οικονομική ανέχεια και το χαμηλό κοινωνικό-οικονομικό υπόβαθρο (Παπάνης, Γιαβρίμης, Ρουμελιώτου, 2007). Ενδιαφέρον προκύπτει στη διαπίστωση της Παντισίδου, (2013), ότι η εκπαίδευση ενηλίκων, σε κοινωνίες με αυξημένο Κοινωνικό Κεφάλαιο, μπορεί όχι μόνο να αναβαθμίσει τις γνώσεις και τις δεξιότητες των ατόμων, αλλά και να επιδράσει στην ίση αναδιανομή του πλούτου επιτυγχάνοντας πιο δίκαιες κοινωνίες. Η συλλογική οργάνωση μιας κοινωνίας οδηγεί και στην συλλογική ανάληψη ευθυνών με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και ανάγκες των ατόμων, βελτιώνοντας επομένως τις συνθήκες διαβίωσης τους.

Επομένως, όση περισσότερη έμφαση δίνει μια κοινότητα, μια ομάδα, ένα οργανωμένο σύνολο σε δραστηριότητες κοινωνικής συνεργασίας, τόσο μεγαλύτερη προβλέπεται να είναι η ανάπτυξη Κοινωνικού Κεφαλαίου και επομένως η οικοδόμηση αλληλεγγύης και κοινωνικής συνοχής. Τα συγκεκριμένα στοιχεία, ενδυναμώνουν την ικανότητα των ατόμων να διαχειριστούν δύσκολες καταστάσεις και να διαβούν ποιοτικά στις σύγχρονες κοινωνίες. Θα ήταν ωστόσο, παράλειψη να μην λάβουμε υπόψη το γεγονός ότι χωρίς την παράλληλη στήριξη συνοδευτικών πολιτικών κοινωνικού χαρακτήρα, δεν μπορεί να αναμένεται η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής στη βάση μόνο της επένδυσης στην εκπαίδευση.

Σύμφωνα με την προηγούμενη εννοιολογική οριοθέτηση του Κοινωνικού Κεφαλαίου αλλά και με την σχέση αλληλεπίδρασής του με την εκπαίδευση ενηλίκων, η έννοια του Κοινωνικού Κεφαλαίου, προσφέρει το πλέον κατάλληλο πλαίσιο για να διερευνηθεί ο ρόλος και η επίδραση από τη συμμετοχή στις δομές του σωματίου ΠΑΟΚ αφού οι δραστηριότητες που παρέχουν, εμπίπτουν στο εν λόγω πεδίο. Η μεταπτυχιακή διατριβή ακολουθεί την συγκεκριμένη θεωρητική προσέγγιση αφού ακριβώς λαμβάνει υπόψη της, τις κοινωνικές πτυχές που επηρεάζουν τόσο την ανάπτυξη όσο και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής (Temple, 2001).

2.1.1. Βασικές μορφές του Κοινωνικού Κεφαλαίου

Όσον αφορά τις βασικές μορφές του Κοινωνικού Κεφαλαίου, οι κυριότεροι θεωρητικοί του, όπως ο Bourdieu, ο Coleman και ο Putnam συγκλίνουν σε δύο (Τσουνής & Σαράφης, 2017) . Η μία επικεντρώνεται στη «συμμετοχή» και η άλλη στα «κοινωνικά δίκτυα», ενώ η κάθε μια συντίθεται από διαφορετικές μεταβλητές και χαρακτηριστικά τα οποία με τη σειρά τους επηρεάζουν το πεδίο εφαρμογής τους.

Αναφορικά με τη «συμμετοχή», η συζήτηση στρέφεται γύρω από τον τρόπο με τον οποίο η συμμετοχή των πολιτών συμβάλλει στην ενίσχυση του Κοινωνικού Κεφαλαίου είτε μέσω της εγγραφής ως μέλους σε κάποια κοινωνική οργάνωση είτε μέσω της συμμετοχής τους στη δημόσια ζωή της κοινότητας που διαμένουν. Αυτή η μορφή κεφαλαίου μπορεί να ονομαστεί ως «επίσημο Κοινωνικό Κεφάλαιο», σύμφωνα με τους Wallace και Pichler (2007) λόγω του ότι προϋποθέτει τη συμμετοχή σε επίσημα θεσμοθετημένες οργανώσεις και δραστηριότητες. Ο Dhesi (2000) απλοποιεί το επίσημο Κοινωνικό Κεφάλαιο σε όλες τις νόρμες, διαδικασίες, οργανώσεις, ομάδες, σύνολα και προγράμματα που ενισχύουν τη συλλογική δράση και τη συνοχή.

Από την άλλη, τα «κοινωνικά δίκτυα», το επονομαζόμενο από τον Bourdieu (1986) ως «άτυπο Κοινωνικό Κεφάλαιο», επικεντρώνεται στους άτυπους δεσμούς μεταξύ των ατόμων. Μέρος αυτής της μορφής αποτελεί η «κοινωνική εμπιστοσύνη», μεταβλητή η οποία προϋποθέτει υψηλό βαθμό ανιδιοτέλειας και δημόσιου αισθήματος (Fukuyama, 1995), γεγονός που ενδεχομένως να λειτουργεί ως κινητήρια δύναμη στη συμμετοχή των ατόμων σε οργανωμένα σύνολα. Κατ' επέκταση, η κοινωνική εμπιστοσύνη δημιουργεί δεσμούς μεταξύ των ανθρώπων οι οποίοι προκύπτουν και ενισχύονται από

τα πλεονεκτήματα της δικτύωσης αλλά και από την αποτελεσματικότητα των σχέσεων που δημιουργούνται (Crow, 2004).

Με άλλα λόγια το άτυπο Κοινωνικό Κεφάλαιο δημιουργεί φιλίες, οι οποίες σύμφωνα με τη βιβλιογραφία των επιστημών της υγείας, αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο της ψυχικής υγείας του ανθρώπου (Irwin & Scali, 2007). Προχωρώντας ένα βήμα πιο κάτω θα λέγαμε ότι σε κοινωνίες με υψηλό δείκτη αποξένωσης στις οποίες η οικογένεια έχει χάσει τον παραδοσιακό της ρόλο και οι δεσμοί στις κοινότητες έχουν κατακερματιστεί, η φιλία που προκύπτει μέσα από συλλόγους θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μια βασική μορφή κοινωνικής συνοχής.

Το Κοινωνικό Κεφάλαιο όντας μια ευρεία έννοια θα ήταν αδύνατο να περιοριστεί στις πιο πάνω διακρίσεις, έτσι ο Putnam (2000) και ο Woolcock (1998), προτείνουν μια ακόμη διαφοροποίηση των μορφών με βάση κυρίως τα χαρακτηριστικά των ατόμων και το αποτέλεσμα της συνεργασίας τους. Συγκεκριμένα, κάνουν λόγο για τρεις τύπους Κοινωνικού Κεφαλαίου το «συγγενικό» το «γεφυρωτικό» και το «συνδεδετικό» (Putnam, 2000· Woolcock 1998). Το «συγγενικό» συνίσταται στους δεσμούς μεταξύ ατόμων από ομογενείς ομάδες ο οποίοι είναι αρκετά ισχυροί, όπως οι σχέσεις μεταξύ μελών της οικογένειας, μελών ίδιας ομάδας ή φίλων. Το «γεφυρωτικό» αναφέρεται σε σχέσεις ατόμων ανάμεσα σε ετερογενείς ομάδες, γεφυρώνοντας έτσι τις διαφορές, ενώ το «συνδεδετικό» αναφέρεται σε μια οριζόντια διάδραση και συνεργασία μεταξύ διαφορετικών εθνοτικών ομάδων, ηλικιών, οργανισμών ή και κρατών (Putnam, 2000· Woolcock 1998). Ουσιαστικά, το «συγγενικό» κεφάλαιο επιτρέπει στα άτομα να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα της καθημερινότητας παρέχοντάς κοινωνική κυρίως στήριξη, ενώ το «γεφυρωτικό» κεφάλαιο συμβάλλει στην ενσωμάτωση των ατόμων με διαφορετικά χαρακτηριστικά. Ο τρίτος τύπος κεφαλαίου χαρακτηρίζεται από κάθετες συνδέσεις όπως για παράδειγμα ένα άτομο με την αστυνομία, τα κόμματα, τράπεζες, δηλαδή με θέσεις εξουσίας με στόχο τη βελτίωση κάποιας πτυχής της ζωής του (Κουσουλή, Λιναρδής, Σταθογιαννάκου, 2012).

Μία πολύ ενδιαφέρουσα αλλά και πολύ εμφανής διάκριση του Κοινωνικού Κεφαλαίου, αφορά στο θετικό και αρνητικό κεφάλαιο, το οποίο έκανε την εμφάνιση του μετά την μετά-κομμουνιστική περίοδο και ιδιαίτερα με την εμφάνιση ακραίων εξτρεμιστικών ομάδων όπως αυτής της Κου Κλουξ Κλαν (Σωτηρόπουλος, 2006). Η διαφορά των δύο

μορφών έγκειται στο αποτέλεσμα και στην κοινωνική αποδοτικότητα. Συγκεκριμένα, η δημιουργία κοινωνικών δικτύων που έστω και αν διακατέχονται από αμοιβαιότητα, κοινές νόρμες και δεσμούς αλληλοστήριξης, εντούτοις δεν οδηγούν σε κοινωνική αλλαγή και ευρεία εφαρμογή για το κοινωνικό όφελος τότε αυτό συνιστά αρνητικό Κοινωνικό Κεφάλαιο. Αυτές οι σχέσεις συνήθως διευκολύνουν την ανάπτυξη του κοινωνικού αποκλεισμού προς άλλα άτομα ή ομάδες και επίσης δεν έχουν κάτι να προσφέρουν στην κοινωνία. Από την αντίθετη πλευρά το θετικό Κοινωνικό Κεφάλαιο μπορεί να βοηθήσει στην ενίσχυση της προαγωγής της κοινωνίας πολιτών και να πραγματώσει την κοινωνική συνοχή.

2.1.2 Η επίδραση του Κοινωνικού Κεφαλαίου στη σύγχρονη κοινωνία

Η αποδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής, αποτελεί την μεγαλύτερη απώλεια για τις σύγχρονες κοινωνίες ειδικά για αυτές που έχουν υποστεί μεγάλους κοινωνικούς, πολιτικούς και οικονομικούς κλυδωνισμούς. Στο παρόν υποκεφάλαιο, επιχειρείται να αναδειχθεί η επίδραση του Κοινωνικού Κεφαλαίου σε κοινωνίες με έντονα κοινωνικά προβλήματα, απότοκο της πρόσφατης οικονομικής κρίσης, και παράλληλα να αναδυθεί ο ρόλος του στην ενδυνάμωση και συσπείρωση των ατόμων.

Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, αποτελεί τη χειρότερη κρίση μετά την παγκόσμια οικονομική ύφεση του 1929 (Claessens, Kose & Terrones, 2009). Αρχικά, αντιμετωπίστηκε ως μια κρίση οικονομικού μόνο χαρακτήρα, με την εισαγωγή διορθωτικών μέτρων στα δημοσιονομικά των κρατών αλλά και στο χρηματοπιστωτικό σύστημα (Monastiriotis et al., 2013). Ωστόσο, στη συνέχεια διαφάνηκε ότι η οικονομική κρίση προκάλεσε σειρά προβλημάτων με ευρύτερο κοινωνικό χαρακτήρα, γεγονός που προκάλεσε έντονους κλυδωνισμούς στην κοινωνία (Καραμέτου & Αποστολόπουλος, 2011). Η ραγδαία αύξηση της ανεργίας, η απώλεια θέσεων εργασίας, η αύξηση του ποσοστού φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού και γενικότερα η συρρίκνωση της οικονομίας αποτελούν της κύριες συνέπειες αυτών των κλυδωνισμών στις κοινωνίες που έχουν επηρεαστεί από την κρίση. Σύμφωνα με τον Burgard & Kalousova (2015) αυτές οι συνέπειες οδηγούν σταδιακά στην αποδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και ειδικότερα στην απώλεια του Κοινωνικού Κεφαλαίου. Το άτομο εκτός από την απώλεια της εργασίας του ή μέρος των εισοδημάτων του, βιώνει και μια πιο προσωπική απώλεια όχι μόνο λόγω της

εξασθένησης της κοινωνίας της οποίας αποτελεί μέλος, αλλά και λόγω της προσωπικής του αποστασιοποίησης από τη συμμετοχή στις συλλογικές δραστηριότητες της κοινότητας (Burgard & Kalousova, 2015)

Οι συνέπειες τέτοιων κλυδωνισμών γίνονται πιο αισθητές ιδιαίτερα σε μικρές πόλεις ή κοινότητες σε σύγκριση με μεγαλουπόλεις (Besser, Recker & Agnitsch, 2008). Σύμφωνα με έρευνα που διενεργήθηκε σε πολιτεία των Ηνωμένων Πολιτειών και διερεύνησε τον αντίκτυπο της οικονομικής κρίσης στην ποιότητα ζωής σε μικρές πόλεις, διαφάνηκε ότι υπάρχει μεγαλύτερος κίνδυνος κοινωνικής διάρρηξης αλλά και πληθυσμιακού μααρασμού παρά σε μεγάλες πόλεις (Besser et al., 2008). Η κοινωνία μπορεί να υποστεί μεγάλη απώλεια κοινωνικής συμμετοχής, διάβρωσης της κοινωνικής ταυτότητας και γενικότερα αποσύνθεσης των κοινωνικών δεσμών και του Κοινωνικού Κεφαλαίου, ως επακόλουθο των αρνητικών οικονομικών κλυδωνισμών (Besser et al., 2008). Ακόμα και μικροί σε ένταση κλυδωνισμοί μπορούν να προκαλέσουν αισθητή υποβάθμιση της ποιότητας ζωής μιας μικρής πόλης. Συσχετίζοντας τώρα τα δεδομένα ενός μικρού νησιού όπως είναι η Κύπρος θα λέγαμε ότι οι κοινότητες κυρίως της υπαίθρου, όντας ιδιαίτερα ευαίσθητες, επηρεάζονται άμεσα και πιο έντονα από ένα κλυδωνισμό σε σύγκριση με τους διάφορους δήμους.

Φαίνεται ότι οι ιδιαίζουσες ανάγκες της υπαίθρου καθώς και οι μεγάλες κοινωνικο-οικονομικές ανισότητες που οξύνθηκαν παγκοσμίως, τη δεκαετία του 1990, δημιούργησαν την ανάγκη για αναθεώρηση του αναπτυξιακού μοντέλου υιοθετώντας εναλλακτικές στρατηγικές με έμφαση στην προστασία της κοινωνικής συνοχής (Friedmann, 1992). Το νέο αυτό μοντέλο ανάπτυξης έγινε γνωστό ως Integrated Area Development (IAD) και εφαρμόστηκε αρχικά από τα Ηνωμένα Έθνη σε μια προσπάθεια να ενισχυθεί η συνοχή ανάμεσα σε πόλεις, κοινότητες, περιφέρειες, γειτονίες, και περιοχές με μεγάλες αντιθέσεις και χαρακτηριστικά (Carino, 1997). Η εν λόγω αναπτυξιακή προσέγγιση δίνει έμφαση στην κοινωνική καινοτομία και στο Κοινωνικό Κεφάλαιο, με σκοπό να καλυφθούν οι ανάγκες των περιθωριοποιημένων ομάδων στις οποίες περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων η εκπαίδευση και η τοπική δημοκρατική διακυβέρνηση (Friedmann, 1992). Η στροφή σε περισσότερο κοινωνικές ανάγκες παρά οικονομικές φαίνεται να ενίσχυσε τη συλλογική συνεργασία ως μέσο καταπολέμησης της φτώχειας και της κοινωνικής ανισότητας ιδιαίτερα σε μικρές κοινότητες, αφού

σύμφωνα με τον Friedmann (1992), οι συνθήκες διαβίωσης των ευάλωτων ομάδων μιας κοινωνίας είναι ο καθρέφτης του κοινωνικού της χαρακτήρα.

Η ενδυνάμωση της κοινωνίας προϋποθέτει την «αφύπνιση» των ατόμων, αναλαμβάνοντας ενεργό ρόλο στον επαναπροσδιορισμό των ικανοτήτων τους για να ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους με σκοπό να διαχειρίζονται μόνοι τους τα ζητήματα που τους αφορούν, εφαρμόζοντας έτσι τις αρχές της συμμετοχής και της αυτοδιάθεσης (Moulaert et al., 1994). Παράλληλα, για να μπορέσει να επιτευχθεί η ενδυνάμωση των ατόμων και κατ' επέκταση της κοινωνίας θα πρέπει να ληφθεί υπόψη, η ιστορική της διαδρομή, εστιάζοντας στην ιστορία, τις πολιτικές και οικονομικές συνθήκες και στη σύνθεση της (Καραμέτου & Αποστολόπουλος, 2011). Η διερεύνηση των αιτιών παρακμής ή μαρασμού, αλλά και των φυσικών πόρων μιας περιοχής δίνει την δυνατότητα εντοπισμού των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν ως μέθοδοι ανάπτυξης. Επομένως, σύμφωνα με τους Καραμέτου & Αποστολόπουλο (2011), η διατήρηση της πολιτισμικής παράδοσης, η αναβίωση παραδοσιακών δραστηριοτήτων, η κοινωνικο-πολιτισμική ζωή καθώς και η διενέργεια ερευνών μπορούν να επιδράσουν στην ανασυγκρότηση της κοινωνίας σε τοπικό επίπεδο.

Σε περιόδους έντονων οικονομικών αλλά και πολιτικών κρίσεων, όπως συμβαίνει με τα περιστατικά τρομοκρατίας στην Ευρώπη, οι συνθήκες είναι τέτοιες που απειλούν τον κοινωνικό ιστό μιας χώρας αυξάνοντας σε τεράστιο βαθμό την καχυποψία (Merolla & Zechmeister, 2009). Ωστόσο ενδέχεται, οι ατομικές και οι συλλογικές προσπάθειες για την επίλυση της κρίσης, με την συσπείρωση των ατόμων σε ομάδες, τη συμμετοχή σε πολιτισμικές δραστηριότητες και με άλλες μορφές συνεργασίας να μπορέσουν να αποτρέψουν μια δραματική πτώση του Κοινωνικού Κεφαλαίου.

2.2 Οι κοινωνικο-οικονομικές Συνθήκες στην Κύπρο

Κατά το 2010-2011, η Κύπρος, ενώ διένυε μια περίοδο ήπιας οικονομικής ανάκαμψης, με υγιή δημόσια οικονομικά, ωστόσο το 2012 οδηγείται μαζί με την υπόλοιπη ευρωζώνη σε ύφεση, επηρεαζόμενη από την οικονομική κρίση του 2008 ως αποτέλεσμα της κατάρρευσης της Lehman Brothers στην Αμερική (Charalambous,

2014). Η Κύπρος βρέθηκε αντιμέτωπη με πρωτοφανή οικονομικά δεδομένα μετά από την υποβάθμιση της κυπριακής οικονομίας από τον οίκο Moody's και από τον οίκο Fitch, το 2012, που είχε ως συνέπεια την ένταξή της στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης (ESM) (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2016). Αποκορύφωμα της ύφεσης αποτέλεσε το κούρεμα καταθέσεων σε ποσοστό 50% για καταθέσεις πάνω από 100.000 ευρώ ως αναγκαίο όρο, προκειμένου να μπορέσει η Κυπριακή Βουλή να υπογράψει το Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής (Μνημόνιο Συνεννόησης) και να εφαρμόσει μια σειρά από διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις (Ρομποτή & Φερώνας, 2015).

Γενικότερα, το Μνημόνιο Συνεννόησης περιελάμβανε στόχους για την αντιμετώπιση μεσοπρόθεσμων δημοσιονομικών και μακροπρόθεσμων διαρθρωτικών προκλήσεων, με σκοπό την αναδιάρθρωση του τραπεζικού τομέα, τη δημοσιονομική εξυγίανση στον τομέα των δημοσίων δαπανών, μειώνοντας το έλλειμμα και το χρέος, καθώς και την εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, που θα δημιουργούσαν συνθήκες για βιώσιμη και σταθερή ανάπτυξη (Pegasiou, 2013).

Από τότε, ξεκίνησε στην κυπριακή κοινωνία μια αντιπαράθεση ανάμεσα σε δυο κοινωνικές και ιδεολογικές συμμαχίες, γεγονός που επιβεβαιώνει τον White (2013), ότι όταν η κοινωνία διαπερνά περιόδους κρίσης και ισχυρών κλυδωνισμών, η διχοτομία και η αντιπαράθεση ανάμεσα στη δεξιά και την αριστερή παράταξη εντείνεται ιδιαίτερος. Στην Κύπρο, το αντικείμενο της αντιπαράθεσης επικεντρώθηκε στην επίρριψη ευθυνών αλλά και στον τρόπο αντιμετώπισης της κρίσης. Η μια συμμαχία ήθελε να μεταφέρει τη διαφαινόμενη κρίση των τραπεζών στο Δημόσιο, ενώ η άλλη κοινωνική συμμαχία επέμενε ότι η κρίση πήγαζε από τις τράπεζες και ότι η όποια λιτότητα έπρεπε να συμπεριλαμβάνει και να αντιμετωπίζει τόσο τα αίτια της κρίσης, όσο και τις επιπτώσεις μιας μονομερούς λιτότητας σε βάρος των εργαζόμενων (Ρομποτή & Φερώνας, 2015).

Δυστυχώς οι συνέπειες της κρίσης, αναπόφευκτα μεταφέρθηκαν στους εργαζόμενους, με την αποκοπή του κρατικού προϋπολογισμού σε δαπάνες υγείας, παιδείας και κοινωνικής πρόνοιας, με το κλείσιμο μικρών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων, με την απώλεια θέσεων εργασίας, με την επιβολή επιπρόσθετης φορολογίας, με τη μείωση του κρατικού μισθολογίου και γενικότερα με την επιβολή διαρθρωτικών μέτρων με αρνητικές συνέπειες κυρίως στις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού και ιδιαίτερα τους νέους (Koutsampelas & Polycarpou, 2013).

Η παρούσα κοινωνική και οικονομική κατάσταση στην Κύπρο, είχε ως αποτέλεσμα να επιδεινωθεί η θέση των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού και να δημιουργήσει συνθήκες πόλωσης και γενικότερης απογοήτευσης (Πάρλαλης & Αθανασίου, 2017)

2.2.1 Συνέπειες στην κοινωνική και προσωπική ζωή των νέων

Στο παρόν υποκεφάλαιο κρίνεται σκόπιμη η γενική παρουσίαση της θέσης των νέων στην Κυπριακή πραγματικότητα με στόχο να διερευνηθεί πιο αποτελεσματικά η επίδραση του Κοινωνικού κεφαλαίου στην προσωπική και κοινωνική τους ζωή. Για τους σκοπούς της εν λόγω μεταπτυχιακής διατριβής ο όρος «νέος» αναφέρεται σε άτομα ηλικίας από 16 μέχρι 35 ετών, όπως αυτός ορίζεται μέσα από την Εθνική Στρατηγική για τη Νεολαία (Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου, 2017). Η επιλογή της κατηγορίας των νέων έγινε λαμβάνοντας υπόψη τόσο την επισφαλή τους θέση στην κυπριακή κοινωνία όσο και την αυξημένη συμμετοχή τους στις δομές του ΠΑΟΚ.

Ανάμεσα στις πιο επιρρεπείς κοινωνικά ομάδες του πληθυσμού, βρίσκεται η ομάδα των νέων οι οποίοι πρώτοι πλήττονται και βιώνουν τις συνέπειες μιας οικονομικής κρίσης (Blanchflower & Freeman, 2000). Σύμφωνα με τον Verick (2009), τόσο η τρέχουσα όσο και οι προηγούμενες οικονομικές κρίσεις επηρέασαν ανεπανόρθωτα τους νέους κυρίως λόγω της καλπάζουσας ανεργίας η οποία διατηρείται αρκετό καιρό ακόμα και μετά την έναρξη της οικονομικής ανάπτυξης.

Ο αυξημένος κίνδυνος αποκλεισμού που αντιμετωπίζουν οι νέοι από την αγορά εργασίας, σε σύγκριση με άλλες ομάδες, οφείλεται κυρίως στην έλλειψη εξειδίκευσης και εργασιακής εμπειρίας, με αποτέλεσμα να παραμένουν άνεργοι, ετεροαπασχολούμενοι ή ακόμη να απασχολούνται σε επισφαλείς εργασιακές συνθήκες (ILO, 2015). Ταυτόχρονα, πέραν από το πάγωμα των θέσεων εργασίας, οι νεοεισερχόμενοι στην αγορά εργασίας έχουν να αντιμετωπίσουν πολύ μεγαλύτερες πιθανότητες απόλυσης απ' ό,τι οι εργαζόμενοι με περισσότερα χρόνια υπηρεσίας, εντείνοντας έτσι την ευπάθεια αυτής της ομάδας (OECD, 2013)

Η υψηλή ανεργία καθώς και η μειωμένη απασχολησιμότητα των νέων δεν επηρεάζει μόνο την επαγγελματική τους αποκατάσταση, αλλά ταυτόχρονα επιδρά καταλυτικά

στην προσωπική και κοινωνική τους ζωή (Lundberg & Wuermli, 2012). Σύμφωνα με τους Lundberg & Wuermli (2012), επηρεάζεται η ικανότητα των νέων να διαχειρίζονται τις σχέσεις τους αλλά και να δημιουργούν οικογένειες καθώς η κρίση τους καθιστά λιγότερο αυτόνομους και ανασφαλείς. Ταυτόχρονα, η εν λόγω ανασφάλεια τους οδηγεί στην αναθεώρηση των προσωπικών τους στόχων, με αποτέλεσμα να μειώνεται η αυτοεκτίμηση τους και να επιβραδύνεται η ολοκλήρωση της προσωπικότητάς τους, ιδιαίτερα για νέους από χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα (Tsekeris, Pinguli & Georga, 2015).

Η κρίση και κατ' επέκταση η ανεργία που βιώνουν οι νέοι, μπορεί να έχει και μακροπρόθεσμες συνέπειες στη ζωή τους με εμφανείς ενδείξεις στην υγεία και την ευεξία. Η εκδήλωση ψυχιατρικών ασθενειών, η πιθανότητα έναρξης καπνίσματος, η εμφάνιση περιστατικών κατάθλιψης ακόμα και η μείωση του προσδόκιμου της ζωής, αποτελούν τις πιο συχνές εκδηλώσεις των επιπτώσεων στην υγεία των νέων (Tsekeris, et al., 2015). Σύμφωνα με τους Economou, Angelopoulos, Peppou, Souliotis, & Stefanis, (2016), τα άτομα τα οποία διαπερνούν περίοδο κατάθλιψης μπορεί να οδηγηθούν στην αυτοχειρία αφού η οικονομική κρίση αποτελεί παράγοντα επικινδυνότητας για εμφάνιση και αύξηση των ποσοστών αυτοκτονιών. Ανάμεσα στις προτάσεις πολιτικής για αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου μεταξύ άλλων είναι και η προώθηση της συμμετοχής των ατόμων σε κοινωνικά δίκτυα και ομάδες, ενισχύοντας επομένως το Κοινωνικό Κεφάλαιο της χώρας (Economou et al., 2016).

Σύμφωνα με τους Mexi, & Boursier (2017), οι νέοι βιώνουν με μεγάλη αγανάκτηση την μειωμένη δυνατότητα τους για αγορές, εξόδους και διακοπές κυρίως γιατί θεωρούν ότι η γενιά τους δεν φέρει καμία ευθύνη για την κατάσταση που υποχρεώνονται να υποστούν. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι συνθήκες αυτές, έχουν οδηγήσει στην αύξηση της χρήσης του διαδικτύου ως μέσο διασκέδασης και κοινωνικοποίησης με αποτέλεσμα να πλήττεται σοβαρά τόσο η σωματική όσο και η ψυχική τους υγεία (Tsekeris et al., 2015).

Το αίσθημα αγανάκτησης των νέων κορυφώνεται με το υψηλό ποσοστό αποχής τους από τις εκλογικές διαδικασίες αφού σύμφωνα με τα αποτελέσματα έρευνας των Christodoulou, Pashias, Theocharides & Davou (2017) που αφορά Ελληνοκύπριους νέους, περίπου το 60% των νέων απείχε από τις εκλογές κατά το 2014. Σύμφωνα με την

εν λόγω έρευνα, καταδεικνύεται ότι η συντριπτική πλειονότητα των νέων φαίνεται να επιλέγει την αδράνεια αλλά και την αποχή από τις πολιτικές διαδικασίες, ενώ συνδέουν την πολιτική με τη διαφθορά και τα οικονομικά συμφέροντα (Christodoulou et al., 2017). Στους νέους υπερισχύουν τα συναισθήματα ανασφάλειας, απογοήτευσης, αποπροσανατολισμού, έλλειψης έμπνευσης και εμπιστοσύνης, ενώ αναδεικνύεται έντονα η ανάγκη για εξεύρεση νέων ιδεών, τις οποίες δεν μπορούν να εντοπίσουν στην παραδοσιακή πολιτική ή και την παραδοσιακή πολιτική δράση (Christodoulou et al, 2017). Σημειώνεται επίσης ότι το εκπαιδευτικό σύστημα στην Κύπρο χρήζει αναβάθμισης αφού τα πανεπιστημιακά πτυχία και η εξειδίκευση δεν μεταφράζονται σήμερα κατ' ανάγκη σε επαγγελματική εξασφάλιση ενώ ταυτόχρονα τονίστηκε η σημασία της εκπαίδευσης στην καλλιέργεια κριτικής σκέψης (Christodoulou et al, 2017).

Οι εν λόγω στάσεις εμφανίζονται πιο έντονες σε χώρες με πολύ υψηλά ποσοστά ανεργίας, όπου οι νέοι έχουν χάσει το ενδιαφέρον τους για πολιτική συμμετοχή εκφράζοντας το με την εκλογική αποχή (Ampre, 2013). Αυτό όμως, σύμφωνα με την Ampre, (2013) δεν σημαίνει ότι δεν ενδιαφέρονται να εμπλακούν σε δημοκρατικές δραστηριότητες. Συγκεκριμένα συμμετέχουν σε διαφορετικές μορφές πολιτικής συμμετοχής όπως σε τοπικά και περιφερειακά συμβούλια νεολαίας, οργανισμούς, ομάδες και σωματεία τα οποία βρίσκουν καταλληλότερα στη δική τους αντίληψη σχετικά με την δημοκρατία και την πολιτότητα (Ampre, 2013). Οι μη τυπικές μορφές εκπαίδευσης που προσφέρουν τα συμβούλια νεολαίας, αποτελούν σημαντικό εργαλείο στην εμπέδωση της δημοκρατικής ζωής, αφού η εμπλοκή με την κοινότητα και η ενασχόληση με θέματα που αφορούν το σύνολο, ενισχύουν την συνείδηση των νέων ως πολίτες και κατ' επέκταση εντείνουν την πολιτική τους συμμετοχή (Ampre, 2013).

Όπως θα δούμε στη συνέχεια και μέσα από τα αποτελέσματα της έρευνας, οι νέοι αναπτύσσουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για συμμετοχή στα κοινά της τοπικής κοινωνίας τους, σε βαθμό μάλιστα, που επηρεάζει και την συμμετοχή τους σε θεσμούς της ευρύτερης κοινωνίας, ως μια έκδηλη μορφή ενεργούς πολιτότητας.

2.3 Οι συνθήκες σύστασης των Μορφωτικών Συλλόγων

Με στόχο τη διερεύνηση του ρόλου των μορφωτικών συλλόγων σήμερα, κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική η παρουσίαση του ρόλου που διαδραμάτισαν στο μετασχηματισμό της κυπριακής κοινωνίας μέσα από μια ιστορική αναδρομή από την ίδρυση τους μέχρι σήμερα. Η εν λόγω αναδρομή προβάλλει τις δυσμενείς κοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν την περίοδο ίδρυσής τους καθώς και τις βασικές τους επιδιώξεις, στοιχεία τα οποία συσχετίζονται με τη λειτουργία τους μέχρι και σήμερα.

Οι μορφωτικοί σύλλογοι της αριστεράς πρωτοεμφανίστηκαν το 1939 στην κυπριακή ύπαιθρο με την μορφή κινημάτων και η κύρια επιδίωξή τους ήταν η οργάνωση εργατών και εργαζομένων κατά της εργασιακής εκμετάλλευσης και των δυσβάσταχτων κοινωνικών συνθηκών που βίωναν κατά τη Βρετανική Αποικιοκρατική περίοδο 1878-1960 (Νεοκλέους & Ιωακειμίδης, 2012). Σε συνθήκες φτώχειας, ανεργίας, αναλφαβητισμού, αυξημένης τοκογλυφίας και έλλειψης κοινωνικής πρόνοιας, οι μορφωτικοί σύλλογοι βρήκαν πρόσφορο έδαφος για να αναπτύξουν δραστηριότητες εκπαίδευσης ενηλίκων όπως βιβλιοθήκη, διαλέξεις, συζητήσεις, ομαδικά διαβάσματα, ερασιτεχνικό θέατρο, απαγγελίες και διαφώτιση με σκοπό την αλληλεπίδραση και την συλλογική δράση απέναντι στις τότε κοινωνικοοικονομικές συνθήκες (Νεοκλέους & Ιωακειμίδης, 2012· Πέτας, 1992).

Αντίστοιχα η Εκκλησία, ίδρυσε και χρησιμοποίησε τα Θρησκευτικά Ορθόδοξα Ιδρύματα (Θ.Ο.Ι.) κατά παρόμοιο τρόπο, με διαφορετικό όμως προσανατολισμό (Παπαγαθαγγέλου, 1995). Ενώ στα αριστερά σωματεία υπήρχε ένας νεωτερικός χαρακτήρας με συμμετοχή γυναικών και ανδρών σε κοινές δραστηριότητες, διδασκαλία μεικτών κυπριακών χορών (από το 1957 και μετά), θεατρικές παραστάσεις νεωτερικού περιεχομένου (Παύλου, 2015), από την άλλη τα Θ.Ο.Ι. αποτελούσαν χώρους θρησκευτικής κατήχησης με συντηρητικό εθνικιστικό προσανατολισμό (Μαυράτσας, 1998)

Σύμφωνα με τον Persianis (1996), η βρετανική διοίκηση κατά τα πρώτα 50 χρόνια ήταν ιδιαίτερα σκληρή απέναντι στους κύπριους, εφαρμόζοντας πολιτική απόλυτης κυριαρχίας, εκμεταλλευόμενη την εργατική δύναμη και αφαιμάσσοντας τον φυσικό

πλούτο του νησιού. Οι Κύπριοι ζούσαν μέσα σε συνθήκες φτώχειας, εξαθλίωσης και οι φτωχοί μικροκτηματίες αγρότες τύγγαναν μεγάλης εκμετάλλευσης από τους τοκογλύφους των πόλεων (Katsiaounis, 2007). Η βρεφική θνησιμότητα, η μετακίνηση του πληθυσμού στις πόλεις, η μετανάστευση στο εξωτερικό και η παιδική εργασία αποτελούν τα κυριότερα χαρακτηριστικά της κοινωνίας την εποχή της αποικιοκρατίας (Katsourides, 2013).

Συγκεκριμένα το αίσθημα ανασφάλειας που επικρατούσε ως προς την πολιτική κατάσταση της Κύπρου, σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες όπως την έλλειψη επικοινωνίας των Βρετανών με το λαό, τη ρατσιστική συμπεριφορά της ιεραρχίας, την απουσία αναπτυξιακής πολιτικής και την έλλειψη επενδύσεων στην εκπαίδευση πέραν της πρωτοβάθμιας, επιδείνωνε την οικονομική εξαθλίωση και την ανέχεια (Gravani & Ioannidou, 2014). Η κατάσταση αυτή εξυπηρετούσε την καθήλωση του λαού σε χαμηλά κοινωνικά στρώματα και κατ' επέκταση μείωνε τις πιθανότητες για οργανωμένη κοινωνική αντίσταση (Περσιάνης, 1996 · Gravani & Ioannidou, 2014).

Τεράστιο ρόλο στην επιβίωση των Κυπρίων διαδραμάτισε η εθνική τους ταυτότητα και η διατήρηση του Ελληνικού χαρακτήρα του νησιού μέσα από τη γλώσσα, την θρησκεία και τις παραδόσεις (Koutselini-Ioannidou, 1997). Η εκπαίδευση των ελληνοκυπρίων την εποχή της αποικιοκρατίας χαρακτηριζόταν από μια συνεχή αντιπαλότητα μεταξύ του «ξένου» βρετανικού στοιχείου που φαινόταν να απειλεί τον εθνικό χαρακτήρα του νησιού τακτική την οποία εφάρμοσαν και με τους προηγούμενους κατακτητές του νησιού και κυρίως κατά την κυριαρχία των Οθωμανών στο νησί (Christou, 2006).

Πέραν από τις αντίξοες συνθήκες εργασίας και διαβίωσης, οι Κύπριοι είχαν να αντιμετωπίσουν και την ανελεύθερη πολιτική στον τομέα της εκπαίδευσης που εφάρμοσε η αποικιακή κυβέρνηση η οποία προέβη στην απαγόρευση των εθνικών συμβόλων και εορτασμών, του εθνικού ύμνου αλλά και της διδασκαλίας της ελληνικής ιστορίας στα σχολεία (Παστελλά, 2016). Συγκεκριμένα το 1929, ο Κυβερνήτης της Νήσου sir Ronald Storrs, απέκτησε τον πλήρη έλεγχο στα ελληνικά σχολεία στην Κύπρο αφαιρώντας την διοίκηση τους από τις ελληνικές κοινότητες, με στόχο τον έλεγχο των διορισμών στα ελληνικά σχολεία όσων δασκάλων υποστήριζαν την εθνική αφύπνιση και την ένωση με την Ελλάδα (Καψάλης, 2015). Η αυταρχική επιβολή της διδασκαλίας της Βρετανικής γλώσσας εις βάρος των Ελληνικών σε συνδυασμό με τον νόμο του 1935 για την αλλαγή

του Αναλυτικού Προγράμματος της μέσης εκπαίδευσης, ατσάλωσε τη θέληση των Κυπρίων για κοινωνική αντίδραση. Απόδειξη της θέληση του λαού για διαφύλαξη της ταυτότητας του αποτελεί και η μη συμμόρφωση των σχολείων με το νόμο του 1935 με αποτέλεσμα να τους διακοπεί η επιδότηση από την βρετανική διοίκηση (Καψάλης, 2015).

Παρά τις αντίξοες συνθήκες που επικρατούσαν κατά την περίοδο της αποικιοκρατίας, φαίνεται ότι ο λαός μπόρεσε να διατηρήσει την πολιτιστική και εθνική του ταυτότητα προβάλλοντας μεγάλες αντιστάσεις στην προσπάθεια Αγγλοποίησης του εκπαιδευτικού συστήματος των κυπρίων (Dietzel & Makrides, 2009). Σύμφωνα με τον Πέτα (1992), καθοριστικό ρόλο για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά και την δημιουργία εθνικής και συλλογικής συνείδησης του λαού ενάντια στην καταπίεση είχαν οι μορφωτικοί σύλλογοι της Αριστεράς οι οποίοι παρείχαν ευκαιρίες επιμόρφωσης την εργατικής τάξης. Οι μορφωτικοί σύλλογοι από το 1939 ιδρύονταν τοπικά και πρόσφεραν προγράμματα υγιούς απασχόλησης από εθελοντές όπως μαθήματα μόρφωσης, ομαδικής ανάγνωσης, συζητήσεις ελεύθερης θεματολογίας, διαλέξεις, και ερασιτεχνικό θέατρο (Πέτας, 1992). Οι μορφωτικοί σύλλογοι αποτελούν τα πρώτα κέντρα εκπαίδευσης ενηλίκων που συναντούμε την περίοδο της αποικιοκρατίας, τα οποία κατάφεραν να συσπειρώσουν το λαό αμέσως μετά την αυθόρμητη παλλαϊκή εξέγερση του κυπριακού λαού τον Οκτώβριο του 1931, γνωστή ως «Οκτωβριανά», απέναντι στην στυγνή οικονομική και πολιτική καταπίεση των Βρετανών (Alecou, 2016).

2.3.1. Ο Σκοπός και η Δράση των Μορφωτικών Συλλόγων στις Τοπικές Κοινωνίες

Μετά τα «Οκτωβριανά», η αποικιοκρατική διοίκηση επέβαλε ιδιαίτερα σκληρά και απαγορευτικά μέτρα στον κυπριακό λαό γεγονός που επηρέασε ιδιαίτερα τη ζωή στην ύπαιθρο και στις μικρές κοινότητες (Κυριάκου, 2003). Το ενδιαφέρον της διοίκησης για τη νεολαία ήταν ανύπαρκτο ενώ επικρατούσε έντονη εκμετάλλευση της γυναικείας εργασίας με αποκορύφωμα το 80% αυτών να είναι αναλφάβητες (Πέτας, 1992). Αργότερα κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο εξαιτίας των συχνών βομβαρδισμών που δέχονταν κυρίως στις πόλεις, διατάχθηκε εκκένωση των πόλεων με αποτέλεσμα να συγκεντρωθεί μεγάλος αριθμός ατόμων στα χωριά και ιδιαίτερα στην ύπαιθρο (Uludağ, 2005). Με δεδομένο την ανάγκη στέγασης και απασχόλησης, τα άτομα βρήκαν καταφύγιο στους κόλπους των μορφωτικών συλλόγων, στους οποίους μπορούσαν να εγγραφούν όλοι ανεξαιρέτως επαγγέλματος (Πέτας, 1992). Οι στόχοι τότε των μορφωτικών συλλόγων, ήταν η σωστή διαπαιδαγώγηση της εργατικής νεολαίας, των αγροτών, και γενικότερα των εργαζομένων που κατοικούσαν στην ύπαιθρο λαμβάνοντας υπόψη την έξαρση της κυβείας και του χαρτοπαιγνίου την εν λόγω εποχή. Ταυτόχρονα, οι μορφωτικοί σύλλογοι, προετοίμαζαν τους νέους και τους εργαζόμενους της υπαίθρου για την ανάγκη οργανωμένης αντίστασης απέναντι στους αποικιοκράτες (Πέτας, 1992).

Οι μορφωτικοί σύλλογοι, σύμφωνα πάντα με τον Πέτα (1992), ιδρύθηκαν για να καλύψουν τις ανάγκες των φτωχών και των καταφρονημένων ομάδων και ταυτόχρονα να δώσουν λύσεις σε ζητήματα που αφορούσαν την τοπική κοινωνία μέσα από συλλογική προσπάθεια. Συγκεκριμένα, για την ίδρυση ενός μορφωτικού συλλόγου ήταν απαραίτητη η λίστα υπογραφών από 20 τουλάχιστον μέλη και η δημιουργία καταστατικού το οποίο περιελάμβανε τους κανονισμούς λειτουργίας τους (Πέτας, 1992).

Τα μέλη των μορφωτικών συλλόγων οργανώνονταν σε ομάδες, υποεπιτροπές όπως τις ονόμαζαν και συζητούσαν πέραν από το Εθνικό ζήτημα και τρόπους επίλυσης διαφόρων προβλημάτων όπως η κατασκευή γεφυριών, αυλακιών, ανέγερση σχολικών κτιρίων και άλλων βελτιωτικών έργων στην κοινότητα (Πέτας, 1992). Παράλληλα δημιουργήθηκαν και άλλες υποεπιτροπές, που διοργάνωναν πολιτιστικές και αθλητικές εκδηλώσεις με διττό χαρακτήρα: να προσελκύσουν περισσότερα μέλη σε δραστηριότητες υγιούς απασχόλησης αλλά και για να προσφέρουν στον κόσμο τρόπους ψυχαγωγίας ως

βάλσαμο στην καθημερινότητά τους (Βαρνάβα, 1990). Στη συνέχεια οι υποεπιτροπές εξέλεξαν την Επιτροπή του συλλόγου, που με την σειρά της λάμβανε μέρος στην επαρχιακή συνδιάσκεψη για να εκλέξουν τα μέλη της Επαρχιακής επιτροπής ως το ανώτατο όργανο των τοπικών συλλόγων (Πέτας, 1992). Η επαρχιακή επιτροπή σιγά σιγά απέκτησε επίσημο χαρακτήρα ασκώντας ταυτόχρονα πολιτική δράση αφού πολλές φορές υπέβαλλε υπομνήματα στην τότε διοίκηση και σε άλλες αρχές αναφορικά με θέματα ανακατασκευής δρόμων, ύδρευσης, υγείας και καθαριότητας.

Βασικό μέλημα των μορφωτικών συλλόγων ήταν η προώθηση του ήθους ανάμεσα στους νέους και στις νέες. Η κυπριακή κοινωνία χαρακτηριζόταν από έντονο συντηρητισμό και οι ευκαιρίες απασχόλησης, κοινωνικοποίησης και ψυχαγωγίας κυρίως για τις νέες ήταν ιδιαίτερα περιορισμένες (Pattie, 1999). Σύμφωνα με τους Hadjiravlou & Mertan (2010) η πατριαρχική δομή της κυπριακής κοινωνίας την εν λόγω εποχή, δεν επέτρεπε τις συναναστροφές νεαρών γυναικών με νέους αφού το θεωρούσε ανήθικο και απρεπές για μια ανύπανδρη νέα. Ωστόσο οι μορφωτικοί σύλλογοι με τη δράση τους και την προσήλωση τους στις ηθικές αξίες κατάφεραν να κερδίσουν τον σεβασμό και την εμπιστοσύνη του κόσμου, επιτρέποντας έτσι τη συμμετοχή των παιδιών τους στις δραστηριότητες των συλλόγων (Προυσής, 1990). Ταυτόχρονα οι επίμονες προσπάθειες των συλλόγων για πάταξη της κυβείας και για υγιή απασχόληση των νέων, κατάφερε να αποτρέψει πολλούς νέους από την συνήθεια του χαρτοπαίγνιου αλλά και να βοηθήσει πολλές οικογένειες να απαλλαγούν από τις επιπτώσεις της εθιστικής αυτής συνήθειας (Πέτας, 1992).

Παράλληλα, οι μορφωτικοί σύλλογοι διαδραμάτιζαν και μορφωτικό ρόλο στην κοινότητα, ενημερώνοντας τον κόσμο για τις πολιτικές εξελίξεις και για την ιστορία του ελληνικού έθνους (Πέτας, 1992). Συγκεκριμένα, διοργανώνονταν πολιτικές εκδηλώσεις κατά του χιτλεροφασισμού και του βρετανικού αποικισμού καθώς και διάφορες πολιτικές ομιλίες και συζητήσεις. Το γεγονός ότι πολλά μέλη των συλλόγων κατατάχθηκαν στις δυνάμεις του Άξονα ως εθελοντές στρατιώτες (Πολυβίου, 2012), επαφίεται σε μεγάλο βαθμό στο ρόλο που έπαιξε η διαφώτιση που γινόταν εντός των συλλόγων (Πέτας, 1992). Παράλληλα οργανώνονταν διάφορες επιμορφωτικές συζητήσεις με θέμα την εργασία, την γυναίκα, το παιδί, σε σχέση πάντοτε με την συμβολή τους σε μια πιο κοινωνικά δίκαιη κοινωνία (Πέτας, 1992).

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι μορφωτικοί σύλλογοι ήταν άρρηκτα συνδεδεμένοι με το Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού (ΑΚΕΛ), με κοινή επιδίωξη την υπεράσπιση των εργασιακών δικαιωμάτων και της κοινωνικής προόδου και με κοινή δράση στον ανταποικιακό αγώνα για υπεράσπιση της δημοκρατίας και της νομιμότητας (Anthias & Ayres, 1983). Ως εκ τούτου, οι σύλλογοι υπερασπιζόμενοι τις αρχές της συμφιλίωσης και της επαναπροσέγγισης μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, έθεταν ως βασική τους προτεραιότητα την προώθηση της φιλίας μεταξύ των δύο κοινοτήτων τόσο στις πολιτικές τους τοποθετήσεις όσο και στην επιμορφωτική και πολιτιστική τους δράση (Pollis, 1973).

Πέραν από τον επιμορφωτικό τους ρόλο, οι σύλλογοι διακρίνονται για τον πολιτισμικό τους χαρακτήρα και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς των Κυπρίων. Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, οι ευκαιρίες για ψυχαγωγία πέραν από τους γάμους ήταν ελάχιστες για τους κατοίκους της υπαίθρου (Peristiany, 1976), με αποτέλεσμα οι σύλλογοι να αποτελούν ένα μοναδικό μέσο ψυχαγωγίας. Η δημιουργία χορωδιών, χορευτικών συγκροτημάτων, μπάντων αλλά και θεατρικών ομάδων αποτελούσαν τις πιο δημοφιλείς πολιτιστικές δραστηριότητες που πρόσφεραν οι σύλλογοι για τους νέους (Κωνσταντίνου, 2007). Συγκεκριμένα, μέσα από τους μορφωτικούς συλλόγους έκανε το ξεκίνημα του το ερασιτεχνικό θέατρο στην Κύπρο όπου σύμφωνα με την Κωνσταντίνου (2007), η κυπριακή κοινωνία βίωνε το θέατρο ως μορφή επανάστασης, πατριωτισμού και προόδου με έντονο το στοιχείο της ιδεολογικής και πολιτικής διάστασης. Πέραν από το θέατρο η εκμάθηση και η παρουσίαση παραδοσιακών χορών αποτελεί μέχρι σήμερα την κύρια πολιτιστική ασχολία των μορφωτικών συλλόγων αφού σύμφωνα με τον Λαζάρου (2014), ο παραδοσιακός χορός είναι μια μορφή πολιτικής όπου ενισχύει την εθνική ταυτότητα και εξυψώνει το εθνικό φρόνημα κυρίως σε περιόδους κοινωνικής κρίσης. Ταυτόχρονα η διατήρηση των ηθών και εθίμων του νησιού λειτούργησε και ως μέσο αντίστασης στις απαιτήσεις των διάφορων κατακτητών για χειραγώγηση της εθνικής συνείδησης (Κατζηλάρης, 2007).

Αξιοσημείωτη είναι η έμφαση που δίνει ο Λαζάρου (2014), στη σχέση που δημιουργείται ανάμεσα στους χορευτές των παραδοσιακών χορών αφού θεωρεί απαραίτητη προϋπόθεση για την διατήρηση ενός συγκροτήματος και κατ' επέκταση ενός συλλόγου, τις καλές φιλικές σχέσεις. Συγκεκριμένα αναφέρεται στη σύσφιξη των σχέσεων μέσω της ειλικρίνειας, της αλληλοκατανόησης και της αλληλοβοήθειας μεταξύ των μελών με

παρόμοιο ή ακόμα και με διαφορετικό υπόβαθρο (Λαζάρου, 2014), ενισχύοντας την θεωρία των Putnam (2000) και Woolcock (1998) για την γεφυρωτική μορφή που μπορεί να λάβει το Κοινωνικό Κεφάλαιο μέσα σε μια ομάδα.

2.3.2. Από την ανεξαρτησία και εντεύθεν. Το παράδειγμα του ΠΑΟΚ

Μετά την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας οι μορφωτικοί σύλλογοι μετονομάστηκαν σε Λαϊκές Οργανώσεις και εντάχθηκαν κάτω από την καθοδήγηση της Παγκύπριας Εργατικής Ομοσπονδίας (ΠΕΟ), ενισχύοντας οργανωτικά τους εθελοντές αλλά και στηρίζοντας έμπρακτα τη λειτουργία και τη διαχείριση των δραστηριοτήτων τους με στόχο την ενίσχυση της λαϊκής απαίτησης για κοινωνική δικαιοσύνη (ΠΕΟ, 1991). Ωστόσο για τους σκοπούς της εν λόγω διατριβής, ως προς το λεκτικό θα παραμείνει η αναφορά σε συλλόγους και όχι σε Λαϊκές Οργανώσεις, ακολουθώντας την πρακτική των ίδιων των ατόμων που συμμετέχουν.

Κατά την δεκαετία του 90', σε συνθήκες οικονομικής άνθισης και ανάπτυξης του βιοτικού επιπέδου στην Κύπρο, οι μορφωτικοί σύλλογοι διέρχονται μια μεγάλη κρίση υπολειτουργώντας και κινδυνεύοντας να διαλυθούν. Η ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη και η διαμόρφωση της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας την εν λόγω δεκαετία (Λαμπρινού, 2015) δεν θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστη την Κύπρο. Συγκεκριμένα, η Κύπρος την περίοδο 1990-2010 κατέγραψε μια κατακόρυφη αύξηση του βιοτικού της επιπέδου και των αναπτυξιακών επενδύσεων, ενώ σημειώθηκε μεγάλη άνθιση της οικοδομικής και τουριστική βιομηχανίας (Καραμάνου κ.ά., 2003). Αυτή η αλλαγή είχε ως αποτέλεσμα την αποδόμηση της κοινωνίας αφού σύμφωνα με τον Fukuyama (1995), η διαμόρφωση μοντέρνων κοινωνιών μεταξύ άλλων ενισχύει την αστικοποίηση, εντατικοποιεί το ρυθμό ζωής, αυξάνει τον καταναλωτισμό και οδηγεί στην κοινωνική αποξένωση. Σύμφωνα με την θεωρία της «κοινωνικής αλλαγής», οι κοινωνικό-δημογραφικές συνθήκες που επικρατούν ανά το παγκόσμιο, προσανατολίζονται στην τυπική εκπαίδευση, στην εμπορευματοποίηση, στη ψηφιακή τεχνολογία επηρεάζοντας τις επικρατούσες πολιτισμικές αξίες, μετατρέποντας τις κοινωνίες σε μοντέρνες και ατομικιστικές (Greenfield, 2009). Ως εκ τούτου οι μορφωτικοί σύλλογοι πλήγηκαν ιδιαίτερα από αυτή την μεταμόρφωση της κυπριακής κοινωνίας, με αποτέλεσμα να μειωθεί η συμμετοχή στις πολιτιστικές και ιδιαίτερα τις μορφωτικές δραστηριότητες αλλά και να πληγεί σοβαρά η προσέλκυση νέων ατόμων.

Η περίοδος της παρακμής των μορφωτικών συλλόγων διακόπηκε μετά από το ισχυρό σοκ που δέχθηκε το 2012 η οικονομία της Κύπρου και η οποία συντέλεσε στην ανάκαμψη των συλλόγων και στην αύξηση της εθελοντικής συμμετοχής των νέων της μικρομεσαίας τάξης (Γραφείο Επιτρόπου Εθελοντισμού και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, 2017). Οι κοινωνικές αλλαγές που μπορεί να προκληθούν απότομα και βίαια σε μια κοινωνία σύμφωνα με την Greenfield (2009), μεταβάλλουν και μεταμορφώνουν το κυρίαρχο πολιτισμικό πρότυπο, όπου στην περίπτωση της σύγχρονης πραγματικότητας η μοντέρνα και ατομικιστική κοινωνία, παρουσιάζει στοιχεία μετάλλαξης προς πιο συλλογικές και παραδοσιακές μορφές οργάνωσης (Reeskens & Vandecasteele, 2017). Ως εκ τούτου, η αυξημένη συμμετοχή καθώς και η εντατικοποίηση των δραστηριοτήτων στους μορφωτικούς συλλόγους μπορεί να θεωρηθεί ως αντίδραση στους κοινωνικούς κλυδωνισμούς που προκάλεσε η συρρίκνωση της οικονομίας τα τελευταία πέντε χρόνια, υπόθεση που αποτελεί το εφιαλτήριο για την παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή.

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες, λοιπόν ιδρύεται το 1950 και ο μορφωτικός σύλλογος της Κλήρου ο οποίος το 1970 εγγράφεται επίσημα πλέον ως σωματείο με την επωνυμία Πολιτιστικός Αθλητικός Όμιλος Κλήρου (ΠΑΟΚ) (Κωνσταντίνου, 2014). Ο ΠΑΟΚ συγκέντρωσε μεγάλο αριθμό μελών μετά το 1960, γεγονός που τον βοήθησε να αναπτύξει έντονη μορφωτική, πολιτιστική και αθλητική δραστηριοποίηση εντός και εκτός της κοινότητας (Κωνσταντίνου, 2014). Η κοινότητα Κλήρου, όντας το μεγαλύτερο ημιορεινό χωριό στα βορειοανατολικά της οροσειράς του Τροόδους (Κοινοτικό Συμβούλιο Κλήρου, 2009), αποτελούσε πόλο έλξης για τους νέους της ευρύτερης περιοχής οι οποίοι πέραν της συμμετοχής τους στη διοργάνωση επιμορφώσεων και εκδηλώσεων, συνέβαλαν και έμπρακτα στην ανέγερση ιδιόκτητου οικήματος το 1996. Οι διαχρονικοί στόχοι του ΠΑΟΚ όπως και όλων των μορφωτικών συλλόγων, είναι η υγιής απασχόληση των νέων καθώς και η πρόοδος της κοινότητας (Κωνσταντίνου, 2014).

Η πορεία του συλλόγου από την ίδρυση του μέχρι σήμερα δεν διαφέρει από την πιο πάνω περιγραφή των μορφωτικών συλλόγων τόσο κατά την περίοδο της αποικιοκρατίας όσο και μετά την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας. Αξιοσημείωτη είναι η έντονη διεργασία που παρατηρείται από το 2011, στον εν λόγω σύλλογο, προσελκύοντας άτομα διαφορετικών ηλικιών, με διαφορετικό μορφωτικό υπόβαθρο και ιδεολογική κατεύθυνση. Το πολιτιστικό τμήμα που διατηρούσε από την ίδρυση του ο ΠΑΟΚ άρχισε

να επαναδραστηριοποιείται διοργανώνοντας χορευτικές παραστάσεις, φιλαρμονικές επιδείξεις, μουσικά αφιερώματα, με κύρια δραστηριότητα την εκμάθηση κυπριακών παραδοσιακών χορών. Το συγκρότημα ενηλίκων συγκεντρώνει σήμερα (2018), περισσότερους από 30 χορευτές ηλικίας 15 έως και 60 ετών με πολυάριθμες συμμετοχές σε εκδηλώσεις και τηλεοπτικές παραγωγές στην Κύπρο και σε φεστιβάλ στο εξωτερικό και χαίρει ευρείας εκτίμησης. Παράλληλα, με στόχο την διατήρηση των ηθών και εθίμων της Κύπρου, το 2014, κρίθηκε αναγκαίο να δημιουργηθεί το «Παιδικό Εργαστήρι Παραδοσιακών Χορών» για παιδιά από 8 μέχρι 15 ετών. Το ενδιαφέρον για συμμετοχή παιδιών από και εκτός της κοινότητας σημείωσε απότομη αύξηση, με αποτέλεσμα ο αριθμός των παιδιών από 12 το 2014 να φθάσει στους 30 μέχρι το 2017. Το παιδικό εργαστήρι εκτός από την προώθηση της παράδοσης, στοχεύει και στην υγιή ενασχόληση των παιδιών εντός της κοινότητας, ως ένας τρόπος αντιμετώπισης τόσο της νεανικής παραβατικότητας αλλά και της εγκατάλειψης του χωριού.

Ο ΠΑΟΚ διατηρεί παράλληλα με το πολιτιστικό τμήμα και ποδοσφαιρικό τμήμα με περίπου 20 συμμετέχοντες, παίκτες και παράγοντες οι οποίοι προπονούνται και αγωνίζονται εθελοντικά στη Β' κατηγορία Αγροτικού πρωταθλήματος.

Πέραν της πολιτιστικής του δράσης, ο ΠΑΟΚ δίνει έμφαση και στην επιμόρφωση των κατοίκων της υπαίθρου, με τη διοργάνωση επετειακών εκδηλώσεων αλλά και διαλέξεων σε σύγχρονα ζητήματα που αφορούν τους νέους όπως πράσινες επιχειρήσεις, μετανάστευση, διακρίσεις και πολιτισμός. Ταυτόχρονα, διοργανώνονται εκπαιδευτικές εκδρομές με κύριο στόχο την ενδυνάμωση των σχέσεων των μελών αλλά και ως ένδειξη εκτίμησης για την εθελοντική τους συνεισφορά.

Η αποσπασματική καταγραφή της ιστορίας του συλλόγου και οι περιορισμένες μαρτυρίες από εθελοντές-μέλη δεν επιτρέπουν την περαιτέρω περιγραφή της δράσης του στην παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή, ενώ η άντληση επιπλέον πληροφοριών μπορεί να αποτελέσει πρόταση για μελλοντική μελέτη.

Κεφάλαιο 3

Μεθοδολογία Έρευνας

Στο παρόν Κεφάλαιο γίνεται προσπάθεια παρουσίασης της ερευνητικής μεθοδολογίας που ακολουθείται, με στόχο να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα που θέτει η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή. Συγκεκριμένα παρουσιάζονται οι λόγοι που τεκμηριώνουν ως πλέον κατάλληλο τον ποιοτικό σχεδιασμό της έρευνας καθώς και τον συνδυασμό δύο ειδών συνεντεύξεων, των ομάδων εστίασης και των ατομικών συνεντεύξεων. Στη συνέχεια, περιγράφεται η ερευνητική διαδικασία, τα εργαλεία συλλογής δεδομένων καθώς και η επιλογή του δείγματος.

3.1 Σκοπός και Ερευνητικά ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής είναι να διερευνήσει το ρόλο των μορφωτικών συλλόγων στην ενδυνάμωση των νέων να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της σύγχρονης κοινωνίας μέσα από το Σωματείο ΠΑΟΚ ως μια μελέτη περίπτωσης.

Επιμέρους στόχοι:

1. Η διερεύνηση του ρόλου του σωματείου ΠΑΟΚ στην παραγωγή Κοινωνικού Κεφαλαίου στην Κύπρο.
2. Η διατύπωση του ρόλου του Κοινωνικού Κεφαλαίου στην ενδυνάμωση των νέων.

Ο ερευνητικός σχεδιασμός στο σύνολό του εξυπηρετεί τη διερεύνηση των πιο κάτω ερευνητικών ερωτημάτων:

α) Ποιος ο ρόλος του σωματείου ΠΑΟΚ στην ανάπτυξη Κοινωνικού Κεφαλαίου υπό τη μορφή δικτύων κοινωνικών σχέσεων ανάμεσα στους νέους (εμπιστοσύνη, αλληλεγγύη, αλληλεπίδραση, συνεργασία);

β) Ποια η επίδραση των δικτύων που αναπτύσσονται μέσα από τον ΠΑΟΚ στους νέους συμμετέχοντες σε προσωπικό και συλλογικό επίπεδο;

3.2 Μεθοδολογική προσέγγιση

Με στόχο να απαντηθούν τα πιο πάνω ερευνητικά ερωτήματα, θεωρήθηκε καταλληλότερη η εφαρμογή ποιοτικής έρευνας. Η ποιοτική έρευνα αποτελεί τη κατάλληλη μεθοδολογική επιλογή για να διερευνηθούν σε βάθος οι αναπαραστάσεις, οι στάσεις, οι αντιλήψεις, τα κίνητρα, καθώς και τα συναισθηματικά και συμβολικά δεδομένα και στοιχεία της συμπεριφοράς των ατόμων (Denzin & Lincoln, 2011). Σύμφωνα με τον Creswell (2011), η ποιοτική έρευνα επιτρέπει στους ερευνητές να ακούν τις απόψεις των συμμετεχόντων θέτοντας τους γενικά και ανοικτά ερωτήματα, με τη δυνατότητα να αντλούν δεδομένα με πολύ ευέλικτο τρόπο. Επισημαίνεται επίσης, η πολιτική διάσταση της ποιοτικής έρευνας, αφού διαδραματίζει σημαίνοντα ρόλο στην υπεράσπιση της κοινωνικής αλλαγής αλλά και της αλλαγής στη ζωή των ατόμων (Creswell, 2011).

Η ποιοτική έρευνα προτείνεται ως εναλλακτική μορφή έρευνας με σκοπό να καλύψει τις ελλείψεις της παραδοσιακής ποσοτικής προσέγγισης, η οποία βασιζόταν υπερβολικά στην άποψη του ερευνητή και λιγότερο στην άποψη του συμμετέχοντα (Lincoln, Lynham & Guba, 2011). Η εν λόγω εναλλακτική μορφή έρευνας στηρίζεται στη θεωρία του κονστρουκτιβισμού η οποία θεωρεί ότι η γνώση είναι κοινωνικά κατασκευασμένη και επιδέχεται αλλαγών αναλόγως των συνθηκών και του περιβάλλοντος (Crotty, 1998). Λαμβάνοντας υπόψη ότι η γνώση είναι εξαρτώμενο των ανθρώπινων πρακτικών και εξελίσσεται μέσα από την ανθρώπινη διάδραση τότε αναπόφευκτα αποκτά κοινωνικό περιεχόμενο (Golafshani, 2003). Η εφαρμογή του κονστρουκτιβισμού στην ποιοτική έρευνα σχετίζεται με τη βασική του αρχή ότι η πραγματικότητα αλλάζει διαρκώς, επομένως για να αντλήσει ο ερευνητής έγκυρα και αξιόπιστα δεδομένα θα πρέπει να χρησιμοποιήσει πολλαπλές μεθόδους έρευνας και συλλογής δεδομένων (Guba & Lincoln, 1994).

Η ποιοτική μέθοδος σε αντίθεση με την ποσοτική, προσδιορίζεται ως περιγραφική, κατανοούσα, ερμηνευτική γιατί αναφέρεται στην περιγραφή, ερμηνεία και κατανόηση καταστάσεων και διαδικασιών που αφορούν το άτομο (Smith, 1983).

Με αυτό τον συλλογισμό και στη βάση της θεωρίας του κονστρουκτιβισμού, η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή χρησιμοποιεί δύο εργαλεία ποιοτικής έρευνας, τις ατομικές συνεντεύξεις και τις ομάδες εστίασης, στοχεύοντας στην κατανόηση σύνθετων κοινωνικών εννοιών.

3.3 Εργαλεία Συλλογής Δεδομένων

Με σκοπό τη διερεύνηση των ερευνητικών ερωτημάτων η ποιοτική έρευνα εφαρμόστηκε με τη χρήση δύο ειδών συνεντεύξεις την ομάδα εστίασης και τις ατομικές συνεντεύξεις.

Η κύρια μέθοδος συλλογής ποιοτικών δεδομένων αποτελεί η ομάδα εστίασης (Focus Groups), η οποία συνδυάζει μια ημιδομημένη συνέντευξη και μια ομαδική συζήτηση. Στις ομάδες εστίασης συμμετέχει μικρός αριθμός προσεκτικά επιλεγμένων ατόμων, με παρόμοια χαρακτηριστικά τα οποία καλούνται να συζητήσουν ένα θέμα με τον συντονισμό και την καθοδήγηση του ερευνητή (Krueger & Casey, 2008).

Οι ομάδες εστίασης συγκαταλέγονται ανάμεσα στις ποιοτικές μεθόδους έρευνας, κατάλληλες για την άντληση στοιχείων σχετικά με τις ανάγκες, τις πεποιθήσεις, τις στάσεις και τις αξίες υπο-ομάδων του πληθυσμού δια μέσου της συζήτησης και της σύγκρισης απόψεων ανάμεσα στους συμμετέχοντες (Morgan, 1993). Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των ομάδων εστίασης αφορά στη δυνατότητα αλληλεπίδρασης μεταξύ των ατόμων η οποία τους επιτρέπει να εκφράσουν και να ανταλλάξουν τις απόψεις τους και να μοιραστούν πολλά από τα συναισθήματα και τις εμπειρίες τους (Kamberelis & Dimitriadis, 2013). Ταυτόχρονα η μέθοδος αυτή, αναδεικνύει πτυχές του θέματος που δεν ήταν εμφανείς τόσο για τον ερευνητή όσο και για τους ίδιους τους συμμετέχοντες ενώ με την ομαδική συζήτηση αναδεικνύονται οι ιδιαίτερες πεποιθήσεις των ατόμων εμβαθύνοντας ενδεχομένως τις μεταξύ τους σχέσεις (Krueger & Casey, 2008). Οι ομάδες εστίασης αποτελούνται από μικρές ομάδες των 4-12 ατόμων, με κοινό υπόβαθρο ή κοινά χαρακτηριστικά (Krueger & Casey, 2008) όπου στην περίπτωση της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής έχουν επιλεγεί άτομα της ίδιας ηλικιακής κατηγορίας.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η τοποθέτηση των Bourdieu & Wacquant (1992), με την οποία αναδεικνύεται η σύνθετη και πολύπλευρη επίδραση των ομάδων εστίασης, πέραν από τα στενά όρια της ποιοτικής έρευνας. Συγκεκριμένα, με τις ομάδες εστίασης μπορεί να αντληθούν πληροφορίες σχετικά με τις δυνατότητες της κριτικής έρευνας ως διαλογική πρακτική που ασχολείται με πραγματικά προβλήματα και ασυμμετρίες στην κατανομή του οικονομικού, πολιτιστικού και Κοινωνικού Κεφαλαίου (Bourdieu & Wacquant, 1992). Λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αλλά και τις δυνατότητες για εις βάθος διερεύνηση κοινωνικών θεμάτων που προσφέρουν οι ομάδες εστίασης,

θεωρήθηκε ως η πλέον ερευνητική μέθοδος όπου σε συνδυασμό με τις ατομικές συνεντεύξεις διασφαλίζουν την εγκυρότητα των αποτελεσμάτων και απαντούν στα ερευνητικά ερωτήματα.

Πέραν από την εφαρμογή της ομάδας εστίασης, εφαρμόστηκε και ένα δεύτερο είδος συνέντευξης, οι ατομικές συνεντεύξεις. Οι ατομικές συνεντεύξεις κρίθηκαν κατάλληλες αφού προσεγγίζουν τη γνώση μέσα από την προσωπική οπτική του συμμετέχοντα αλλά και από τη διάδραση που προκύπτει μεταξύ αυτού και του ερευνητή (Creswell, 2011). Μέσα από την συνέντευξη οι συμμετέχοντες μπορούν να αποτυπώσουν την δική τους οπτική για τον κόσμο, να εκφράσουν τη δική τους αντίληψη για διάφορα ζητήματα ακόμα και να αναδείξουν την δική τους στάση ζωής. Με αυτό τον τρόπο αναπτύσσονται οι ιδανικές συνθήκες οι οποίες διασφαλίζουν την άντληση αληθινών στοιχείων και επιτρέπουν την εις βάθος διερεύνηση των ζητημάτων που απασχολούν την έρευνα (Brinkmann, 2014).

Ταυτόχρονα η ατομική συνέντευξη δίνει τη δυνατότητα στον ερευνητή να ελέγξει τις υποθέσεις του, να διατυπώσει ή να διαμορφώσει τα ερευνητικά του ερωτήματα ακόμα και να συνδυάσει τα αποτελέσματά της μαζί με άλλα είδη συνεντεύξεων ή μεθόδους έρευνας (Cohen, Manion & Morrison, 2013), χαρακτηριστικά τα οποία ενισχύουν την εγκυρότητα τόσο της ερευνητικής διαδικασίας όσο και των αποτελεσμάτων της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής.

Σημαντική επισήμανση αποτελεί το γεγονός ότι η κύρια μέθοδος συλλογής δεδομένων που χρησιμοποιήθηκε είναι η ομάδα εστίασης, ενώ οι ατομικές συνεντεύξεις είχαν επικουρικό χαρακτήρα με σκοπό την περαιτέρω εμβάθυνση των αποτελεσμάτων της ομάδας εστίασης. Ως εκ τούτου τα αποτελέσματα τόσο από την ομάδα εστίασης όσο και από τις ατομικές συνεντεύξεις καθώς και τα συμπεράσματα καταγράφηκαν και αναλύθηκαν στο σύνολό τους, ομαδοποιημένα χωρίς να γίνεται διάκριση με βάση τα δύο είδη συνέντευξης. Ο κύριος λόγος για αυτήν την επιλογή, αποτελεί το γεγονός ότι και τα δύο είδη συνέντευξης σκοπό είχαν να συλλέξουν στοιχεία για τα ίδια ερευνητικά ερωτήματα και για αυτό σχεδιάστηκε ένας οδηγός συνέντευξης ο οποίος χρησιμοποιήθηκε για την εφαρμογή και των δύο συνεντεύξεων. Παράλληλα τα αποτελέσματα τόσο από την ομάδα εστίασης όσο και από τις ατομικές συνεντεύξεις κατέδειξαν ιδιαίτερη συνέπεια και ομοιομορφία χωρίς στοιχεία αντίφασης, αιτιολογώντας ταυτόχρονα και την επιλογή για τον μη διαχωρισμό των αποτελεσμάτων που άντλησαν τα δύο είδη συνεντεύξης.

Με σκοπό τη συλλογή δεδομένων της ποιοτικής έρευνας δημιουργήθηκε ένας οδηγός συνέντευξης ο οποίος έχει δομηθεί με κατάλληλο τρόπο ώστε να αντληθούν δεδομένα που να απαντούν στα ερευνητικά ερωτήματα της εν λόγω μεταπτυχιακής διατριβής. Η ημι-δομημένη μορφή του οδηγού συνέντευξης βοήθησε στην ελεύθερη συζήτηση η οποία ανέδειξε καλύτερα τις απόψεις και αντιλήψεις των ερωτώμενων. Ο οδηγός συνέντευξης δεν έχει αυστηρά προκαθορισμένη δομή και επομένως δίνεται η δυνατότητα στον ερευνητή να αναδιατυπώσει τα ερωτήματα του ή ακόμα και να διατυπώσει καινούρια (Ιωσηφίδης, 2003)

Σημαντική συμβολή στην δόμηση του οδηγού συνέντευξης της εν λόγω μεταπτυχιακής διατριβής αποτελούν τα δύο εργαλεία για την αξιολόγηση και μέτρηση του Κοινωνικού Κεφαλαίου που έχει αναπτύξει η Παγκόσμια Τράπεζα η οποία έχει συσσωρευμένη εμπειρία σε σχέση με τον τρόπο μέτρησης αυτού (Κουσούλη et al., 2012). Τα εργαλεία αυτά είναι το SOCAT (Social Capital Assessment Tool) και το SOCAP IQ (Integrated Questionnaire for the measurement of Social Capital). Το SOCAT είναι ένα πολύπλευρο εργαλείο που έχει σχεδιαστεί, για να συλλέγει δεδομένα Κοινωνικού Κεφαλαίου από νοικοκυριά, κοινότητες και οργανώσεις και περιλαμβάνει ποσοτικές και ποιοτικές προσεγγίσεις κυρίως για ομαδικές συνεντεύξεις και γι' αυτό χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή (Grootaert & Van Bastelaer, 2002). Παράλληλα, ενώ το SOCAP IQ εστιάζει σε ποσοτικές προσεγγίσεις για τη μέτρηση του Κοινωνικού Κεφαλαίου σε αναπτυσσόμενες χώρες, η ερευνήτρια έκρινε ιδιαίτερα χρήσιμη την δόμησή του για να διερευνηθεί η παραγωγή Κοινωνικού Κεφαλαίου στους μορφωτικούς συλλόγους και τα οφέλη που προκύπτουν στην ευάλωτη κοινωνικά ομάδα των νέων. Συγκεκριμένα ο οδηγός συνέντευξης διερευνά την παραγωγή Κοινωνικού Κεφαλαίου καθώς και τα οφέλη που απορρέουν από αυτό, μέσα από έξι (6) διαστάσεις:

1. Τη συμμετοχή των ατόμων σε δίκτυα και οργανώσεις και το όφελος τους
2. Την ανάπτυξη εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης
3. Τη συλλογική δράση και συνεργασία
4. Την πρόσβαση στην πληροφορία
5. Την κοινωνική συνοχή και την ενσωμάτωση
6. Την ενδυνάμωση και την πολιτική δράση

Επιπλέον ο οδηγός συνέντευξης, βασίστηκε και σε ευρήματα διάφορων εμπειρικών ερευνών (Cheung & Kam, 2010 · Narayan & Cassidy, 2001· Onyx & Bullen, 2000·

Προκοπάκης & Οικονόμου, 2015) που διερεύνησαν παρόμοια θέματα και που αφορούν κυρίως στην επίδραση του Κοινωνικού Κεφαλαίου.

Λαμβάνοντας υπόψη τις πιο πάνω διαστάσεις του Κοινωνικού Κεφαλαίου, αλλά και τη δυσκολία των ατόμων να εξωτερικεύσουν εσωτερικές διαδικασίες και αντιλήψεις, ο οδηγός συμπεριέλαβε μεγάλο αριθμό ερωτήσεων με στόχο την διευκόλυνση της συζήτησης, την αποσαφήνιση των εννοιών και την ενθάρρυνση των συμμετεχόντων να αποτυπώσουν τις απόψεις τους. Η χρήση επιβεβαιωτικών και υποθετικών ερωτημάτων ενίσχυσε ιδιαίτερα την εις βάθος κατανόηση των πιο πάνω διαστάσεων και κατ' επέκταση διασφάλισε την εγκυρότητα των απαντήσεων (Creswell, 2011).

Με την πραγματοποίηση της ομάδας εστίασης, εξετάστηκε ταυτόχρονα η αποτελεσματικότητα του οδηγού συνέντευξης, ο οποίος έτυχε ορισμένων τροποποιήσεων πριν την εφαρμογή του στις ατομικές συνεντεύξεις.

3.4 Ερευνητική Διαδικασία

Η αποτελεσματική εφαρμογή της ποιοτικής έρευνας απαιτεί προσεχτικό σχεδιασμό των βημάτων που ακολουθεί η ερευνητική διαδικασία. Αρχικά σχεδιάστηκε η δομή για τα δύο είδη συνεντεύξεων με τη χρήση ενός οδηγού συνέντευξης, τόσο για την ομάδα εστίασης όσο και για τις ατομικές συνεντεύξεις.

Με στόχο να διασφαλιστεί η εγκυρότητα και η αξιοπιστία της έρευνας, πραγματοποιήθηκε πιλοτική εφαρμογή του οδηγού συνέντευξης σε δύο άτομα-μέλη του συλλόγου, τα οποία δεν συμμετείχαν στην κύρια έρευνα. Η πιλοτική εφαρμογή κρίνεται ιδιαίτερα χρήσιμη πριν την υλοποίηση της κύριας έρευνας με την οποία μπορεί να εξακριβωθεί εάν α) οι χρησιμοποιούμενοι όροι γίνονται εύκολα αντιληπτοί, β) η σειρά των ερωτήσεων δεν προκαλεί τάσεις πιθανής διαστρέβλωσης, γ) ο τρόπος της διατύπωσης των ερωτήσεων επιτρέπει την συλλογή των επιθυμητών στοιχείων και δ) εάν το ερωτηματολόγιο δεν είναι ιδιαίτερα ελκυστικό και σύντομο προκαλώντας την αδιαφορία των ερωτώμενων (Javeau, 2000). Μέσα από την πιλοτική εφαρμογή, προέκυψε η ανάγκη να διαγραφούν ή να προστεθούν ορισμένες ερωτήσεις καθώς και να αναγνωστούν με πιο καθημερινή διατύπωση. Σε γενικές γραμμές η πιλοτική εφαρμογή, κατέδειξε ότι οι ερωτήσεις έγιναν αντιληπτές από τους συμμετέχοντες και οι απαντήσεις ήταν στην πλειοψηφία τους εντός του θέματος.

Στη συνέχεια προεπιλέχθηκαν τα άτομα που συμμετείχαν στην ομάδα εστίασης σύμφωνα με την ηλικία τους και με κριτήριο την ενεργό συμμετοχή τους στις δραστηριότητες του ΠΑΟΚ. Επιλέχθηκαν 8 άτομα ηλικιακής κατηγορίας 16-33, τα οποία δημιούργησαν την ομάδα εστίασης. Πριν την εφαρμογή των συνεντεύξεων, οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν με συνοδευτική επιστολή, σχετικά με το σκοπό της έρευνας, τη σημασία να συμμετέχουν καθώς και ζητήματα εμπιστευτικότητας ενώ ζητήθηκε τέλος η συγκατάθεσή τους για συμμετοχή. Η συνοδευτική επιστολή περιλαμβάνεται στα Παραρτήματα της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής.

Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε σε αίθουσα η οποία διαρρυθμίστηκε σε κυκλική διάταξη για διευκόλυνση της διαδραστικότητας και του συντονισμού από την ερευνήτρια (Kueger & Casey, 2008). Την συζήτηση καθοδήγησε η ερευνήτρια με τη χρήση οδηγού συνέντευξης, τα αποτελέσματα της οποίας καταγράφηκαν με την χρήση μαγνητοφώνου.

Με σκοπό να επιβεβαιωθούν τα ευρήματα της εστιασμένης ομάδας αλλά και την εμβάθυνση των κυρίως θεμάτων που προέκυψαν, πραγματοποιήθηκαν στη συνέχεια τρεις ατομικές συνεντεύξεις σκόπιμης δειγματοληψίας. Οι συνεντεύξεις διενεργήθηκαν με τη χρήση οδηγού συνέντευξης σε άτομα που συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων του συλλόγου με στόχο την περαιτέρω εμβάθυνση της έρευνας σε προσωπικό επίπεδο. Τα ευρήματα και από τις δύο μεθόδους έρευνας, απομαγνητοφωνήθηκαν, αναλύθηκαν και συνέβαλαν εν τέλει στη σύνταξη των συμπερασμάτων.

Σύμφωνα με τον Creswell, (2011), ο διττός σχεδιασμός έρευνας, μας επιτρέπει να αξιοποιήσουμε καλύτερα τα πλεονεκτήματα της κάθε μεθόδου και να αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικότερα τις αδυναμίες της κάθε μιας.

3.5 Επιλογή δείγματος

Για τους σκοπούς της συγκεκριμένης μεταπτυχιακής διατριβής, το δείγμα επιλέγηκε με την μέθοδο της σκόπιμης δειγματοληψίας και αφορά νέους συμμετέχοντες σε δραστηριότητες του σωματείου ΠΑΟΚ. Η χρήση της σκόπιμης δειγματοληψίας σύμφωνα με τον Patton (2002), ενδείκνυται για την ποιοτική έρευνα αφού βοηθά στη συλλογή στοχευμένων περιγραφών και αντιλήψεων παρά στη γενίκευση στάσεων όπως συμβαίνει στην ποσοτική έρευνα. Ταυτόχρονα, επιλέγηκε ο συγκεκριμένος

μορφωτικός σύλλογος διότι πληροί κριτήρια που θεωρήθηκαν κατάλληλα για την άντληση στοιχείων, όπως η αυξημένη δραστηριοποίηση του τα τελευταία χρόνια, την συμμετοχή μεγάλου αριθμού νέων καθώς και η γεωγραφική τοποθεσία του συλλόγου σε ημιορεινή κοινότητα της Λευκωσίας.

Τα άτομα που συμμετέχουν στις ομάδες εστίασης επιλέγηκαν με βάση το βαθμό δραστηριοποίησής τους στο Σύλλογο καθώς και την ηλικιακή ομάδα στην οποία ανήκουν. Στο δείγμα συμμετέχουν άνδρες και γυναίκες που ανήκουν στην ηλικιακή κατηγορία 16-35 οι οποίοι δραστηριοποιούνται έντονα τα τελευταία 6 χρόνια στη διοργάνωση και την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων του ΠΑΟΚ. Επίσης στην επιλογή του δείγματος λήφθηκε υπόψη η ιδιότητα του κάθε ατόμου και συγκεκριμένα συμπεριλήφθηκαν μαθητές, φοιτητές, εργαζόμενοι, μερικώς απασχολούμενοι και άνεργοι. Στην ομαδική συνέντευξη συμμετείχαν 8 νέοι, εκ των οποίων οι 6 ήταν γυναίκες. Στο δείγμα για τις ατομικές συνεντεύξεις επιλέχθηκαν σκόπιμα άτομα στελέχη του ΠΑΟΚ, 2 άνδρες και 1 γυναίκα που συμμετέχουν στην λήψη αποφάσεων με σκοπό την εις βάθος άντληση στοιχείων που αφορούν τις αντιλήψεις τους.

Η παρουσίαση του κάθε συμμετέχοντα/συμμετέχουσας ξεχωριστά κρίνεται ιδιαίτερα βοηθητική για την καλύτερη ερμηνεία του λόγου και των πεποιθήσεων τους που εξέφρασαν κατά τις συνεντεύξεις. Για την διασφάλιση και προστασία της ανωνυμίας των συμμετεχόντων κρίθηκε αναγκαίο όπως ορισμένα από τα στοιχεία τους να μην διατυπωθούν. Οι συμμετέχοντες στην ομάδα εστίασης αναφέρονται με τα αρχικά της λέξης Focus Group δηλαδή FG 1 έως FG 8 ενώ συμμετέχοντες στις ατομικές συνεντεύξεις παρουσιάζονται με το αρχικό της λέξης Συμμετέχοντα, δηλαδή Σ1 έως Σ3.

Η FG1 είναι 33 ετών, απόφοιτη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αυτοτελώς εργαζόμενη με 3 παιδιά. Ξεκίνησε να συμμετέχει στο χορευτικό του ΠΑΟΚ από 6 ετών. Κατάγεται και διαμένει στην κοινότητα. Συνεργάζεται επαγγελματικά με τους FG4 και FG6. Έχει συγγένεια με τις FG2 και FG3.

Η FG2 είναι 29 ετών, απόφοιτη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και αυτοτελώς εργαζόμενη. Ξεκίνησε να συμμετέχει στον ΠΑΟΚ από 7-8 ετών, διέκοψε ένα διάστημα τη συμμετοχή της λόγω σπουδών αλλά επανήλθε τα τελευταία χρόνια. Συμμετέχει στην επιτροπή λήψης αποφάσεων του χορευτικού. Κατάγεται και διαμένει στην κοινότητα.

Η FG3 είναι 29 ετών, απόφοιτη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ιδιωτική υπάλληλος. Συμμετέχει στο χορευτικό τμήμα του ΠΑΟΚ από 10 χρονών αλλά έγινε πιο ενεργή τα τελευταία τρία χρόνια. Κατάγεται και διαμένει στην κοινότητα.

Ο FG4 είναι 32 ετών απόφοιτος τεχνικής εκπαίδευσης και είναι ιδιωτικός υπάλληλος. Συμμετέχει στον ΠΑΟΚ τα τελευταία X χρόνια αφού νυμφεύτηκε και εγκαταστάθηκε στην κοινότητα. Συμμετέχει παράλληλα και στην επιτροπή λήψης αποφάσεων του χορευτικού, είναι μέλος του συνδέσμου γονέων στο Δημόσιο Νηπιαγωγείο X και είναι εκλεγμένο μέλος του Κοινοτικού Συμβουλίου X. Σύμφωνα με τον ίδιο, αν δεν ήταν ο ΠΑΟΚ δεν θα μπορούσε να εξοικειωθεί με την κοινότητα και να εκλεγεί στο κοινοτικό συμβούλιο:

Εγω...προσωπικά..., εμπλέκοντας εις τον Παοκ , εξεκινησα τζιαι εχορευκα, μετα βρέθηκα μέσα στην επιτροπή...του ΠΑΟΚ , βρέθηκα σε άλλες επιτροπές που ...ανήκουν κοντά στον Παοκ τζιαι ξαφνικά βρέθηκα τζιαι ..κοινοτικός σύμβουλος ... Που αν δεν ήταν ο ΠΑΟΚ θεωρώ ότι μόνος μου εν θα μπορούσα...

Ο FG4 είναι 31 ετών, απόφοιτος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, και αυτοτελώς εργαζόμενος. Ξεκίνησε να συμμετέχει στο χορευτικό του ΠΑΟΚ πριν X χρόνια. Οι πολιτικές του πεποιθήσεις διαφέρουν από αυτές της πλειοψηφίας ωστόσο θεωρεί ότι αυτό ποτέ δεν ήταν εμπόδιο για τη συμμετοχή του.

..έπαιξε ρόλο το πως μας χειρίστηκε ο χοροδιδάσκαλος, δεν ένιωσα ποτέ ότι ήμουν κατώτερος των άλλων ή διαφορετικός ... γιατί τζιαι εσυνέχισα...

Η FG6 είναι 16 ετών μαθήτρια Λυκείου και ξεκίνησε πριν 3 χρόνια να συμμετέχει στο χορευτικό τμήμα του ΠΑΟΚ μετά από παρότρυνση φίλη της. Είναι συμμαθήτρια με την FG7.

Η FG7 είναι 16 ετών μαθήτρια Λυκείου και ξεκίνησε πριν 3 χρόνια να συμμετέχει στο χορευτικό τμήμα του ΠΑΟΚ μετά από παρότρυνση της αδελφής της. Κατάγεται και διαμένει σε γειτονική κοινότητα. Είναι αδελφή με την FG8

Η FG8 είναι 21 ετών φοιτήτρια Τριτοβάθμιου Εκπαιδευτικού ιδρύματος και παράλληλα εργάζεται. Συμμετέχει στο χορευτικό τμήμα του ΠΑΟΚ τα τελευταία 5 χρόνια.

Κατάγεται από γειτονική κοινότητα και προς το παρόν διαμένει σε άλλη επαρχία λόγω σπουδών.

Η Σ1 είναι 35 ετών, απόφοιτη τεχνικής σχολής, άνεργη με Χ παιδιά. Συμμετέχει στον ΠΑΟΚ τα τελευταία Χ χρόνια και αποτελεί ενεργό στέλεχος ως μέλος της επιτροπής του χορευτικού τμήματος. Είναι επίσης μια από τους χοροδιδασκάλους του παιδικού χορευτικού συγκροτήματος. Είναι ταυτόχρονα μέλος στο σύνδεσμο γονέων του Δημοτικού σχολείου Χ. Δεν κατάγεται από την Κλήρου αλλά διαμένει στην κοινότητα.

Ο Σ2 είναι 35 ετών, απόφοιτος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, δημόσιος υπάλληλος με Χ παιδιά. Συμμετέχει στον ΠΑΟΚ από 8 χρονών τόσο στο χορευτικό όσο και στο ποδοσφαιρικό τμήμα. Υπήρξε υπεύθυνος του ποδοσφαιρικού τμήματος ενώ σήμερα είναι ο υπεύθυνος χοροδιδάσκαλος του χορευτικού τμήματος παιδιών και ενηλίκων. Είναι ο επικεφαλής της επιτροπής του χορευτικού και συμμετέχει εθελοντικά στην πολιτιστική επιτροπή του Κοινοτικού Συμβουλίου. Κατάγεται και διαμένει στην κοινότητα.

Ο Σ3 είναι 34 ετών, απόφοιτος τεχνικής εκπαίδευσης, ιδιωτικός υπάλληλος ανύπανδρος. Συμμετέχει στον ΠΑΟΚ από 9 χρονών, αρχικά στο χορευτικό και αργότερα στο ποδοσφαιρικό τμήμα. Σήμερα είναι ο υπεύθυνος προπονητής της ποδοσφαιρικής ομάδας του ΠΑΟΚ η οποία αγωνίζεται στην Β' κατηγορία αγροτικού πρωταθλήματος.

Να σημειωθεί ότι στα τμήματα του ΠΑΟΚ συμμετέχουν γύρω στα 80 άτομα, χορευτές και ποδοσφαιριστές, πέραν από τους εθελοντές στις διάφορες εκδηλώσεις. Τα άτομα διαφέρουν ιδιαίτερα ως προς την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, την επαγγελματική κατεύθυνση, τον πολιτικό και θρησκευτικό προσανατολισμό καθώς και στο κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο. Ταυτόχρονα, άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο συμμετέχουν ισότιμα στις δομές τους ΠΑΟΚ. Η αναφορά σε αυτήν την ανομοιογένεια, προέκυψε κατά τη συζήτηση μέσα από τις συνεντεύξεις, όπου οι συμμετέχοντες/χουσες, επικεντρώθηκαν στο όφελος από την αλληλεπίδρασή τους με όλα τα μέλη που στην πλειοψηφία τους διαθέτουν διαφορετικά χαρακτηριστικά.

Κεφάλαιο 4

Ανάλυση Δεδομένων

Με την ολοκλήρωση της συλλογής δεδομένων, ακολούθησε η ανάλυση τους στα πλαίσια συγκεκριμένης διαδικασίας 6 βημάτων η οποία προτείνεται από τους Braun και Clarke (2006), με στόχο την διαχείριση του μεγάλου όγκου υλικού που παράχθηκε μέσα από τις συνεντεύξεις.

Αρχικά απομαγνητοφωνήθηκαν όλες οι συνεντεύξεις και το υλικό δομήθηκε με βάση το οδηγό συνέντευξης ο οποίος αποτελείτο από 8 ενότητες και 28 ερωτήσεις. Στη συνέχεια δημιουργήθηκε ένα αρχείο ενσωματώνοντας όλο το υλικό από την ομαδική και τις ατομικές συνεντεύξεις, κατηγοριοποιώντας ανά ερώτηση τις απαντήσεις που δόθηκαν σε κάθε συνέντευξη από τον κάθε συμμετέχοντα.

Στο πρώτο στάδιο, της εξοικείωσης, πραγματοποιήθηκε επαναλαμβανόμενη προσεκτική ανάγνωση του συνόλου των ερευνητικών δεδομένων με σκοπό την αναζήτηση νοημάτων, θεμάτων αλλά και διαφόρων μοτίβων που σχετίζονται με τα ερευνητικά ερωτήματα. Αφού δημιουργήθηκε μια πρώτη εικόνα αναφορικά με τα δεδομένα ως προς το τι λένε ή εννοούν οι συμμετέχοντες, επισημάνθηκαν οι λέξεις κλειδιά.

Το δεύτερο στάδιο, της κωδικοποίησης, προχώρησε με εξέταση των κειμένων για την παραγωγή κάποιων κωδικών οι οποίοι αποδίδουν καλύτερα το νόημα του λόγου των συμμετεχόντων. Δεδομένου ότι ένα κείμενο περιείχε πολλά διαφορετικά νοήματα, στο ίδιο απόσπασμα, κάποιες φορές αποδόθηκαν περισσότεροι από ένας κωδικοί.

Στο τρίτο στάδιο, της αναζήτησης θεμάτων, έγινε προσπάθεια να συνδυαστούν εννοιολογικά οι κωδικοί μεταξύ τους και να σχηματίσουν θέματα, υποθέματα ή απλά κάποια μοτίβα. Σε αυτό το σημείο κάποιοι κωδικοί υπερθεματίστηκαν αφού εντοπίστηκαν σε μεγάλη συχνότητα ενώ ορισμένοι άλλοι κωδικοί, δεν συμπεριλήφθηκαν καθόλου στην ανάλυση.

Στο τέταρτο στάδιο, της επανεξέτασης θεμάτων, άρχισε να διαμορφώνεται ένα σύνολο πιθανών ή υποψήφιων θεμάτων που στη συνέχεια επανεξετάστηκαν γιατί μπορεί να μην υπήρχαν αρκετά δεδομένα ώστε να τα υποστηρίξουν. Επίσης κάποια θέματα επικαλύπτονταν μεταξύ τους, ή αποτελούσαν υποενότητες θεμάτων, οπότε κάποια θέματα χρειάστηκε είτε να διαχωριστούν, είτε να συγχωνευθούν. Επίσης σε αυτό το στάδιο επανεξετάστηκαν τα θέματα δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη διατήρηση της συνοχής μεταξύ των ενοτήτων αλλά και της συσχέτισής τους με τα ερευνητικά ερωτήματα.

Στο πέμπτο στάδιο, του ορισμού θεμάτων, άρχισε να διαμορφώνεται ο θεματικός χάρτης των δεδομένων, προσδιορίζοντας το περιεχόμενο του κάθε θέματος αλλά και των επιμέρους θεμάτων. Για να στοιχειοθετηθεί το κάθε μέρος, συμπεριλήφθηκαν οι λέξεις κλειδιά από την κωδικοποίηση αλλά και αυτούσια αποσπάσματα από την απομαγνητοφώνηση. Στο στάδιο αυτό δόθηκαν τα ονόματα στα διάφορα θέματα πριν την συγγραφή της τελικής ανάλυσης.

Στο έκτο στάδιο, της συγγραφής αποτελεσμάτων, συμπεριλήφθηκαν τα θέματα που προέκυψαν με την ανάλογη τεκμηρίωση από τα αποσπάσματα των συνεντεύξεων. Η εν λόγω συγγραφή ακολούθησε μια συνεκτική και λογική πορεία χωρίς επαναλήψεις, συνδέοντας τα δεδομένα και τα θέματα μεταξύ τους.

Η συγγραφή συμπεριλαμβάνει αποσπάσματα που συλλαμβάνουν την ουσία των θεμάτων σε μια αναλυτική αφήγηση των δεδομένων η οποία προχωρεί πέρα από την απλή περιγραφή σε συμπεράσματα όπου και ολοκληρώνεται η ανάλυση. Για τη συγγραφή των συμπερασμάτων, κατηγοριοποιήθηκαν τα θέματα με βάση τα δύο ερευνητικά ερωτήματα για να υποστηρίξουν την συζήτηση των ερευνητικών ευρημάτων με την βιβλιογραφία.

4.1 Ζητήματα Δεοντολογίας

Με στόχο την προστασία της ανωνυμίας, η ερευνήτρια ακολούθησε συγκεκριμένους κανόνες δεοντολογίας εφόσον η ανωνυμία κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική για την ορθή εφαρμογή της έρευνας (Babbie, 2011). Ως εκ τούτου, κατά την ανάλυση των δεδομένων οι συμμετέχοντες δηλώνονταν με αριθμούς για να περιοριστεί οποιαδήποτε σύνδεση με τα άτομα που συμμετείχαν.

Επιπλέον, με σκοπό τη διασφάλιση της συναίνεσής τους, πριν την πραγματοποίηση των συνεντεύξεων δόθηκαν σαφείς διευκρινίσεις στους συμμετέχοντες για την ερευνητική διαδικασία καθώς και για τον τρόπο που θα αξιοποιηθούν οι πληροφορίες που παρείχαν. Δόθηκε σε όλους τους συμμετέχοντες συνοδευτική επιστολή στην οποία καταγράφονταν αναλυτικά οι στόχοι της έρευνας, οι υποχρεώσεις τους, καθώς και το δικαίωμα τους να αρνηθούν. Ενημερώθηκαν επίσης, ότι η διαδικασία θα μαγνητοφωνηθεί και θα τηρηθεί πλήρης ανωνυμία και εμπιστευτικότητα.

4.2 Εγκυρότητα και αξιοπιστία

Στην παρούσα διατριβή επιχειρήθηκε να διασφαλιστούν η εγκυρότητα και η αξιοπιστία του οδηγού συνέντευξης μέσα από σαφώς διατυπωμένα ερωτήματα, αποφεύγοντας κατευθυντήριες ερωτήσεις και επιλέγοντας ερωτήσεις που θα συνδέονταν με τα ερευνητικά ερωτήματα (Creswell, 2011)

Επίσης, σύμφωνα με τους Cohen et al. (2013), τα ερωτηματολόγια μπορεί να παρουσιάσουν προβλήματα σε ανομοιογενές δείγμα, συστήνοντας πιλοτική εφαρμογή των εργαλείων συλλογής δεδομένων. Ως εκ τούτου, προηγήθηκε πιλοτική εφαρμογή του οδηγού συνέντευξης, σε δύο άτομα-μέλη του συλλόγου, τα οποία δεν συμμετείχαν στην κύρια έρευνα, με σκοπό να εξακριβωθεί η ευκρίνεια, η διατύπωση και η κατανόηση των ερωτημάτων (Javeau, 2000).

Ταυτόχρονα εφαρμόστηκε η μέθοδος της απλής τριγωνοποίησης, μια μεθοδολογική προσέγγιση που μπορεί να προαγάγει την αξιοπιστία και την εγκυρότητα μιας μελέτης. Ως τριγωνοποίηση ορίζεται η ερευνητική μεθοδολογία που χρησιμοποιείται για να μελετηθεί μία μεταβλητή ή ένα φαινόμενο μέσα από διαφορετικές πηγές δεδομένων, με την συμβολή παραπάνω από έναν ερευνητές, με περισσότερες θεωρίες ή ανάλυση των δεδομένων, καθώς και παραπάνω από μία μεθόδους (Patton, 1999). Στην παρούσα διατριβή χρησιμοποιήθηκαν δύο είδη συνεντεύξεων, η ομάδα εστίασης και οι ατομικές συνεντεύξεις με διαφορετικές δείγμα ατόμων κάθε φορά.

Ταυτόχρονα, η στενή παρακολούθηση της προόδου και της καταγραφής των δεδομένων της διατριβής από την υπεύθυνη επιβλέπουσα, καθώς και η ενδελεχής μελέτη του θέματος μέσα από την επιστημονική βιβλιογραφία επιτρέπει την αξιοπιστία και την εγκυρότητα της εν λόγω διατριβής.

Η συγκεκριμένη έρευνα, για να διασφαλίσει την αντικειμενικότητα των αποτελεσμάτων της λόγω της προσωπικής συμμετοχής της ερευνήτριας στις δομές του υπό διερεύνηση Σωματείου, έκανε χρήση συγκεκριμένων κριτηρίων συνέπειας, τα οποία προτάθηκαν από τους Guba και Lincoln (1994), και αφορούν στην αξιοπιστία της έρευνας, στη μεταβιβασιμότητά της, τη βασιμότητά της και την επιβεβαιωσιμότητά της.

Η “αξιοπιστία” (credibility) σε μια ποιοτική έρευνα αναφέρεται στην ισχύ του μεθοδολογικού σχεδιασμού, στην ποιότητα των δεδομένων τα οποία συλλέχτηκαν κατά τη διάρκειά της και στο πώς αυτός ο σχεδιασμός και τα συγκεκριμένα δεδομένα οδηγούν σε αληθινά και άξια εμπιστοσύνης ευρήματα, υπό την έννοια ότι αναπαριστούν την πραγματικότητα. Η μεθοδολογική στρατηγική η οποία ακολουθήθηκε στη συγκεκριμένη έρευνα και που επιχειρούσε να διασφαλίσει την αξιοπιστία της, ήταν η “τριγωνοποίηση” όπως αναλύθηκε πιο πάνω.

Η μεταβιβασιμότητα των ευρημάτων μιας ποιοτικής μελέτης, αναφέρεται στον βαθμό που τα συμπεράσματα της μελέτης μπορούν να γενικευτούν σε ευρύτερα σύνολα ομοειδών περιπτώσεων από τον πληθυσμό από τον οποίο προέρχεται το συγκεκριμένο δείγμα. Το ζήτημα αυτό προβληματίζει ιδιαίτερα ποιοτικές έρευνες και ειδικά μελέτες περίπτωσης, επομένως στην περίπτωση της εν λόγω διατριβής ενδεχομένως τα αποτελέσματα να μπορούν να επηρεάσουν άλλες μελέτες ή να γίνει χρήση των πρακτικών και μεθόδων της.

Δύο άλλα κριτήρια, ακρίβειας και εγκυρότητας της ποιοτικής έρευνας είναι η βασιμότητα της έρευνας και η επιβεβαιωσιμότητα της έρευνας. Η βασιμότητα αναφέρεται στην πορεία της διαδικασίας και ιδιαίτερα στη σταθερότητα των μεταβλητών ενώ η επιβεβαιωσιμότητα αναφέρεται στη διασφάλιση της αντικειμενικότητας του ερευνητή. Η βασιμότητα διασφαλίστηκε τόσο με την προσεχτικά σχεδιασμένη μεθοδολογία έρευνας όσο και με την ανάλυση δεδομένων στη βάση των 6 βημάτων που προτείνεται από τους Braun και Clarke (2006), με στόχο την αποφυγή παραγόντων αστάθειας κατά τη διαχείριση του μεγάλου όγκου υλικού που παράχθηκε μέσα από τις συνεντεύξεις.

Τέλος η επιβεβαιωσιμότητα των αποτελεσμάτων διασφαλίστηκε με την στενή παρακολούθηση της έρευνας από την υπεύθυνη επιβλέπουσα της μεταπτυχιακής

διατριβής. Παράλληλα ζητήθηκε ανατροφοδότηση και σχολιασμός της έρευνας από άτομο που συμμετέχει στις δομές του Σωματείου και είναι γνώστης των διαδικασιών του όσο και από τρίτο άτομο που δεν συμμετέχει στο Σωματείο.

Όλα τα πιο πάνω αποτελούν τις ασφαλιστικές δικλείδες που λήφθηκαν, για την διασφάλιση έγκυρων αποτελεσμάτων και τον περιορισμό τυχόν προσωπικών απόψεων και αντιλήψεων από την ερευνήτρια.

4.3 Περιορισμοί της έρευνας

Η παρούσα έρευνα διενεργήθηκε σε συγκεκριμένο σωματείο με ένα μικρό δείγμα συμμετεχόντων, πραγματοποιώντας μια μελέτη περίπτωσης η οποία αδυνατεί να προχωρήσει σε γενικεύσεις συμπερασμάτων. Αυτό αποτελεί έναν σημαντικό περιορισμό στην έρευνα.

Εξίσου μεγάλος περιορισμός κατά την συγγραφή της διατριβής, ήταν το κενό που παρατηρήθηκε στη βιβλιογραφία αναφορικά με τους Μορφωτικούς Συλλόγους, αφού οι περιορισμένες επιστημονικές πηγές προβλημάτισαν ιδιαίτερα την εις βάθος μελέτη του ζητήματος.

Επίσης η χρήση μόνο ποιοτικών μεθόδων έρευνας, κατά τις οποίες η παρουσία του ερευνητή είναι ιδιαίτερα έντονη, ενδεχομένως να περιόρισε την άντληση αντικειμενικών στοιχείων σε αντίθεση με έρευνες που χρησιμοποιούν ποσοτικές μεθόδους.

Ταυτόχρονα, στην ομαδική συνέντευξη ορισμένοι συμμετέχοντες είχαν την τάση να επηρεάζουν ή να κατευθύνουν τη γενική άποψη σε συγκεκριμένα θέματα, ωστόσο η δυνατότητα παρέμβασης της ερευνήτριας ήταν καθοριστικής σημασίας. Επιπλέον η συζήτηση στην ομάδα εστίασης επεκτάθηκε από την αρχή σε τέτοιο βαθμό που τέθηκαν εξαρχής σχεδόν όλα τα ζητήματα που έπρεπε να καλύψει ο οδηγός συνέντευξης, με αποτέλεσμα όμως, να μην εμβαθύνουν επαρκώς. Σε αυτή την περίπτωση η ερευνήτρια παρενέβη για επαναφορά της συζήτησης σε ένα πιο διαρθρωμένο πλαίσιο διαλόγου.

Το γεγονός ότι η ερευνήτρια συμμετέχει η και η ίδια στις δομές του ΠΑΟΚ, επηρέασε μεν θετικά κάποιους συμμετέχοντες αφού δεν είχαν ενδιασμούς στο να συμμετέχουν και να μοιραστούν τις πεποιθήσεις τους, ενδέχεται ωστόσο ορισμένοι εξ αυτών να μην εκφράστηκαν με απόλυτη ειλικρίνεια δεδομένης της εν λόγω γνωριμίας.

Κεφάλαιο 5

Αποτελέσματα

Ο οδηγός συνέντευξης, οργανώθηκε με κύριο άξονα να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα της εν λόγω μεταπτυχιακής διατριβής, λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη τη δυσκολία των ατόμων να εξωτερικεύσουν εσωτερικές διαδικασίες και αντιλήψεις. Ως εκ τούτου, δημιουργήθηκαν οι κατάλληλες συνθήκες για διευκόλυνση της συζήτησης και κατ' επέκταση άντλησης πολύ σημαντικών δεδομένων για την έρευνα.

Η συζήτηση τόσο στην ομαδική όσο και στις ατομικές συνεντεύξεις, επικεντρώθηκε κυρίως, στον τρόπο που βιώνουν οι νέοι τη συμμετοχή τους στις δραστηριότητες του Συλλόγου καθώς και στην επίδραση που προκύπτει τόσο για τους ίδιους όσο και για το σύνολο.

Συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες, αναφέρθηκαν στους λόγους που εντάχθηκαν στον ΠΑΟΚ, περιέγραψαν τις σχέσεις που δημιουργήθηκαν, την συνεργασία και την αλληλεγγύη που αναπτύχθηκε, την προώθηση της συμμετοχή τους στα κοινά καθώς και το όφελος που προκύπτει μέσα από τη συμμετοχή τους.

Ακολουθεί παράθεση των ευρημάτων της έρευνας, ταξινομημένα σε εννέα (9) θεματικές κατηγορίες όπως αυτές προέκυψαν κατά την ομαδοποίηση των δεδομένων βάσει της συνάφειάς τους με τα ερευνητικά ερωτήματα. Στην παράθεση των ευρημάτων παρουσιάζεται αυτούσιος ο λόγος τους στην κυπριακή διάλεκτο για να διατηρηθεί η βιωματική διάσταση της γλώσσας. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι τα αυτούσια αποσπάσματα από συμμετέχοντες στην ομάδα εστίασης παρουσιάζονται με τα αρχικά της λέξης Focus Group δηλαδή FG1 έως FG8 ενώ τα αποσπάσματα που αφορούν συμμετέχοντες στις ατομικές συνεντεύξεις παρουσιάζονται με το αρχικό της λέξης Συμμετέχοντας δηλαδή Σ1 έως Σ3.

Η κοινωνικοποίηση ως κίνητρο συμμετοχής

Το κίνητρο που το κάθε άτομο συμμετέχει σε ένα σύνολο θεωρείται ιδιαίτερα σημαντικό κατά την διερεύνηση της εξέλιξής του, μέσα από το πέρασμα των χρόνων και της ταυτόχρονης αλληλεπίδρασης του με τα άλλα άτομα. Τα περισσότερα μέλη

απάντησαν ότι ο κύριος λόγος που αρχικά εντάχθηκαν στις δραστηριότητες του Συλλόγου ήταν η παρότρυνση που δέχθηκαν από άτομα του φιλικού ή οικογενειακού τους περιβάλλοντος.

«Εξεκίνησα στον ΠΑΟΚ που περίπου 5 ή 6 χρονών εε... λόγω του ότι ο παπάς μου συμμετείχε ενεργά στον ΠΑΟΚ τζιαιαι ουσιαστικά έφερε με... ακολουθούσα τον...» (FG1)

«Εγώ ξεκίνησα πριν περίπου τρία χρόνια νομίζω.... ξεκίνησα γιατί τζιαιαι οι φίλες μου επηγαίναν τζιαμαί τζιαιαι είχα περιέργεια να δω πώς ήταν» (FG6)

Επίσης αναφέρθηκε από αρκετά άτομα ότι η κοινωνικοποίηση και η συναναστροφή ήταν η αρχική τους επιδίωξη, γεγονός που ενισχύει τον παράλληλο σκοπό που εξυπηρετεί η συμμετοχή στη χορευτική ή την ποδοσφαιρική ομάδα.

«Εντάξει ξεκίνησα τζιαι εγώ στη φάση της παρέας... βασικά επειδή εκάθουμουν τζιαμαί στον σύλλογο τζιαι εθώρουν τους ίνταλως ήταν...» (FG5)

«... ήταν τζιαι η έξοδος μας, ήταν μια πολλά καλή ευκαιρία να συναναστραφούμε με συνομήλικους μας» (Σ2)

Στην ερώτηση, κατά πόσον έχουν ικανοποιηθεί οι αρχικές τους προσδοκίες, οι απαντήσεις ήταν ομόφωνες και επιπλέον υπερθεμάτισαν ότι αυτό που αποκομίζουν έχει ξεπεράσει κάθε προσδοκία. Αναφέρθηκαν σε χορευτικές δεξιότητες με παράδειγμα τις παραστάσεις που δίνουν τόσο στην Κύπρο όσο και στην Ευρώπη, θέλοντας να αναδείξουν το χορευτικό επίπεδο που έχουν επιτύχει ως συγκρότημα.

«Λοιπόν, σίγουρα στην πάροδο των χρόνων οι [χορευτικές] δεξιότητες αποκτιούνται με την εμπειρία τζιαι τη διδασκαλία, άρα νομίζω ούλοι μας αποκτήσαμε περισσότερες από ότι όταν είχαμε ξεκινήσει» (FG1)

«έχουμε αξιόλογη δράση, παραστάσεις ανά την Κύπρο, εφκήκαμε εξωτερικό επήγαμε σε τηλεοπτικά κανάλια...» (Σ2)

Πέραν από τις χορευτικές ή ποδοσφαιρικές δεξιότητες που αναπτύχθηκαν αναφέρθηκαν σε οφέλη που προκύπτουν μέσα από την μεταξύ τους αλληλεπίδραση. Αναφέρθηκαν σε κοινωνικές δεξιότητες και αξίες όπως η ομαδικότητα, η συλλογικότητα, ο εθελοντισμός. Αξίζει να σημειωθεί ότι, μέσα από την παρούσα ερώτηση, οι συμμετέχοντες έθιξαν σχεδόν όλα τα κυρίως θέματα που ο οδηγός συνέντευξης στόχευε να θίξει. Αυτό ενδεχομένως να αναδεικνύει μια ομοιότητα στον τρόπο και την ένταση που τα άτομα βιώνουν τη συμμετοχή τους στον ΠΑΟΚ.

«...εμάθαμε τζιαι κάποιες κοινωνικές δεξιότητες όσον αφορά την ομαδικότητα...» (FG8)

«... μέσα που το χορευτικό εμάθαμε να ενεργούμε τζιαι σαν σύνολο». (FG3)

«...κάποιες ικανότητες που είχα αλλά ετσοιμούνταν, μέσα που τον ΠΑΟΚ τζιαι τις εκδηλώσεις μας εξυπνήσαν, όπως ο εθελοντισμός» (Σ1)

Οι συμμετέχοντες είχαν την ανάγκη να αναφέρουν από την αρχή της συζήτησης ότι ο ΠΑΟΚ αποτελεί για αυτούς οικογένεια, γεγονός που επηρεάζει σε πολύ μεγάλο βαθμό την συμμετοχή τους. Όπως θα δούμε στη συνέχεια, ο συμβολισμός του ΠΑΟΚ με τον Θεσμό της οικογένειας αποτελεί βασικό κίνητρο για την συμμετοχή τους, ζήτημα το οποίο αναδυόταν σε κάθε ερώτηση που τέθηκε προς συζήτηση.

« επήα στον ΠΑΟΚ καθαρά στο χορευτικό τζιαι πλέον θεωρώ ότι είναι οικογένεια μου, η δεύτερη μου οικογένεια ο ΠΑΟΚ τζιαι θα ασχολούμαι γιατί ναι εγίνηκες μια ομάδα, τζιαι θεωρώ ότι δεν θα έχει ποτέ ένα τέλος» (FG4)

Η δημιουργία σχέσεων μέσα από τη συμμετοχή

Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να περιγράψουν τις σχέσεις όπως έχουν διαμορφωθεί μέχρι σήμερα με σκοπό να διερευνηθεί κατά πόσον οι σχέσεις είναι στατικές ή αναπτύσσονται προοδευτικά. Αναφέρθηκε ότι με την τριβή στο χορευτικό συγκρότημα έχουν δημιουργηθεί δεσμοί φιλίας μεταξύ των μελών, δεσμοί οι οποίοι δεν περιορίστηκαν σε δραστηριότητες του ΠΑΟΚ αλλά επεκτάθηκαν και σε καθημερινό επίπεδο. Ορισμένοι δημιούργησαν οικογενειακές σχέσεις οργανώνοντας επισκέψεις, γενέθλια ακόμα και διακοπές μεταξύ τους.

«Έχουμε φιλικές σχέσεις, αφού είπαμεν εγινήκαμεν οικογένεια... βρεθούμαστε τζιαι εκτός του συλλόγου, και τα παιδιά μας, πηγαίνουμε διήμερα, βγαίνουμεν έξω, έρχονται στην πισίνα μας» (Σ1)

«Αρκετές φορές θα δούμε χορευτές με οικογένειες μωρά και σπίτια, να πιάσουν ένα τηλέφωνο να πουν ελάτε σπίτι μας να πιούμε το ποτό μας 3-4 ζευκάρκα» (Σ2)

Οι σχέσεις φαίνεται ότι δεν περιορίστηκαν σε φιλικές και οικογενειακές αλλά φαίνεται ότι κάποιες έγιναν και επαγγελματικές. Η πολυμορφία των μελών όσον αφορά κυρίως την διαφορετικότητα στην ηλικία, στην εκπαίδευση αλλά και στο επάγγελμα, έδωσε πρόσφορο έδαφος για την δημιουργία επαγγελματικών σχέσεων.

«Τη Βάσω, εγώ ήβρα την σαν μαθήτρια μου μέσω του χορευτικού ..., έκαμνα της μάθημα που ήταν τελειόφοιτη ...» (FG1)

Κάποιοι άλλοι, κυρίως οι μεγαλύτεροι σε ηλικία οι οποίοι συμμετέχουν από τα 7 τους χρόνια στον ΠΑΟΚ, τις περιγράφουν ως σχέσεις ζωής, αφού με πολλούς από τους συνομήλικους τους έχουν ξεκινήσει μαζί στον ΠΑΟΚ, έχουν περάσει την εφηβεία τους, και αυτή η σχέση έχει διάρκεια στο χρόνο ακόμα και όταν δημιούργησαν τις δικές τους οικογένειες.

« Σχέσεις Ζωής ... διατηρείς δηλαδή ακόμα τις σχέσεις σου. Υπάρχει, υπήρχε μια χημεία, υπάρχει εκείνο το κάτι που μας συνδέει, τζιαι δεν θα σπάσει ποττέ, ήμασταν κάθε Σάββατο μαζί για δέκα χρόνια στις ηλικίες τις ωραίες μας, τις εφηβικές τις νεανικές μας. Αναπτύσσονταν έρωτες εκείνη την περίοδο. Είχε παιδικιά που είχαν δεσμό μεταξύ τους... επαντρέψαμεν παιδικιά μες το χορευτικό . Άρα έχουμε τούντην σχέση κρατεί ακόμα» (Σ2)

Μέσα από τη συζήτηση διαφάνηκε ότι τα μέλη επιλέγουν συνειδητά να αφιερώνουν τον χρόνο ψυχαγωγίας τους σε εκδηλώσεις του ΠΑΟΚ που διοργανώνονται ειδικά από τα μέλη για το σκοπό αυτό. Συγκεκριμένα, οργανώνονται βραδιές μουσικής, θεματικές εκδηλώσεις, διαγωνισμοί αμφίεσης, τόμπολα, διήμερα εκτός επαρχίας, με αποτέλεσμα να ενισχύονται οι δεσμοί μεταξύ τους.

« ... κατά καιρούς θα οργανώσουν παρτυς, τα παιδικιά του χορευτικού, να καλέσουμε ένα τραγουδιστή μια κομπανία να έρτει πάνω, ας πούμε να κάνει μια ρεμπέτικη βραδιά, να κάμει ένα αφιέρωμα σε κάποιο τραγουδιστή, ή να πάμε στο σύλλογο να κάτσουμε να παίζουμε, να φάμε να πιούμε, να κόψουμε τις κουβέντες μας....» (Σ1)

Το όφελος μέσα από την ανάπτυξη σχέσεων

Αναπόφευκτα η δημιουργία δυνατών σχέσεων οδηγεί και στην ανάπτυξη δυνατών συναισθημάτων καθώς και ικανοτήτων. Ενώ αρχικά παρατηρήθηκε μια δυσκολία στο να περιγράψουν οι συμμετέχοντες τα οφέλη, στη συνέχεια αναγνωρίστηκαν η κοινωνικοποίηση, η εκτόνωση, η καλή ψυχολογία, καθώς και η επίλυση προσωπικών θεμάτων ως τα πιο εμφανή οφέλη.

«Κοινωνικοποίηση, περισσότερη κοινωνικοποίηση με διαφορετικά είδη ανθρώπων... εκτονώνει σε και βοηθά σε, για να φορτώνεις τις μπαταρίες σου για την επόμενη βδομάδα». (Σ1)

«Μόνο τζιαιαι μόνο που εν φίλοι σου τούτοι οι ανθρώποι τζ βρέθεσαι μαζί τους. Βοηθάσε, ψυχολογικά ξέρουμε ούλοι ότι άμαν έσιεις φίλους σίουρα βοηθά.» (Σ2)

«... θα τους πιάσω τηλέφωνο ή θα βρεθώ μαζί τους τζιαι να τους πω ξέρετε έχω τούντο πρόβλημα, άσχετο με το χορό ας πούμε ...επειδή ... μου εμπνέουν εμπιστοσύνη τα συγκεκριμένα άτομα» (FG3)

Στη συνέχεια προέκυψε ότι το κυριότερο όφελος από αυτή τη σχέση είναι η δημιουργία εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών, η οποία βρίσκεται σε αρκετά υψηλό επίπεδο αλλά όχι ανάμεσα σε όλους. Παρατηρήθηκε ότι ορισμένα μέλη εμπιστεύονται άλλους λιγότερο και άλλους περισσότερο εξαιτίας του χαρακτήρα και της σχέσης που έχουν αναπτύξει μεταξύ τους.

«Ας πούμε εγώ μπορεί να έχω εμπιστοσύνη στους 8 που τους 10... όχι γιατί έκαμαν μου κάτι προσωπικό απλά... δεν σου εδώκαν τζείνο το chance να τους κοντέψεις πιο πολλά ας πούμε τζιαι να αποκτήσεις [σχέση]...» (FG2)

Τέτοιος είναι ο βαθμός εμπιστοσύνης ανάμεσα σε ορισμένα μέλη που τυχαίνει να εμπιστεύονται την φροντίδα των παιδιών τους ακόμα και σε έκτακτες περιπτώσεις.

«Έτυχε μου ... να προσέχω μωρά [μέλους] που του έτυχε να έχει μια κηδεία, είπε μου "πιάστα μωρά μου που το σχολείο", έπιασα το μεσημέρι τζ ήρτεν η ώρα 6 ταπόγευμα να τα πιάσει, άρα...» (Σ2)

Ταυτόχρονα έγινε αναφορά στην εμπιστοσύνη που δείχνουν σε συγκεκριμένο άτομο σχετικά με την διαχείριση των οικονομικών του χορευτικού τμήματος. Κανέννας δεν φαίνεται να αμφισβητεί τη σωστή διαχείριση των οικονομικών λόγω της αυξημένης εμπιστοσύνης που απολαμβάνει το συγκεκριμένο μέλος από τους υπόλοιπους.

«... έχουμε κοπέλα η οποία αυτοβούλως διαχειρίζεται τούντα πράματα [οικονομικά]... πήρε πρωτοβουλία, ο πιο μάγκας αν θέλεις που μας, τζιαι κανέννας δεν είπε κάποια στιγμή μα γιατί να ασχοληθείς εσύ , αντίθετα ούλοι έχουμεν της απόλυτη εμπιστοσύνη» (Σ2)

Η δυναμική της σχέσης που έχει δημιουργηθεί, διαφαίνεται και από την προθυμία των μελών να επιλύσουν τυχόν διαφορές τρίτων με σκοπό να διατηρηθεί η σύμπνοια. Τέθηκε η ερώτηση για τη στάση που θα τηρούσαν αν προέκυπτε διαπροσωπική διαφωνία δύο μελών. Η απάντηση όλων ήταν κοινή, υπερτονίζοντας την ανάγκη για εξισορρόπηση και εκτόνωση οποιοδήποτε διαφορών προκύψουν.

«Προσπαθούμε να επιλύουμε τα όποια προβλήματα τζ συνήθως το καταφέρνουμε. Δεν είχαμε ιδιαίτερα προβλήματα ... με τον τρόπο που λειτουργούμε σπάνια έχουμε προβλήματα. Στις λίγες φορές που συμβαίνει, βρίσκουμε τους μηχανισμούς, τους τρόπους παραπάνω με την κουβέντα τζιαι λόγω των σχέσεων που υπάρχουν ήδη, τζιαι τα λύουμε» (Σ2)

Υπερθεματίστηκε και ο συμβολισμός του ΠΑΟΚ με το θεσμό της οικογένειας, αφού όπως αναφέρθηκε τα προβλήματα λύνονται με τον ίδιο τρόπο που θα τα έλυne μια οικογένεια. Τους αφορά όλους, επομένως όλοι θα ανησυχούσαν και θα φρόντιζαν με κάποιο τρόπο να επιλυθεί.

« ε βέβαια, αφορά τον ΠΑΟΚ, αφορά την οικογένεια, άρα, πρέπει να πάρουμε θέση» (Σ1)

Η σχέση εμπιστοσύνης επηρεάζει τόσο τις χορευτικές όσο και τις ποδοσφαιρικές επιδόσεις των μελών, αφού αποτελεί σημαντικό παράγοντα στην απόδοση μιας ομάδας που στηρίζεται στη συλλογική προσπάθεια. Ταυτόχρονα ο χορός ή το ποδόσφαιρο μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης μιας σχέσης που αντιμετωπίζει προβλήματα.

«... τζιαιαμε στο χορευτικό ας πούμε εν να παεις να κάμεις μια παράσταση... πρέπει να φκάλεις κάτι καλό, τζιαι μπορεί [ο χορός] ...να σου τα μαλακώσει τα αισθήματα σου που έσιεις για τον άλλον που μπορεί να μην είναι καλά» (FG5)

«Στο ποδόσφαιρο αν έχεις κάτι με τον άλλο , φαίνεται στον αγώνα... γιαυτό προσπαθούμε να επιλύουμε παρεξηγήσεις που πριν, για να μεν έχουμε πρόβλημα» (Σ3)

Το όφελος μέσα από την ανάπτυξη συνεργασίας

Ο βαθμός συνεργασίας ενός συνόλου, μπορεί να αναδείξει το βαθμό της σύμπνοιας που επικρατεί ανάμεσα στα μέλη μιας ομάδας. Στον υπό διερεύνηση Σύλλογο, οι συμμετέχοντες φαίνεται να έχουν αναπτύξει πνεύμα συνεργασίας μέσα από τις διάφορες δραστηριότητες που διοργανώνουν. Η συνεργασία προκύπτει κυρίως από την προσωπική εμπλοκή των μελών σε εθελοντική βάση, από τον σχεδιασμό μέχρι και την υλοποίηση μιας δραστηριότητας ή άλλης εργασίας που προκύπτει.

Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στην προθυμία αρκετών μελών να συνεργαστούν και να προσφέρουν από τον χρόνο τους οτιδήποτε χρειαστεί για το καλό του συνόλου.

«Αρκετές φορές σε περιόδους που πρέπει να στήσουμε εκδηλώσεις σοβαρές, φεστιβάλ κτλ, αρκετές φορές αφιερώνουν αγόγγυστα θα έλεγα πάρα πολύ χρόνο , όσο χρειαστεί για να γίνει το καλύτερο...» (Σ2)

Η συνεργασία καθώς και η συλλογικότητα αποτελούν βασικά χαρακτηριστικά στον τρόπο επίλυσης των κυριότερων ζητημάτων ή προβλημάτων που απασχολούν το Σύλλογο. Έχει δημιουργηθεί μηχανισμός διαχείρισης θεμάτων με την χρήση της τεχνολογίας. Συγκεκριμένα, με την χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και εφαρμογών επικοινωνίας, τα μέλη της επιτροπής αλληλοενημερώνονται, ορίζουν συνεδριάσεις και δημοσιοποιούν τα αποτελέσματα και στα υπόλοιπα μέλη.

«Συνήθως η τακτική είναι να χρησιμοποιούμε την κοινή σοφία. Κανένας δεν παίρνει πάνω του κάποιες καταστάσεις. Θα κάμουμε συνεδρία, θα μιλήσουμε ανοιχτά σε γκρουπ που έχουμε στο Viber ...θα ανταλλάξουμε απόψεις που τζιαιαμέ, τζιαι δεν θα το πάρει κάποιος πάνω του. Οι ευθύνες μας τζιαιαμέ είναι συλλογικές» (Σ2)

Για ακόμα μια φορά αναφέρεται ο συμβολισμός του θεσμού της οικογένειας ιδιαίτερα για τις περιπτώσεις που η συνεργασία δύσκολα εφαρμόζεται.

«...όπως μια οικογένεια, εγώ είμαι υπόχρεος να συνεργαστώ μαζί με τον οποιονδήποτε, για το καλό του συνόλου» (FG4)

Μέσα από την μεταξύ τους συνεργασία φαίνεται ότι προκύπτουν σημαντικά οφέλη προς τα άτομα όπως η ανάπτυξη συνεργατικών δεξιοτήτων και εκτός του ΠΑΟΚ.

«...μαθαίνω να συνεργάζομαι με κάποια άτομα σε τούτο το πλαίσιο [ΠΑΟΚ], μετά θα το γενικεύσω τζιαι θα μπορώ τζιαι έξω που τούτο το σύνολο να συνεργαστώ τζιαι με άλλα άτομα ...» (FG8)

Ταυτόχρονα αυξάνεται η αυτοπεποίθηση, η υπευθυνότητα αλλά και η δυναμική των συμμετεχόντων, αφού το αποτέλεσμα της συνεργασίας τους είναι εμφανές

«Αυξάνει την αυτοπεποίθηση μας, μας κάνει πιο υπεύθυνους γιατί έχουμε να λειτουργήσουμε ένα όμιλο, αν θέλεις να είσαι τζιαιαμέ [εκεί], υποχρεωτικά γίνεσαι πιο υπεύθυνος, πιο δυνατός, οπωσδήποτε» (Σ2)

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι μέσα από την συνεργασία αισθάνονται ασφάλεια αλλά και ικανοποίηση από την προσφορά τους προς το σύνολο. Το υψηλό επίπεδο συνεργασίας και προσφοράς ανάμεσα στα μέλη, περιορίζει την άγονη ρουτίνα και ενισχύει την κοινωνικοποίηση.

«Βέβαια το αίσθημα ασφάλειας ... και το ότι προσφέρω, σιερουμε [χαίρομαι] γιατί κάτι κάμνω, δεν είμαι απαθής, δεν είμαι σπίτι να πλυνίσκω να σιερώνω, τζιαι να μεν κάμνω τίποτε. Αρέσκει μου να προσφέρω να νεκατώνουμαι μες τον κόσμο» (Σ1)

Ανάπτυξη ισχυρών δεσμών αλληλεγγύης

Σημαντικό στοιχείο της ομάδας των νέων που συμμετέχουν στις δραστηριότητες του ΠΑΟΚ, φαίνεται ότι αποτελεί και η αλληλεγγύη, απότοκο τόσο της συνεργασίας όσο και της στενής τους σχέσης. Στην ερώτηση κατά πόσο θα βοηθούσαν σαν ομάδα αν συνέβαινε κάτι δυσάρεστο σε κάποιο από τα μέλη, η απάντησή τους ήταν καταφατική, με απόλυτη πλειοψηφία.

Έγινε αναφορά σε περιστατικό ασθένειας στελέχους του χορευτικού όπου η συνδρομή όλων ανεξαιρέτως τόσο σε θέματα στήριξης και συμπαράστασης της οικογένειας όσο και συνέχισης των δραστηριοτήτων του χορευτικού, ήταν αμέριστη και αδιάκοπη.

«Πριν δυόμιση χρόνια ο παλιός ο δάσκαλος του χορευτικού διαγνώστηκε με καρκίνο... τζ κάλεσε μια νύχτα μια μίνι σύσκεψη ... τζ είπε μας... {δεν θέλω να σταματήσουμε τις πρόβες τζιαι ζητώ απλά που σας να με αντικαταστήσετε για όσο καιρό χρειαστεί}. Εκόψαμε τον λαιμό μας, ήβραμε τον χρόνο, τζ εσταθήκαμε δίπλα του. Τόσο στη λειτουργία του συγκροτήματος όσο και ηθικά ήμασταν κοντά του , τον ερωτούσαμε τι συμβαίνει τι γίνεται , όταν έκαμε επέμβαση επήγαμε να τον δούμε. Τελικά εχάσαμε τον τζιαι ήταν σαν να τζιαι εχάσαμε ένα μέλος της οικογένειας μας» (Σ2)

Επίσης υπάρχουν περιπτώσεις όπου η αλληλεγγύη παίρνει πιο έμπρακτη μορφή όπως η εξεύρεση εργασίας, η οικονομική αλλά και ψυχολογική στήριξη σε μέλη που αντιμετωπίζουν δυσκολίες.

«... είχαμε τέτοια φαινόμενα, ειδικά με τους ποδοσφαιριστές μας, όντας συμβούλιο εισηγήθηκα να στηρίζουμε να βοηθήσουμε όσο μπορούμε οικονομικά τούτα τα παιδικιά, δίνοντας για παράδειγμα 100-200 ευρώ το μήνα, να περάσουν. Προσπαθήσαμε ούκ ο λίγες φορές να βρούμε δουλειά σε παιδικιά που έχασαν τις δουλείες τους, εβάλαμε την ράχη μας που κάτω τζ αρκετές φορές ήβραμε δουλειές σε μέλη του σωματείου, για να τους βοηθήσουμε» (Σ2)

Σημαντική είναι και η προσωπική αποτύπωση της εμπειρίας ενός συμμετέχοντα ο οποίος θεωρεί ότι η συμπαράσταση και η στήριξη που έλαβε από το Σύλλογο, καθόρισε σε μεγάλο βαθμό τη ζωή του.

«Προσωπικά επειδή είχα προβλήματα, ο σύλλογος με αγκάλιασε και με βοήθησε.... Την πρώτη μου δουλειά εν μέσω του ΠΑΟΚ που την ήβρα.... Πιστεύω, ότι μέσω του σωματείου οι νέοι απομακρύνονται από κακές συνήθειες» (Σ3)

Οι συμμετέχοντες έχουν την πεποίθηση ότι θα τύγχαναν στήριξης από τον ΠΑΟΚ σε περίπτωση που συνέβαινε κάτι στους ίδιους και αυτό τους κάνει να αισθάνονται ασφάλεια αλλά και εμπιστοσύνη προς το ίδιο το σωματείο.

«Εμένα ας πούμε με βοήθησε να καταλάβω ότι έκτος που την εμπιστοσύνη, την συνεργασία, την αλληλεγγύη υπάρχει και η ανθρωπιά τελικά στο συγκρότημα» (FG1)

Επίσης φαίνεται ότι υπάρχει αλληλοεπίδραση ανάμεσα στους συμμετέχοντες με αποτέλεσμα πολλοί να επηρεάζονται θετικά από την προσφορά και την αλληλεγγύη που επιδεικνύουν άλλοι, όπως έτυχε σε δραστηριότητα συλλογής τροφίμων για άπορες οικογένειες.

«Ναι! υπάρχει ανθρωπια όντως τζιαι.... μέσα που το σύνολο μπορεί τζιαι κάποιος που δεν ήθελε να συνεισφέρει, παρασύρεται από το σύνολο τζιαι λαλεί να παρω τζιαι γω κάτι» (FG4)

Γενικότερα επικρατεί το αίσθημα ότι προκύπτει πρόοδος στην κοινωνία με τις δράσεις αλληλεγγύης του ΠΑΟΚ, επηρεάζοντας έτσι, ευρύτερα άτομα και περιβάλλοντα.

«Βελτιώνεται η κοινωνία πιστεύω» (FG3)

Ενίσχυση της Δημοκρατικής Συμμετοχής των νέων

Παράλληλα, πολύ αυξημένο φαίνεται να είναι το επίπεδο της δημοκρατικής συμμετοχής των νέων τόσο στους εσωτερικούς μηχανισμούς αλλά και σε θέματα εκπροσώπησης του ΠΑΟΚ σε άλλα σώματα. Οι νέοι έχουν την δυνατότητα να εκφέρουν την άποψη τους για τη λήψη αποφάσεων αλλά και να εκπροσωπήσουν τις θέσεις του ΠΑΟΚ σε φορείς τοπικής αρχής, ποδοσφαιρικά σώματα, συνδέσμους γονέων και αλλού.

«...μπορεί να εκπροσωπήσω τον ΠΑΟΚ για θέματα αθλητισμού στο κοινοτικό συμβούλιο, έτυχε μου να εκπροσωπήσω τον ΠΑΟΚ στον ΚΟΑ, στην ομοσπονδία που συμμετέχει το ποδοσφαιρικό τμήμα την ΠΟΕΔ, είτε σε γενικές συνελεύσεις» (Σ2)

Πολλές φορές θα οργανωθούν ως ομάδα για να απαιτήσουν κάτι που είτε αφορά το ίδιο το σωματείο είτε που αφορά την κοινότητα όπως η δημιουργία χώρων πρασίνου ή κοινοτικού γηπέδου.

«... η δενδροφύτευση ήταν απαίτηση του ΠΑΟΚ να δοθεί ένας χώρος της κοινότητας...Τζ το θέμα του γηπέδου, εκάμαμε απίστευτες επαφές, επήγαμε ήβραμε υπουργούς πχ τον υπ. Εσωτερικών... βοηθάτε μας να στήσουμε ένα γήπεδο καθώς πρέπει...» (Σ2)

Η συμμετοχή στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων εντός του ΠΑΟΚ και γενικότερα η συμμετοχή στον ΠΑΟΚ βοήθησε πολλούς νέους να γίνουν πιο ενεργοί πολίτες, να εμπλακούν και σε άλλους μηχανισμούς εθελοντικής προσφοράς ή συνδέσμους εκπροσώπησης ομάδων. Η εξοικείωση και ο σεβασμός σε διαδικασίες και μηχανισμούς ανέπτυξε την ικανότητα των νέων αλλά και την αυτοπεποίθησή τους να εκφράζουν την άποψή τους μέσα σε ένα σύνολο.

«.. παλιά δεν έκαμνα τίποτε, δεν ασχολούμουν, δουλειά τζιαι σπίτι τίποτε άλλο, ενώ με το που εμπήκα στον ΠΑΟΚ, ειδικά στο χορευτικό εγίνα πιο ενεργή. Ναι έπαιξε ρόλο ο ΠΑΟΚ δεν ασχολούμουν, τζιαι μετά μπήκα τζιαι στον σύνδεσμο γονέων» (Σ1)

«..αν θα κάτσω με κάποια άτομα να οργανώσουμε κάτι άλλο , εν να μπορώ να μιλήσω με πιο πολλή αυτοπεποίθηση τζιαι πιο πολλή σιγουριά για εκείνα που θα πω που την εμπειρία μου στον ΠΑΟΚ». (FG8)

«Ωθησε με ο ΠΑΟΚ, να βάλω υποψηφιότητα για κοινοτικός σύμβουλος...νιώθεις ότι έχεις μια δύναμη πίσω σου...» (FG4)

Επικρατεί μεγάλη συσχέτιση των μελών του ΠΑΟΚ με τις απόψεις του ΠΑΟΚ, όπου πολλές φορές η τυχαία προσωπική συμμετοχή τους σε συνδέσμους ή άλλες επιτροπές να συνδέεται αυτόματα με εκπροσώπηση θέσεων του ΠΑΟΚ.

«... αναπόφευκτα , από την στιγμή που είμαστε σε ένα σωματείο που μας προσφέρει από 8 χρονών αναπόφευκτα και στα κοινά δεν λέμε όχι, μέλη του ΠΑΟΚ θα τους δεις να είναι μέλη στο κοινοτικό συμβούλιο, θα τους δεις να είναι μέσα στους συνδέσμους γονέων , να είναι σε άλλες επιτροπές της ευρύτερης κοινωνίας και όχι μόνο της κοινότητας, συνειδητά ή ασυνείδητα εκπροσωπούν τον ΠΑΟΚ» (Σ2)

Ταυτόχρονα, οι απόψεις μελών του ΠΑΟΚ σε ένα τρίτο φορέα γίνονται σεβαστές γιατί εμπνέουν εμπιστοσύνη και βεβαιότητα λόγω της εμπειρίας και της τριβής τους με διάφορες δραστηριότητες. Παράλληλα γίνεται εμφανές ότι τα οφέλη από τη συμμετοχή στον ΠΑΟΚ εξωτερικεύονται στην κοινότητα.

«Εν να στήσει η κοινότητα μια εκδήλωση ας πούμε , θα μπορούμε μπροστά θα πούμε τις απόψεις μας τζ θα γίνουν σεβαστές γιατί ξέρουν ότι έχουμε την πείρα τζ την τεχνογνωσία» (Σ2)

Κοινωνική συνοχή και ενσωμάτωση

Οι συμμετέχοντες συμφωνούν ότι επικρατεί μεγάλη ανομοιογένεια αναφορικά με τα χαρακτηριστικά των ατόμων στον ΠΑΟΚ γεγονός που προκαλεί αμείωτο το ενδιαφέρον. Συγκεκριμένα, τα μέλη του ΠΑΟΚ διαφέρουν ως προς την ηλικία, το φύλο, την εθνικότητα, την επαγγελματική ιδιότητα, το εκπαιδευτικό επίπεδο , την οικονομική δυνατότητα, τη θρησκεία και τον πολιτικό προσανατολισμό. Τα μέλη έμαθαν να «συμβιώνουν» παρά τις διαφορές τους διότι σκοπός τους όπως λένε είναι ο πολιτισμός, και ο πολιτισμός ενώνει ανθρώπους. Παροτρύνουν νέα μέλη ανεξαρτήτως των χαρακτηριστικών τους και ποτέ δεν απέκλεισαν κανένα να ενταχθεί στις δραστηριότητες του Συλλόγου.

«Εγώ ήταν να έλεα ότι εν full ανομοιογενές τζιολας [ο ΠΑΟΚ] αλλά εν τούτο που κάμνει την ουσία μες το συγκρότημα μας, εν τούτο το ωραίο του συγκροτήματος, ότι έχουμε: διαφορά ηλικίας, διαφορά επαγγέλματος , διαφορά κάποιοι τζιαι πολιτικής αντίληψης άλλοι κάποιες φορές «τσακώνονται», με πολλά καλή θέληση...Εν τούτο που κάμνει την ομάδα. Δεν πρέπει πάντα να συμφωνείς» (Σ1)

«... το χάσμα υπάρχει τζιαι οι διαφορές υπάρχουν άπλα μάθαμε με κάποιους τρόπους να μεν στεκούμαστε σε τζείνες τες διαφορές που έχουμε ...»(FG8)

«...υπάρχει μια ανοχή. Όμως τα βρίσκουμε, τζιαι εν τούτο που μας ενώνει, ο ΠΑΟΚ... ο πολιτισμός» (Σ2)

Στην ερώτηση κατά πόσο ο ΠΑΟΚ θέτει οποιαδήποτε εμπόδια ή κριτήρια για την συμμετοχή ατόμων, οι απαντήσεις ήταν αρνητικές υπερτονίζοντας την αποδοχή και ενθαρρύνοντας την ενσωμάτωση όλων των ατόμων

«Όχι τίποτε, τίποτε [εμποδια/κριτήρια] στο χορευτικό, παρόλο που η ομάδα στον ΠΑΟΚ πολιτικά μπορούμε να πούμε πρόκειται στην αριστερά, έχει παιδικιά που δεν έχουν καμία σχέση με την αριστερά, τζ ουδέποτε εβάλαμεν τέτοια εμπόδια, ουδέποτε είχαμε μέσα στα κριτήρια μας να είναι κάποιος του ίδιου του πολιτικού χώρου, τζ νομίζω νιώθουν το τζ οι ίδιοι έρχονται τζιαιαμέ με κάθε ευκολία...» (Σ2)

Υπήρχαν, όπως αναφέρθηκε, περιπτώσεις στο ποδοσφαιρικό τμήμα, όπου ο ΠΑΟΚ όχι μόνο παρότρυνε άτομα με παρεμβατική συμπεριφορά να ενταχθούν, αλλά περιόρισε και τις όποιες αρχικές αντιδράσεις ή αμφιβολίες προέκυψαν για να γίνουν αποδεκτοί. Γίνεται πάλι αναφορά στον συμβολισμό με τον θεσμό της οικογένειας και το ρόλο του ΠΑΟΚ που αποδέχεται και στηρίζει τα μέλη του. Διότι ο ΠΑΟΚ δεν είναι μόνο ένα σωματείο που παρέχει ενασχόληση στα μέλη του, αλλά όπως αναφέρθηκε έχει και κοινωνικό ρόλο να διαδραματίσει στην κοινότητα.

«Είχαμε όμως περίπτωση παιδικιού που είχαμε φοβερές αντιδράσεις όταν ήρθε στην [ποδοσφαιρική] ομάδα. Είπαμε: γιατί είμαστε δαμέ εμείς; είναι απλά για να παίζουμε μάππα; Είμαστε δαμέ για να βοηθούμε τους μτσιους ούλλου του χωρκού. Τζ ήρτε ένα κοπελλού ο οποίος ξέρετε πολλά καλά ότι έχει προβλήματα με τα ναρκωτικά.... Αντίθετα αφού θεωρούμαστε υγιές κομμάτι [στην κοινότητα], αφήνουμε τον δαμέ τον άνθρωπο τζ γνωρίζει τζ μιαν οικογένεια πιο σοβαρή τελοσπάντων και θα τον βοηθήσουμε...» (Σ2)

Η επίδραση στο άτομο μέσα από την κοινωνική αλληλεπίδραση

Οι συμμετέχοντες, μέσα από τη συζήτηση που διενεργήθηκε στα πλαίσια των συνεντεύξεων, είχαν την ευκαιρία να αποτυπώσουν και τα προσωπικά οφέλη που προκύπτουν μέσα από την κοινωνική αλληλεπίδραση από τη συμμετοχή τους στον ΠΑΟΚ. Συγκεκριμένα τα οφέλη προκύπτουν κυρίως στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους και στη διαχείριση των σχέσεών τους με άτομα ανεξαρτήτως ιδιομορφίας και χαρακτηριστικών.

«Γενικότερα, στη κριτική μου στάση μου απέναντι στο κόσμο εβοήθησε με. Με ποια έννοια: όταν είσαι σε ένα χώρο που 8 χρονών τζαι συναναστρέφεται με διάφορες ηλικίες από μικρός βλέπεις διάφορες συμπεριφορές, βλέπεις κόσμο πως λειτουργά υπό πίεση, μάθαμε που μικροί να ανεχόμαστε, να κρίνουμε, να αντιλαμβανόμαστε χαρακτήρες και ανάλογα να κινούμαστε» (Σ2)

Επίσης κάποια άτομα αναφέρουν ότι τους βοήθησε να γίνουν πιο ανεκτικοί και ευέλικτοι σε περιπτώσεις που δεν τηρήθηκε το προκαθορισμένο πρόγραμμα. Νιώθουν πλέον να γίνονται πιο δημιουργικοί και να απολαμβάνουν την διαδικασία παρά το αποτέλεσμα.

«Ήμουν πολλά του προγράμματος στο χορό, άγχωνε με τούτο το πράμα γιατί λαλώ.. όχι πρέπει έτσι να γίνει [βημα-ρυθμός]. Τζιαι μετά όμως με τον καιρό κατάλαβα ότι εν πιο απολαυστικό. Το αφήνω, τζιαι λίγο χαλαρά, δηλαδή το απολαμβάνουμε παραπάνω. ...γίνεσαι τζιαι εσύ πιο χαλαρός γιατί ...δεν νιώθεις τζιαι την πίεση...» (FG8)

Αρκετοί συμφώνησαν στην αναφορά ότι έχουν την ευκαιρία να αναγνωρίζουν άγνωστες διαστάσεις του εαυτού τους, της προσωπικότητάς τους, κατά την συναναστροφή τους με άλλα άτομα.

«Γνωρίζεις τζιαι τον εαυτό σου καλύτερα μέσα που την καθημερινότητα των συγχωρευτών σου τζιαι των συνεργατών σου» (FG2)

Ορισμένοι αναφέρουν ότι η συναναστροφή με μέλη του ΠΑΟΚ δημιουργεί πρότυπα και στάσεις ζωής, με αποτέλεσμα να βλέπουν διαφορετικά τη ζωή και να εμπυχώνονται για το μέλλον.

«.. είμαι πιο αισιόδοξη ...πρέπει να δούμε διαφορετικά τη ζωή, δηλαδή τούτος ο άνθρωπος [τέως χοροδιδάσκαλος] την μια μέρα εχόρευε τζ την άλλη ημέρα πέθανε... Παραδειγματίστηκα, εμπύχωσε με και μου έδωσε πολλή δύναμη...» (Σ1)

Πώς επηρεάζει το μέλλον η συμμετοχή στον ΠΑΟΚ

Το κύριο μέλημα των νέων για το μέλλον όπως διαφάνηκε κατά τη διάρκεια της συζήτησης είναι να διατηρηθεί το έργο και η δράση του συλλόγου. Οι νέοι θεωρούν ότι τα οφέλη που απολαμβάνουν από τη συμμετοχή τους είναι σημαντικά όχι μόνο για τους ίδιους αλλά και για την κάθε γενιά νέων και ειδικά για τις μελλοντικές γενιές. Ο ΠΑΟΚ επηρεάζει το μέλλον τους, δίνοντας τους κίνητρα για συμμετοχή με απώτερο σκοπό να ωφεληθούν οι επόμενες γενιές τόσο της κοινότητας όσο και τις ευρύτερης περιοχής της υπαίθρου, από τον πολιτισμό που προσφέρει ο ΠΑΟΚ

«Εμένα το μόνο πράμα που με επηρέασε για το μέλλον είναι πως ...να συνεχίσουμε τούτο το έργο του ΠΑΟΚ για να μάθουν τζιαι οι πιο μητσιοί... Δηλαδή να διαιωνίζεται ο πολιτισμός... πιστεύω ότι όταν δεν υπάρχει ο ΠΑΟΚ, εε...τζιαι η γυρω περιοχή τζιαι γενικα δεν θα έχει κάτι σε... πολιτισμό». (FG5)

Πέραν από την διατήρηση του πολιτισμού πολλοί νέοι με παιδιά νιώθουν πιο επιτακτική την ανάγκη να διατηρήσουν το έργο του ΠΑΟΚ για να συμμετέχουν τα παιδιά τους, περιορίζοντας τις πιθανότητες για επικίνδυνες ενασχολήσεις.

«... θέλουμε να είμαστε στο σύλλογο για τα μωρά μας, υπάρχουν τόσοι κίνδυνοι στη ζωή τζιαι κάτω [πόλη], που εξαρτάται με ποιους συνανατρέφεσε...κτιζουμε τζιαιαμέ για τα κοπελουθκια μας» (Σ1)

Ταυτόχρονα, η διατήρηση της λειτουργίας του ΠΑΟΚ ταυτίζεται με την διατήρηση της ζωής στην κοινότητα. Φαίνεται ότι ο ΠΑΟΚ προσελκύει ολοένα και περισσότερους νέους να αναμειχθούν στα κοινά με αποτέλεσμα να αποτρέπεται η μετακίνηση τους στα αστικά κέντρα και κατ' επέκταση η ερήμωση της κοινότητας. Τα νέα σε ηλικία μέλη θεωρούν ότι έχουν μεγάλη ευθύνη έναντι των παλαιότερων μελών στη διατήρηση του Συλλόγου

«Ακούμε συχνά από του παλιούς “Τον ΠΑΟΚ τζιαι τα μάθκια σας ..Αμπα τζιαι σταματήσετε ποτέ τούτο που κάμνετε γιατί αν σβήσετε τζιαι εσείς εν να σβήσει το χωρκο” τζιαι άλλα σχετικά» (FG2)

Αναπόφευκτα, κύριο μέλημα τους είναι να παρακινήσουν νέα μέλη να ενταχθούν όχι μόνο στο ΠΑΟΚ αλλά γενικά σε σωματεία, σε φορείς που θα μπορούν να προσφέρουν εθελοντικά για να παραχθεί κοινωνικό και ατομικό όφελος.

«Μόνο, κέρδος έχουν το να είναι μπλεγμένοι στον ΠΑΟΚ τζιαι στον κάθε ΠΑΟΚ . Μόνο όφελος μπορούν να έχουν. Να συμμετέχουν στα αθλητικά στα πολιτιστικά σε οτιδήποτε τελοσπάντων προσφέρει ένα σωματείο ένα οργανωμένο σύνολο. Μόνο οφέλη» (Σ2)

«... επαρότρυνα αρκετά άτομα, να έρκεσαι, νιώθεις πολλά ωραία, νιώθεις πολλά διαφορετικά για τη ψυχολογία σου» (Σ1)

Οι νέοι θεωρούν ότι με το παράδειγμα του ΠΑΟΚ βλέπουν το μέλλον με περισσότερη αισιοδοξία. Συγκεκριμένα αναφέρθηκαν σε κάποια εμπόδια που υπερπηδήθηκαν, όπως η αποχώρηση ή απώλεια στελεχών ή ακόμα και η περίοδος παρακμής που έτυχε να βιώσει ο σύλλογος. Ωστόσο, η ικανότητα του Συλλόγου να αντιμετωπίζει τέτοιου είδους προβλήματα, καθώς και η ενδυνάμωση της συνοχής των μελών μετά από τέτοιες κρίσεις, δημιουργεί, σύμφωνα με τους νέους, συνθήκες αισιοδοξίας όχι μόνο προσωπικά αλλά και στην κοινωνία. Το γεγονός ότι δεν διαλύεται το σωματείο όταν αποβιώνουν ή αποχωρούν ορισμένα στελέχη, ενδεχομένως να οφείλεται στις αξίες που έχουν εδραιωθεί μέσα από τα δίκτυα κοινωνικών σχέσεων των ίδιων των μελών.

«Ας πούμε αρκετές φορές έτυχε να χάσουμε κόσμο ... τζ τζιαιαμέ που περιμέναμε ότι θα τα κλείσουμε ούλα, θα τα διαλύσουμε, ξεκινούσαμε καινούρια αρχή πιο δυνατή... Άρα κάμνει μας όντως αισιόδοξους για το μέλλον μας όχι μόνο του ΠΑΟΚ αλλά γενικά της κοινωνίας μας» (Σ2)

Ταυτόχρονα αναγνωρίζουν ότι η αισιοδοξία αυτή πηγάζει και από το γεγονός ότι στον ΠΑΟΚ διατηρούνται κάποιες αξίες όπως ο σεβασμός, η εμπιστοσύνη, η ισότητα, η ανθρωπιά, γεγονός που διατηρεί την ελπίδα για ένα καλύτερο μέλλον.

«Τζιαι που την άλλη όταν βλέπεις προδοσία στον επαγγελματικό σου χώρο τζιαι έρχεσαι στον ΠΑΟΚ τζιαι βλέπεις σεβασμό, εμπιστοσύνη, ίση μεταχείριση, γενικά ...ανθρωπιά, ...έμενα προσωπικά μου δίνει ... φως στο μέλλον ότι όντως υπάρχει ελπίδα με τον ΠΑΟΚ, ότι μπορεί να διατηρηθούν κάποιες αξίες στη ζωή μας» (FG3)

Κεφάλαιο 6

Συμπεράσματα

Λαμβάνοντας υπόψη ότι το Κοινωνικό Κεφάλαιο αποτελεί μια σχετικά νέα έννοια στην Κοινωνιολογία, δημιουργεί επιπλέον δυσκολίες στην διερεύνησή του όσο αφορά στον εντοπισμό, στη μέτρηση και στον αντίκτυπό του.

Η κύρια έρευνα της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής, επιχειρεί να απαντήσει στο μέτρο του δυνατού τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν προς διερεύνηση. Συγκεκριμένα η έρευνα προσανατολίστηκε α) στο να εντοπιστεί ο ρόλος των μορφωτικών συλλόγων μέσα από το Σωματείο ΠΑΟΚ, στην ανάπτυξη Κοινωνικού Κεφαλαίου υπό την μορφή δικτύων κοινωνικών σχέσεων ανάμεσα στους νέους και β) στο να διερευνηθεί η επίδραση αυτών των δικτύων σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.

Στο παρόν Κεφάλαιο παρουσιάζεται η συζήτηση που προκύπτει στα πλαίσια των δύο ερευνητικών ερωτημάτων, συσχετίζοντας τα ευρήματα της έρευνας με την βιβλιογραφική ανασκόπηση.

1ο Ερευνητικό Ερώτημα: Ποιος ο ρόλος του σωματείου ΠΑΟΚ στην ανάπτυξη Κοινωνικού Κεφαλαίου υπό την μορφή δικτύων κοινωνικών σχέσεων ανάμεσα στους νέους (εμπιστοσύνη, αλληλεγγύη, αλληλεπίδραση, συνεργασία).

Τα ευρήματα την έρευνας όπως διενεργήθηκε στον μορφωτικό σύλλογο ΠΑΟΚ Κλήρου, κατέδειξαν καταρχάς, ένα σαφή συσχετισμό ανάμεσα στη δράση των Μορφωτικών Συλλόγων και στην ανάπτυξη κοινωνικών δικτύων, μέσα από δραστηριότητες εκπαίδευσης ενηλίκων. Ο συσχετισμός αυτό φαίνεται να τεκμηριώνεται μέσα από μια σειρά από παράγοντες που αφορούν στην οργάνωση και στην λειτουργία των Συλλόγων, όπως είναι οι βασικές τους επιδιώξεις, οι δραστηριότητές τους, η οργανωτική τους δομή, τα χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων καθώς και τα αποτελέσματα από τη συμμετοχή τους.

Οι βασικές επιδιώξεις από τη συμμετοχή στις δομές των συλλόγων δεν περιορίζονται μόνο στην προσωπική ανάπτυξη των ατόμων αλλά και στην κοινωνική προσφορά προς το σύνολο της τοπικής και ευρύτερης κοινωνίας. Ανάμεσα στους στόχους της λειτουργίας

των συλλόγων αποτελεί η προαγωγή της αλληλεγγύης και της κοινωνικής αποδοτικότητας όχι μόνο ανάμεσα στα μέλη, χαρακτηριστικό το οποίο αποτελεί βασική προϋπόθεση σε σύνολα που παράγουν Κοινωνικό Κεφάλαιο (Putnam, 1993). Η ευνοϊκή επιρροή των μορφωτικών συλλόγων στην κοινωνία, μέσα από τους στόχους και τις δράσεις τους, επηρεάζει και επιδρά, όπως και το Κοινωνικό Κεφάλαιο, στη γεφύρωση της δημόσιας με την ιδιωτική σφαίρα, καθώς και στην επέκταση του οφέλους από το προσωπικό στο συλλογικό επίπεδο (Κουτσογιάννη, 2011). Η έρευνα έδειξε ότι ενώ αρχικά η επιδίωξη των μελών του ΠΑΟΚ ήταν η προσωπική ανάπτυξη δεξιοτήτων, ωστόσο στη συνέχεια, οι επιδιώξεις τους προσανατολίστηκαν σε περισσότερο συλλογικές και κοινωφελείς κατευθύνσεις, ενισχύοντας τη θέση των Putnam, Leonardi & Nanetti (1993) ότι το κοινωνικό κεφάλαιο δεν είναι ένα ιδιωτικό αγαθό αλλά δημόσιο.

Το Κοινωνικό Κεφάλαιο φαίνεται ότι λαμβάνει μορφή κυρίως, μέσα από την εκπαίδευση ενηλίκων σε πολιτιστικές, αθλητικές και επιμορφωτικές δραστηριότητες εφαρμοσμένα μέσα σε μη τυπικά αλλά και άτυπα πλαίσια μάθησης. Η ενασχόληση των μελών με άτυπες δραστηριότητες επιμόρφωσης φαίνεται ότι ενεργεί πολλαπλασιαστικά στην παραγωγή ισχυρών κοινωνικών δικτύων ειδικά μέσα από την ενασχόληση με αντικείμενα πέραν των βιοτικών αναγκών (Παπάνης, Γιαβρίμης, Ρουμελιώτου, 2007). Ταυτόχρονα αναδεικνύεται και η σχέση μεταξύ Κοινωνικού Κεφαλαίου και εκπαίδευσης ενηλίκων, μια σχέση αλληλένδετη καθώς υπάρχει μια συνεχής αλληλεπίδραση η οποία παράγει πολλαπλά κοινωνικά αποτελέσματα (Falk et al., 2000).

Η συνεχής συμμετοχή των μελών στις δομές του συλλόγου οδήγησε παράλληλα και στην επέκταση των δραστηριοτήτων πέραν από την εκμάθηση χορών και ποδοσφαίρου, όπως η διοργάνωση εκπαιδευτικών εκδρομών ή διημέρων, μουσικών εκδηλώσεων, δραστηριοτήτων αλληλεγγύης, δενδροφυτεύσεων και ποικιλία άλλων εκδηλώσεων. Οι δραστηριότητες αυτές σχετίζονται αποκλειστικά με τον τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων η οποία αφορά οριζόντια ανάπτυξη γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων, με έμφαση σε περισσότερο κοινωνικά οφέλη παρά επαγγελματικά (Πανιτσίδου, 2013). Η προσωπική και κατεπέκταση κοινωνική ανάπτυξη αποτελεί την κύρια επιδίωξη των συλλόγων οι οποίοι μέσα από τις δραστηριότητες τους παρέχουν την ευκαιρία στους συμμετέχοντες να απασχοληθούν δημιουργικά χωρίς το άγχος της επαγγελματικής επιδίωξης που επικρατεί στη σύγχρονη κοινωνία.

Η συνεχής και αποτελεσματική πορεία των συλλόγων στο χρόνο, οφείλεται και στην οργανωτική δομή της λειτουργίας τους. Οι θεσμοθετημένοι τυπικά αλλά και άτυπα κανονισμοί λειτουργίας των συλλόγων δημιουργεί συνθήκες σταθερότητας και προόδου, όπου σύμφωνα με τον Bourdieu (1986) αποτελεί κύριο χαρακτηριστικών του Κοινωνικού Κεφαλαίου το οποίο προκύπτει μέσα από θεσμοθετημένες σχέσεις αμοιβαίας αποδοχής. Επιπρόσθετα εφαρμόζονται συγκεκριμένες διαδικασίες τόσο για την λήψη αποφάσεων όσο και για την επίλυση των διάφορων ζητημάτων που προκύπτουν μέσα από δημοκρατικούς μηχανισμούς. Η σύσταση ειδικών επιτροπών, η δυνατότητα έκφρασης και κριτικής, καθώς και ο σεβασμός της πλειοψηφίας διευκολύνουν την συνεργασία και την επίτευξη των στόχων που τίθενται από τα ίδια τα μέλη. Οι εν λόγω νόρμες που ακολουθούν τα μέλη των συλλόγων στη βάση κοινά αποδεκτών κανονισμών αποτελεί σύμφωνα με τον Putnam (1993) βασικό χαρακτηριστικό των κοινωνικών οργανισμών οι οποίοι μπορούν να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα της κοινωνίας. Η συμμετοχή σε επίσημα θεσμοθετημένες οργανώσεις και δραστηριότητες αποτελεί γνώρισμα του «επίσημου Κοινωνικού Κεφαλαίου» έτσι όπως ορίζεται από τους Wallace και Pichler (2007).

Το γεγονός ότι οι σύλλογοι δραστηριοποιούνται στην εκπαίδευση ενηλίκων, τόσο με μη τυπικές μορφές (μαθήματα χορού και ποδοσφαίρου, μορφωτικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις) όσο και με άτυπες μορφές μάθησης (αλληλεπίδραση, συνεργασία, εθελοντισμός), αυτό επιτρέπει και τη συμμετοχή ατόμων με διαφορετικά χαρακτηριστικά όπως η ηλικία, το φύλο, η εθνικότητα, η επαγγελματική ιδιότητα, το εκπαιδευτικό επίπεδο, η οικονομική δυνατότητα, η θρησκεία ακόμα και ο πολιτικός προσανατολισμός. Η ανομοιογένεια που παρατηρείται στην ομάδα, βοηθά στην κοινωνική ενσωμάτωση και την αποδοχή της διαφορετικότητας μέσα από διαδικασίες συνεργατικής μάθησης και αλληλοσεβασμού (Woolcock, 1998). Η διάδραση και η συνεργασία μεταξύ διαφορετικών ατόμων βοηθά στην γεφύρωση των διαφορών τους, ουσιαστικό γνώρισμα του «γεφυρωτικού» Κοινωνικού Κεφαλαίου που σύμφωνα με τον Putnam (2000) παράγεται κυρίως ανάμεσα σε ετερογενείς ομάδες.

Το γεγονός ότι η μορφή αυτή είναι ευδιάκριτη στους Συλλόγους, δεν αποκλείει την εμφάνιση και άλλων μορφών Κοινωνικού Κεφαλαίου. Συγκεκριμένα, ορισμένοι από τους συμμετέχοντες έχουν μεταξύ τους συγγενική σχέση ή όμοια χαρακτηριστικά, γνώρισμα του «συγγενικού» κεφαλαίου με το οποίο ευνοεί τη δημιουργία ισχυρών

δεσμών και επιτρέπει στα άτομα να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα της καθημερινότητας παρέχοντάς κοινωνική κυρίως στήριξη (Κουσουύλη et al, 2012).

Αναπόφευκτα, μέσα από τη συμμετοχή στους συλλόγους αλλά και την αλληλεπίδραση μεταξύ των ατόμων, αναπτύσσονται διάφορες σχέσεις καθώς και στάσεις όπως η εμπιστοσύνη, η συνεργασία και η αλληλεγγύη. Μέσα από τα ευρήματα της έρευνας διαφάνηκε ότι το πλέον εμφανές αποτέλεσμα από την συμμετοχή των νέων στον ΠΑΟΚ, είναι η ανάπτυξη σχέσεων, οι οποίες αφορούν δεσμούς φιλίας, συνεργασίας, οικογενειακούς και επαγγελματικούς δεσμούς ακόμα και διαπροσωπικούς. Το επίπεδο ποιότητας των σχέσεων τους αναφέρεται ως αρκετά υψηλό αφού χαρακτηρίζονται ως σχέσεις ζωής από τους ίδιους τους συμμετέχοντες. Οι σχέσεις αυτές οδηγούν στην αύξηση της εμπιστοσύνης μεταξύ της ομάδας με αποτέλεσμα να επηρεάζει και την ανθεκτικότητα των εν λόγω σχέσεων, στο χρόνο. Η διαπίστωση του Putnam (2000), ότι η εκπαίδευση ενηλίκων, αποτελεί αιτιακό παράγοντα κοινωνικού κεφαλαίου, καθώς η συμμετοχή σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες ενθαρρύνει την αμοιβαία εμπιστοσύνη ανάμεσα στα άτομα της ομάδας, φαίνεται να συσχετίζεται άμεσα με τα ευρήματα της παρούσας διατριβής.

Οι δεσμοί εμπιστοσύνης που αναπτύσσονται τόσο ανάμεσα στα άτομα όσο και προς την κοινωνία γενικότερα, αποτελούν μέρος του άτυπου κοινωνικού κεφαλαίου το οποίο παράγεται μέσα από τη συμμετοχή σε οργανωμένα σύνολα (Fukuyama, 1995). Η αυξημένη εμπιστοσύνη που αναπτύσσεται, προϋποθέτει υψηλό βαθμό ανιδιοτέλειας και δημόσιου αισθήματος εκ μέρους των ατόμων, ενώ ταυτόχρονα ενισχύονται τα πλεονεκτήματα της δικτύωσης για το άτομο και την κοινωνία (Crow, 2004).

Κατά συνέπεια, η δημιουργία ισχυρών δεσμών μέσα από την κοινωνική συμμετοχή ενισχύει και το αίσθημα του ανήκειν σε ένα σύνολο, σε μια οικογένεια όπως χαρακτηριστικά ανέφεραν επανειλημμένως οι συμμετέχοντες στην έρευνα ενώ ταυτόχρονα, αυξάνει τα επίπεδα εμπιστοσύνης με ιδιαίτερη επίδραση στην κοινωνική ενσωμάτωση (Kawachi et al., 1997). Τα πλεονεκτήματα αυτής της δικτύωσης γίνονται πολύ ξεκάθαρα, με αποτέλεσμα οι ίδιοι οι συμμετέχοντες να δημιουργούν τις κατάλληλες συνθήκες για περαιτέρω εμβάθυνση αυτών των σχέσεων, μέσα από την διοργάνωση επιπρόσθετων δραστηριοτήτων αλληλεπίδρασης.

Ο βαθμός συνεργασίας των συμμετεχόντων ενισχύεται κυρίως από την αποδοτικότητα της αμοιβαίας προσφοράς και κατ' επέκταση της αλληλοβοήθειας που προκύπτει στο

σύνολο, όπου σύμφωνα με την Κουτσογιάννη (2011), αυτό βοηθά στη διαρκή αναβάθμιση του κοινωνικού δικτύου. Η ιδιαίτερη έμφαση που δίνεται στην συλλογική λήψη αποφάσεων και υλοποίηση των διάφορων ζητημάτων στους συλλόγους, αυξάνει την παραγωγή του κοινωνικού κεφαλαίου και επομένως συντείνει στην οικοδόμηση της αλληλεγγύης και της κοινωνικής συνοχής συμφωνώντας με τον Temple (2001).

Η συνεργατική σχέση των συμμετεχόντων, τους οδηγεί ταυτόχρονα και στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων αλληλεγγύης συνδέοντας τις άμεσα με τις κύριες επιδιώξεις του συλλόγου για προαγωγή της αλληλεγγύης και της κοινωνικής αποδοτικότητας. Σύμφωνα με τους Kawachi et al. (1997), βασικό συστατικό της έννοιας του Κοινωνικού Κεφαλαίου αποτελεί η κοινωνική συμμετοχή ατόμων με διαφορετικά συνήθως χαρακτηριστικά, που βασική τους επιδίωξη είναι η επίτευξη ευρύτερων κοινωνικών στόχων με όφελος το σύνολο. Τα μέλη στους συλλόγους φαίνεται να νιώθουν συλλογική την ευθύνη της αλληλοστήριξης και της συμπαράστασης τόσο μεταξύ τους όσο και στο ευρύτερο σύνολο. Οι εκδηλώσεις συλλογής τροφίμων, χρημάτων και άλλων αναγκαίων, καθώς και η ψυχολογική στήριξη, είναι ανάμεσα στις κύριες δραστηριότητες αλληλεγγύης που προσφέρουν εθελοντικά τα μέλη στα πλαίσια του ΠΑΟΚ.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο σεβασμός στη διαφορετικότητα, σε συνδυασμό με τα αυξημένα επίπεδα αλληλεγγύης, αποτελούν σημαντική πηγή κινήτρου για συμμετοχή, καθώς αρκετοί νέοι με παραβατική συμπεριφορά αλλά και άλλα χαρακτηριστικά βρίσκουν καταφύγιο στην οικογένεια των συλλόγων.

Όπως διαφαίνεται μέσα από την συζήτηση, ο ΠΑΟΚ παρουσιάζει πολλά από τα χαρακτηριστικά μιας ομάδας που αναπτύσσει κοινωνικό κεφάλαιο μέσα από την συνεργασία, την αλληλεγγύη και τον εθελοντισμό με κύρια επιδίωξη το κοινωνικό όφελος. Με στοιχεία όπως η συλλογικότητα, η οργανωτική κουλτούρα καθώς και ο σεβασμός στον άνθρωπο να καταλαμβάνουν κυρίαρχο ρόλο στη λειτουργία τους.

2^ο Ερευνητικό Ερώτημα: Ποια η επίδραση των δικτύων που αναπτύσσονται μέσα από τον ΠΑΟΚ, στους νέους συμμετέχοντες σε προσωπικό και συλλογικό επίπεδο.

Η ανάπτυξη κοινωνικού κεφαλαίου μέσα από τη λειτουργία των μορφωτικών συλλόγων αναπόφευκτα επιδρά και επηρεάζει τόσο τα άτομα όσο και την κοινωνία. Η επίδραση από την συμμετοχή, τη συνεργασία και την αλληλεπίδραση γίνεται ορατός

ανάμεσα στους νέους οι οποίοι αναγνωρίζουν τα οφέλη που εισπράττουν τόσο σε προσωπικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο.

Τα ευρήματα της έρευνας κατέδειξαν ότι οι μορφωτικοί σύλλογοι δεν επηρεάζουν μόνο την προσωπικότητα των νέων αλλά επιδρούν και σε πιο εσωτερικές διαδικασίες όπως οι στάσεις και οι αντιλήψεις. Η εν λόγω εσωτερική επίδραση ενίσχυσε και την ενεργή πολιτότητα των νέων μέσα από τη δημοκρατική συμμετοχή τους στα κοινά.

Κάνοντας αρχή με την εσωτερική επίδραση, φαίνεται ότι αυτή προκύπτει τόσο μέσα από τους κανονισμούς λειτουργίας των συλλόγων όσο και μέσα από την φύση των δραστηριοτήτων τους στα πλαίσια της εκπαίδευσης ενηλίκων. Συγκεκριμένα, μέσα από τη συμμετοχή των νέων αναπτύχθηκαν οι στάσεις και οι αντιλήψεις τους αναφορικά με το πνεύμα της συνεργασίας, της αλληλεγγύης και της ομαδικότητας. Οι νέοι έμαθαν να σκέφτονται αλλά και να δρουν ομαδικά με στόχο το σύνολο, σε μια κοινωνία που η επικρατούσα επιδίωξη είναι η προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη.

Μέσα από τους μηχανισμούς λειτουργίας των συλλόγων, οι νέοι έμαθαν να αποδέχονται αλλά και να σέβονται τη διαφορετικότητα, δημιουργώντας επομένως τις κατάλληλες εσωτερικές αντιστάσεις σε συμπεριφορές μισαλλοδοξίας. Παρόλο που αρκετοί από τους συμμετέχοντες ενδεχομένως να έχουν κάποια συγγένεια μεταξύ τους, ωστόσο επικρατεί μεγάλη ανομοιογένεια αναφορικά με τα χαρακτηριστικά τους, γεγονός που αναπτύσσει την ανοχή στη διαφορετικότητα.

Ταυτόχρονα, η αυξημένη κοινωνικοποίηση και οι φιλίες που αναπτύσσονται μέσα από τις δραστηριότητες των συλλόγων επηρεάζουν την διάθεση και επιδρούν στην ψυχική υγεία των ατόμων για τους οποίους η συμμετοχή αποτελεί διέξοδο και τρόπο ψυχαγωγίας (Irwin & Scali, 2007). Για πολλούς η συμμετοχή στους συλλόγους αποτελεί τρόπο ζωής αφού έχουν δομήσει την κοινωνική τους ζωή στα πλαίσια της δραστηριοποίησής τους.

Σύμφωνα με τους Balatti & Falk, (2002), η αλλαγή στις στάσεις και αξίες καθώς και στους τρόπους δράσης του ατόμου αποτελεί παραγωγό της σύνδεσης και της αμφίδρομης σχέσης της εκπαίδευσης ενηλίκων με το Κοινωνικό Κεφάλαιο.

Συγκεκριμένα, η εκπαίδευση των πολιτών σε εναλλακτικές μορφές ενασχόλησης σε μια κοινότητα όπως στην μελέτη περίπτωσης που εξετάζει η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή, ανοίγει διόδους επιλογών τόσο σε ατομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο, και

ενισχύει τόσο την ευελιξία όσο και την ανεκτικότητα των μελών της ομάδας (Balatti & Falk, 2002).

Πέραν από την αλλαγή στις στάσεις και τις αντιλήψεις, η συμμετοχή επηρεάζει εξίσου και την ενίσχυση της προσωπικότητας των νέων. Η συνεχής και ενεργή εμπλοκή των ατόμων σε δραστηριότητες που αφορούν το σύνολο, ενισχύει την προσωπικότητα τους και συγκεκριμένα βοηθά στην ανάληψη πρωτοβουλιών καθώς και στην αύξηση της αυτοπεποίθησης και της υπευθυνότητας (Wallace και Pichler, 2007). Οι νέοι, μέσα από τη συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων θεωρούν ότι μπορούν να λειτουργήσουν πιο εύκολα μέσα σε ομάδα και να διαχειριστούν τα εκάστοτε ζητήματα που μπορεί να προκύψουν στο περιβάλλον τους.

Ταυτόχρονα, η εμπλοκή τους με δραστηριότητες εθελοντισμού και προσφοράς στο σύνολο, βελτιώνει την εικόνα τους στην κοινωνία γεγονός που προκαλεί ηθική ικανοποίηση αλλά και κίνητρο για τη συνέχεια. Η εν λόγω ικανοποίηση αυξάνει την αυτοεκτίμηση τους, βασικό στοιχείο στην δημιουργία μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας που επηρεάζει θετικά τη στάση τους απέναντι στο μέλλον και την κοινωνία.

Παράλληλα, η ενασχόληση με υγιείς δραστηριότητες αλλά και οι δεσμοί αλληλεγγύης και φιλίας που αναπτύσσονται, σύμφωνα με τις απόψεις των συμμετεχόντων, ενδεχομένως να περιορίζουν την παραβατική συμπεριφορά ορισμένων μελών. Μάλιστα, η δημιουργία παιδικού εργαστηρίου για την εκμάθηση παραδοσιακών χορών φαίνεται να λειτουργεί καταλυτικά για αποφυγή τόσο των παραβάσεων όσο και της εγκατάλειψης της κοινότητας. Σύμφωνα με την Πανιτσίδου (2013), οι υγιείς κοινωνίες οφείλουν την ανάπτυξη τους κυρίως στα κοινωνικά δίκτυα που παράγουν ομάδες και οργανωμένα σύνολα, κατ' επέκταση και οι σύλλογοι.

Τα εν λόγω ευρήματα αναδεικνύουν την αμφίδρομη σχέση του Κοινωνικού Κεφαλαίου με την εκπαίδευση ενηλίκων αφού και οι δύο έννοιες προτεραιότητα τους έχουν την ανάπτυξη του ενήλικα ατόμου στην κοινωνία. Συγκεκριμένα η εκπαίδευση ενηλίκων αναφέρεται σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα σε όλες τις μορφές εκπαίδευσης, σε οποιοδήποτε χρονικό διάστημα της ηλικίας ενός ατόμου και που στοχεύουν μεταξύ άλλων στη βελτίωση της προσωπικότητας των ατόμων (UNESCO, 1976), στόχος που ταυτίζεται και με τις κύριες επιδιώξεις του Σωματείου ΠΑΟΚ.

Παράγωγο της ενδυνάμωσης που επηρεάζει τις στάσεις αλλά και την προσωπικότητα των νέων αποτελεί η ενδυνάμωση του λόγου τους. Μέσα από την συμμετοχή τους σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων καθώς και σε μηχανισμούς αντιμετώπισης προβλημάτων, οι νέοι αναπτύσσουν τις κατάλληλες δεξιότητες που ενισχύουν την φωνή τους στο διάλογο και στη δημοκρατία. Σύμφωνα με τους συμμετέχοντες μέσα από την χρόνια συμμετοχή τους στο σωματείο, ενισχύθηκε η κριτική τους σκέψη, γεγονός που διευκολύνει τη συμμετοχή τους σε ομάδες συλλογικής απαίτησης με αυτοπεποίθηση η οποία προκύπτει και από την ενδυνάμωση της προσωπικότητάς τους. Ταυτόχρονα ο λόγος τους ενισχύεται με την δυνατότητα να εκπροσωπούν τον ΠΑΟΚ σε διάφορους θεσμούς, φορείς και σώματα αναλαμβάνοντας συγχρόνως και το βάρος της ευθύνης. Πολλές φορές δημιουργείται μια ταύτιση των ατόμων-μελών με τις θέσεις του ΠΑΟΚ με αποτέλεσμα οι απόψεις που εκφέρουν στα πλαίσια άλλων φορέων να μην εκλαμβάνονται ως προσωπικές.

Η εξοικείωση τους με θεσμοθετημένες δομές λήψης αποφάσεων και λειτουργίας, φαίνεται να τους ωθεί στην περαιτέρω εμπλοκή τους στα κοινά. Συγκεκριμένα, μεγάλη μερίδα από τους συμμετέχοντες στον ΠΑΟΚ δραστηριοποιούνται παράλληλα σε συνδέσμους, τοπικές επιτροπές και άλλους φορείς, στάση η οποία, σύμφωνα με τους ίδιους, δημιουργήθηκε μέσα από τη συμμετοχή τους στο σύλλογο, ενδυναμώνοντας έτσι την ενεργή πολιτότητα τους στις τοπικές κοινωνίες.

Η ενδυνάμωση του λόγου των νέων μέσα από τον ΠΑΟΚ, διευκόλυνε τη συμμετοχή αλλά και τη σύνδεσή τους με άλλους φορείς εξουσίας. Οι συμμετέχοντες ανέφεραν περιπτώσεις όπου δημιουργήθηκαν ομάδες απαίτησης στον ΠΑΟΚ, για εκχώρηση χώρου για δενδροφύτευση και δημιουργίας γηπέδου από την κοινοτική αρχή και από αρμόδιους φορείς με απώτερο στόχο τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, αξιοποιώντας επομένως το συνδετικό κοινωνικό κεφάλαιο (Κουσουλή, Λιναρδής, Σταθογιαννάκου, 2012).

Ταυτόχρονα τεκμηριώνεται η σημαντική επίδραση της εκπαίδευσης ενηλίκων στην ανάπτυξη Κοινωνικού Κεφαλαίου αφού σύμφωνα με τους Preston & Feinstein (2004), οι συμμετέχοντες σε δομές εκπαίδευσης ενηλίκων έχουν αυξημένες πιθανότητες να συμμετέχουν σε εθελοντικές δραστηριότητες προσφοράς και να ασκούν το εκλογικό τους δικαίωμα αφού διαθέτουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη προς τους θεσμούς.

Αναπόφευκτα, η συμμετοχή και η αλληλεπίδραση στους συλλόγους, ενδυνάμωσε όχι μόνο τους νέους ως άτομα αλλά και την κοινωνία ως σύνολο, επιτυγχάνοντας σε μεγάλο βαθμό την κύρια επιδίωξη των συλλόγων για προαγωγή της συλλογικότητας και της κοινωνικής αποδοτικότητας. Με άλλα λόγια, η αρχική ανάγκη ίδρυσης των μορφωτικών συλλόγων, όπως την περιγράφει ο Πέτας (1992), η οποία αφορά στην επίλυση ζητημάτων που προβληματίζουν την τοπική κοινωνία μέσα από συλλογική προσπάθεια, φαίνεται να ισχύει μέχρι σήμερα.

Η κοινωνική αποδοτικότητα φαίνεται να επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την κοινωνική συνοχή της κοινωνίας μέσα από μια σειρά από παράγοντες που προκύπτουν από τη συμμετοχή στους συλλόγους. Η αλλαγή στις στάσεις, η ανοχή στη διαφορετικότητα καθώς και η ενεργή πολιτότητα αποτελούν κύρια χαρακτηριστικά του θετικού κοινωνικού κεφαλαίου, το οποίο μπορεί να βοηθήσει στην ενίσχυση της προαγωγής της κοινωνίας πολιτών και να πραγματώσει την κοινωνική συνοχή (Σωτηρόπουλος, 2006). Η ενδυνάμωση της συνοχής των μελών που προκύπτει μέσα από την ανάπτυξη δεσμών φιλίας, ευνοεί τη δημιουργία θετικών προοπτικών για την κοινωνία καθώς και τη δημιουργία κλίματος αισιοδοξίας.

Ταυτόχρονα, με την παραγωγή «γεφυρωτικού» κεφαλαίου μέσα από τις διαδικασίες συνεργατικής μάθησης που εφαρμόζονται στον ΠΑΟΚ, είναι δυνατόν να επιτευχθεί κοινωνική ενσωμάτωση ατόμων με διαφορετικά χαρακτηριστικά. Η προώθηση αντιλήψεων που αφορούν τον σεβασμό στην πολυμορφία και την διαφορετικότητα δημιουργεί συνθήκες καλλιέργειας μιας διαπολιτισμικής κοινωνίας, τα χαρακτηριστικά της οποίας θα πρέπει να είναι η κατανόηση αλλά και η ανοχή του άλλου, του ξένου, του διαφορετικού από εμάς και η έλλειψη του φόβου προς αυτόν (Woolcock 1998). Μέσα από τη σύσφιξη των δεσμών που αναπτύσσουν τα κοινωνικά δίκτυα και ενδεχομένως ο ΠΑΟΚ, να μπορεί να περιοριστεί η αποξένωση των μελών μιας κοινωνίας και να ενισχυθεί η κοινωνική ενσωμάτωση (Putnam, 1993).

Παρά τη συρρίκνωση της οικονομίας και τον κλυδωνισμό που υπέστη η Κυπριακή κοινωνία, περιορίστηκε η αποδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής σε κοινότητες και ομάδες με αυξημένη δραστηριότητα και κατ' επέκταση δημιούργησε σχέσεις αλληλεγγύης και συμπάραστασης. Επιπλέον, με την εφαρμογή δραστηριοτήτων προσφοράς και αλληλεγγύης σε εθελοντική βάση, πέραν του ότι προωθούνται σημαντικές αξίες ανάμεσα στην κοινωνία, περιορίζεται ο κίνδυνος για κοινωνική εξαθλίωση και φτώχεια. Η θέση αυτή τεκμηριώνεται από το γεγονός ότι το εύρος των

δραστηριοτήτων των συλλόγων δεν περιορίζεται μόνο σε δραστηριότητες ψυχαγωγίας και κοινωνικοποίησης αλλά επιπρόσθετα υλοποιεί κοινωφελείς εκδηλώσεις με στόχο τη ψυχολογική και οικονομική συμπαράσταση δυσπραγούντων.

Παράλληλα, το γεγονός ότι ενδεχομένως μέσα από τον ΠΑΟΚ να περιορίζονται οι ταξικές διαφοροποιήσεις καθώς και η περιθωριοποίηση ευάλωτων ομάδων και ατόμων με διαφορετικά χαρακτηριστικά, συνδέεται με τους στόχους της εκπαίδευσης ενηλίκων που εκτός από γνωστικοί είναι και συναισθηματικοί και ψυχοκινητικοί (Bloom, 1956).

Εξίσου σημαντικό αντίκτυπο στην κοινωνία, αποτελεί και το γεγονός ότι οι σύλλογοι προσφέρουν εναλλακτικούς τρόπους ενασχόλησης για νέους, σχετικά με τον πολιτισμό και τον αθλητισμό. Σύμφωνα με τους Καραμέτου & Αποστολόπουλο (2011), η διατήρηση της πολιτισμικής παράδοσης, η αναβίωση παραδοσιακών δραστηριοτήτων και η κοινωνικο-πολιτισμική ζωή μεταξύ άλλων, μπορούν να επιδράσουν στην ανασυγκρότηση της κοινωνίας σε τοπικό επίπεδο καθώς και να αποτρέψουν αντικοινωνικές και παραβατικές συμπεριφορές. Πέραν από το γεγονός ότι προωθείται η παράδοση και ο πολιτισμός μέσα από την αναβίωση των ηθών και εθίμων, ταυτόχρονα δημιουργούνται ισχυροί δεσμοί μεταξύ των νέων με την κοινότητα με αποτέλεσμα να μειώνεται η πιθανότητα εγκατάλειψής της. Συμφωνώντας δηλαδή με την Πανιτσίδου (2013), ότι οι υγιείς κοινωνίες οφείλουν την ανάπτυξη τους κυρίως στα κοινωνικά δίκτυα που παράγουν ομάδες και οργανωμένα σύνολα.

Μέσα από την πιο πάνω συζήτηση, φαίνεται ότι η συμμετοχή σε οργανωμένα σύνολα όπως είναι οι σύλλογοι, επιδρά καταλυτικά στη διαμόρφωση της κοινωνίας και συγκεκριμένα ενισχύει τη προσπάθεια δημιουργίας μια συνεκτικής, διαπολιτισμικής και ανθρώπινης κοινωνίας. Γίνεται ξεκάθαρο ότι οι Μορφωτικοί Σύλλογοι παράγουν θετικό Κοινωνικό Κεφάλαιο με εμφανές το κοινωνικό όφελος που προκύπτει, προάγοντας επομένως την κοινωνία των πολιτών και βοηθώντας στην πραγμάτωση της κοινωνικής συνοχής στα πλαίσια της εκπαίδευσης ενηλίκων.

6.1 Προτάσεις για περαιτέρω διερεύνηση

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η παρούσα έρευνα διενεργήθηκε σε μια συγκεκριμένη κοινότητα της υπαίθρου και σε περιορισμένο δείγμα συμμετεχόντων στα πλαίσια μεταπτυχιακής διατριβής, προτείνεται όπως διερευνηθεί περαιτέρω το εν λόγω θέμα σε συλλόγους και συμμετέχοντες που δραστηριοποιούνται και σε αστικά κέντρα.

Παράλληλα, θα μπορούσε να διερευνηθούν οι στάσεις και οι αντιλήψεις διαφορετικών ηλικιακών ομάδων λαμβάνοντας υπόψη ότι το κοινωνικό κεφάλαιο παράγεται ανεξάρτητα από την ηλικία των συμμετεχόντων .

Πέραν τούτων, μέσα από την εξέταση της ιστορίας και της δράση των μορφωτικών συλλόγων, παρατηρήθηκε ένα σημαντικό κενό στη γνώση με μεγάλες αδυναμίες στην άντληση στοιχείων από επιστημονικές πηγές. Ως εκ τούτου συστήνεται η διενέργεια στοχευμένης έρευνας στη βάση πρωτογενών πηγών σε άτομα που συμμετείχαν στις δομές των συλλόγων εκ της ιδρύσεως τους, όπου αυτό είναι δυνατό.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία :

Βαρνάβα, Π. (1990). *Παλεύοντας για τη Ζωή* (Αναμνήσεις βετεράνων). Λευκωσία: ΠΕΟ.

Babbie, E. (2011). *Εισαγωγή στην κοινωνική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική

Γραφείο Επιτρόπου Εθελοντισμού και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. (2017). *Ετήσια Έκθεση, 2015-2016*. Ανακτήθηκε Νοέμβριο 27, 2017 από:

<http://www.volunteercommissioner.gov.cy/volunteer/volunteer.nsf/All/4FB0CFB7B6BE59CDC2258122003E077D?OpenDocument>

Creswell, J. W. (2011). *Η έρευνα στην εκπαίδευση: Σχεδιασμός, διεξαγωγή και αξιολόγηση της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας*. Ν. Κουβαράκος (μτφρ). Αθήνα: Ίων.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. (2016). Eurogroup Statement on Cyprus. *Δελτίο Τύπου 07/03/2016*. Ανακτήθηκε Ιανουάριο 14, 2018 από :

<http://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/07/eurogroup-statement-cyprus/>

Ιωσηφίδης, Θ. (2003). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.

Καραμάνου, Π., Μιτσής Π., & Πασιαρδής, Π. (2003). *Μακροοικονομικό Μοντέλο της Κυπριακής Οικονομίας: Μερικά αρχικά αποτελέσματα*. Μονάδα Οικονομικών Ερευνών, Πανεπιστήμιο Κύπρου. Ανακτήθηκε Δεκέμβριο 20, 2017 από:

<https://www.ucy.ac.cy/erc/documents/MacroModel1.pdf>

Καραμέτου, Π. & Αποστολόπουλος, Κ. Δ. (2011). Το Κοινωνικό Κεφάλαιο ως Σημαντικός Παράγοντας Αντιμετώπισης των Επιδράσεων της Οικονομικής Κρίσης σε Τοπικό και Περιφερειακό Επίπεδο, *Πρακτικά 9ου Εθνικού Συνεδρίου Ελληνικής Εταιρείας Περιφερειακής Επιστήμης (ERSA-GR) Περιφερειακή Ανάπτυξη και Οικονομική Κρίση: Διεθνής Εμπειρία και Ελλάδα 6-7 Μαΐου 2011, Αθήνα*. Ανακτήθηκε Δεκέμβριο 6, 2017 από: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja>

http://www.prd.uth.gr/sites/FGS_RSAI/CONFERENCE_MAY2011_SITE/PAPERS_MAY2011_PDF_CD/FKARAMETOU_P_APOSTOLOPOULOS_K_21.pdf&usg=AOvVaw3ZPNuYneOuGDdehU_YzOkD1

Κατζηλάρης, Ν. Γ. (2007). *Το Καϊμακλί Μέσα από το Πέρασμα του Χρόνου*. Λευκωσία: Νέα Συνεργατική Πιστωτική Εταιρεία Καϊμακλίου.

Καψάλης, Α. Γ. (2015). Δημήτρης Φ. Χαραλάμπους, Έθνος, Κοινωνία, Παιδεία, Η Μέση Εκπαίδευση και οι οργανώσεις του καθηγητικού κόσμου κατά την περίοδο της αγγλικής κατοχής στην Κύπρο, «Οργάνωση Ελλήνων Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης Κύπρου», εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2015, τόμος Α' σελίδες 863, τόμος Β' σελίδες 542. *Παιδαγωγική επιθεώρηση*, 59.

Κοινοτικό Συμβούλιο Κλήρου. (2009). *Της Κλήρου θύμησες σε φόντο ασπρόμαυρο*. Λευκωσία: Κοινοτικό Συμβούλιο Κλήρου.

Κουσουύλη, Μ., Λιναρδής, Α., & Σταθογιαννάκου, Ζ. (2012). *Μία bottom-up διερεύνηση των διαστάσεων του Κοινωνικού Κεφαλαίου*. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών. Ανακτήθηκε Νοέμβριο 29, 2017 από: <http://el-emke.aegean.gr/ext-files/grpe/gr-pe-mia-bottom-up-linardis.pdf>

Κουτσογιάννη, Ξ. (2011). *Κοινωνικό Κεφάλαιο. Μια διαδικασία «εκ των κάτω»*. Διαπολιτισμικό Ινστιτούτο Αλληλεγγύης. Ανακτήθηκε Νοέμβριο 27, 2017 από: http://www.endiaferomai.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=394:-l-r&catid=79:2012-03-11-13-52-19&Itemid=126

Κυριάκου, Α. (2003). *Η Ζώδια και το Προοδευτικό της κίνημα*. Λεμεσός: Πολιτιστικές Υπηρεσίες Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού

Κωνσταντίνου, Μ. (2014). *Η Συμβολή του Συντεχνιακού Κινήματος στη Θεατρική Ζωή του Τόπου στο Πρώτο Μισό του 20^{ου} αιώνα*. Λευκωσία: Ιστορικό Εργατικό Μουσείο ΠΕΟ

Κωνσταντίνου, Χ. Α. (2007). *Το Θέατρο στην Κύπρο (1960-1974. Οι Θίασοι, η Κρατική Πολιτική και τα πρώτα χρόνια του Θεατρικού Οργανισμού Κύπρου*. Αθήνα: Καστανιώνη Α.Ε.

Λαζάρου, Π. Α. (2014). *Χορευτικοί και Πολιτιστικοί Όμιλοι. Παράδοση, Λειτουργία, Δημιουργία*. Λευκωσία : Power Publishing.

Λαμπρινού, Κ. (2015). Εμπιστοσύνη: Μια εννοια-κλειδί για την κατανόηση της σύγχρονης κοινωνικής και πολιτικής πραγματικότητας. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 16, 311-322. Ανακτήθηκε Απρίλιος 29, 2017, από: <http://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/sas/article/view/889>

Μαυράτσας, Κ. (1998). *Όψεις του Ελληνικού Εθνικισμού στην Κύπρο, Ιδεολογικές αντιπαραθέσεις και η κοινωνική κατασκευή της ελληνοκυπριακής ταυτότητας 1974-1996*. Αθήνα: Κατάρτι.

Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου. (2017). *Εθνική Στρατηγική για την Νεολαία 2017-2022*. Ανακτήθηκε Μάιος 13, 2018, από: <http://onek.org.cy/politiki-gia-neolaia/>

Πανιτσίδου, Ε. (2013). *Δια βίου εκπαίδευση: μια σύγχρονη «πανάκεια»; – ευρύτερα ατομικά και κοινωνικά οφέλη*. Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Ανακτήθηκε Απρίλιος 24, 2017, από: https://www.academia.edu/5457738/Panitsides_E._2013_.Lifelong_Education_A_modern_Panacea_Wider_private_and_social_benefits.Thessaloniki_University_of_Macedonia_Publications

Παπαγαθαγγέλου, Π. (1995). *Η Μαρτυρία μου, Πώς έζησα την προπαρασκευή και τον Αγώνα της ΕΟΚΑ*. Λευκωσία: Ίδρυμα Παπάσταυρου Παπαγαθαγγέλου.

Παπάνης, Ε., Γιαβρίμης, Π., & Ρουμελιώτου, Μ. (2007). Η ενίσχυση του Κοινωνικού Κεφαλαίου μέσω της εκπαίδευσης. *Ελληνική Κοινωνική Έρευνα*. Ανακτήθηκε Απρίλιος 24, 2017, από: http://epapanis.blogspot.com.cy/2007/09/blog-post_03.html

Πάρλαλης, Σ., & Αθανασίου, Α. (2017). Η Κοινωνική Εργασία στην Κύπρο την Περίοδο της Οικονομικής Κρίσης. *Κοινωνική Πολιτική*, 3, 74 - 92.
doi:<http://dx.doi.org/10.12681/sp.10590>

Παστελλά, Ι. Γ. (2016). *Ποινικός έλεγχος και θεσμικές παρεμβάσεις στην πολιτική ζωή και την ελευθερία έκφρασης στην αποικιακή Κύπρο, 1931-1939*.

Παύλου, Π. (2015). *Κράτος, Ιδεολογία, Πολιτική και Εκπαίδευση στην Κύπρο 1959-1974*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

ΠΕΟ. (1991). *Ιστορία ΠΣΕ-ΠΕΟ 1941-1991*. Λευκωσία: ΠΕΟ

Πέτας, Χ. (1992). *Το κίνημα των μορφωτικών συλλόγων 1939-1945*. Λευκωσία: Πριντκο

Πολυβίου, Π. (2012). *Οι Κύπριοι εθελοντές του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου: Τα Μητρώα, οι Κατάλογοι και ο φόρος του αίματος*. Λευκωσία: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού- Πολιτιστικές Υπηρεσίες και Επιτροπή Καταρτισμού και Τήρησης Μητρώου Κυπρίων Εθελοντών Β΄ Παγκοσμίου πολέμου

Προκοπάκης, Ε., & Οικονόμου, Κ. (2015). Η συμβολή του Κοινωνικού Κεφαλαίου στη διαμόρφωση των στάσεων και αντιλήψεων του πληθυσμού για τα θέματα της μετανάστευσης. Το παράδειγμα των νέων της πόλης του Ηρακλείου. *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, 16(64).

Προυσής Κ. Μ. (1990). *Η ζωντανή Κύπρος του Τεύκρου Ανθία, Θέματα και Πρόσωπα της κυπριακής λογοτεχνίας*. Λευκωσία: Πολιτιστικό Ίδρυμα Τράπεζας Κύπρου

Ρομποτή, Ε., & Φερώννας, Α. (2015). Οι Επιπτώσεις της Οικονομικής Κρίσης στην Αγορά Εργασίας των Χωρών υπό το Καθεστώς Δημοσιονομικής Προσαρμογής: Μια Συγκριτική Ανάλυση. *Κοινωνική Πολιτική*, 5, 38-63. Ανακτήθηκε Δεκέμβριο 28, 2017 από:
<http://dx.doi.org/10.12681/sp.10600>

Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου. (2016). *Έρευνα Εργατικού Δυναμικού 1999-2016*. Ανακτήθηκε Νοέμβριο 11, 2017 από:

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία:

Alecou, A. (2016). *Communism and Nationalism in Postwar Cyprus, 1945-1955*.

UK, Palgrave Macmillan

Ampe, E. (2013). *Youth and democracy: The changing face of youth political engagement*.

Council of Europe Report. Congress of Local and Regional Authorities. CG (23) 9 Final.

Ανακτήθηκε Δεκέμβριο 30, 2017, από:

https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=1980145&direct=true#P48_2286

Anthias, F., & Ayres, R. (1983). Ethnicity and class in Cyprus. *Race & Class*, 25(1), 59-76

Balatti, J., & Falk, I. (2002). Socioeconomic contributions of adult learning to community:

A social capital perspective. *Adult education quarterly*, 52(4), 281-298.

Besser, T. L., Recker, N., & Agnitsch, K. (2008). The impact of economic shocks on quality of life and social capital in small towns. *Rural Sociology*, 73(4), 580-604.

Blanchflower, D. G., & Freeman, R. B. (2000). The declining economic status of young workers in OECD countries. *In Youth employment and joblessness in advanced countries* (pp. 19-56). University of Chicago Press.

Bloom, B. S. (1956). Taxonomy of educational objectives. Vol. 1: Cognitive domain. *New York: McKay*, 20-24

Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital, in Richardson, John G., ed., *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, New York: Greenwood. Ανακτήθηκε Απρίλιος 24, 2017, από:

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjGxIPDnr3TAhWL2hoKHfxc44QFggqMAE&url=https%3A%2F%2Ffaculty.georgetown.edu%2Ffirvinem%2Ftheory%2FBourdieu-Forms-of-Capital.pdf&usg=AFQjCNEeXcFyuu5-FJAsUBCIQfCjSMXkqQ&sig2=hb2G-LMt-xEiO3x3zzIH4Q>

- Bourdieu, P., & Wacquant, L. J. (1992). *An invitation to reflexive sociology*. University of Chicago press.
- Brinkmann, S. (2014). Interview. In *Encyclopedia of Critical Psychology* (pp. 1008-1010). Springer New York.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.
- Burgard, S. A., & Kalousova, L. (2015). Effects of the Great Recession: Health and well-being. *Annual Review of Sociology*, 41, 181-201.
- Carino, B. V. (1997). A Review of Integrated Area Development (IAD) Projects. *Philippine Review of Economics*, 34(2). Ανακτήθηκε Δεκέμβριο 11, 2017, από: <http://pre.econ.upd.edu.ph/index.php/pre/article/view/98>
- Charalambous, G. (2014). *Political Culture and Behaviour in the Republic of Cyprus during the Crisis*. PCC Report, 2. Nicosia: PRIO Cyprus Centre. Ανακτήθηκε Δεκέμβριο 28, 2017, από: http://file.prio.no/publication_files/cyprus/Crisis%20in%20Cyprus%20Report-ENG.pdf
- Cheung, C. K., & Kam, P. K. (2010). Bonding and bridging social capital development by social workers. *Journal of Social Service Research*, 36(5), 402-413.
- Christodoulou, I., Pashias, C., Theocharides, S., & Davou, B. (2017). Investigating the roots of political disengagement of young Greek Cypriots. *Contemporary Social Science*, 1-17.
- Christou, M. (2006). A double imagination: Memory and education in Cyprus. *Journal of Modern Greek Studies*, 24(2), 285-306.
- Claessens, S., Kose, M. A., & Terrones, M. E. (2009). What happens during recessions, crunches and busts? *Economic Policy*, 24(60), 653-700. Ανακτήθηκε Δεκέμβριο 06, 2017, από:

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwjZpuSUivXXAhWJJ1AKHUYgCqMQFggmMAA&url=https%3A%2F%2Fwww.imf.org%2Fexternal%2Fpubs%2Fft%2Fwp%2F2008%2Fwp08274.pdf&usg=AOvVaw1hPMWa8asdEteLo_WkQsB0

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2013). *Research methods in education*. Routledge.

Coleman, J. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95-120. Ανακτήθηκε Απρίλιος 25, 2017, από:

www.jstor.org/stable/2780243

Crotty, M. (1998). *The foundations of social research: Meaning and perspective in the research process*. Sage

Crow, G. (2004). Social Networks and Social Exclusion: An overview of the debate, in Phillipson, C., Aallan, G. and Morgan, D. (eds.) *Social Networks and Social Exclusion: Sociological and Policy Perspectives*. Aldershot UK and Burlington USA: Ashgate.

Ανακτήθηκε Νοέμβριο 29, 2017 από:

<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/009430610503400121>

Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (Eds.). (2011). *The Sage handbook of qualitative research*. Sage.

Dhesi A. (2000). Social Capital and Community Development. *Community Development Journal*, 35(3), 199-214.

Dietzel, I., & Makrides, V. N. (2009). Ethno-Religious Coexistence and Plurality in Cyprus under British Rule (1878—1960). *Social Compass*, 56(1), 69-83.

Economou, M., Angelopoulos, E., Peppou, L. E., Souliotis, K., & Stefanis, C. (2016). Suicidal ideation and suicide attempts in Greece during the economic crisis: an update. *World psychiatry*, 15(1), 83-84.

Falk, I., Golding, B., & Balatti, J. (2000). *Building Communities: ACE, Lifelong Learning and Social Capital. An Anthology of Word Portraits Reporting Research Conducted for the Adult, Community and Further Education Board*. ARIS, Language Australia, GPO Box 372F, Melbourne, Victoria 3001, Australia

Friedmann, J. (1992). *Empowerment: the politics of alternative development*. Blackwell

Fukuyama, F. (1995). Social capital and the global economy. *Foreign affairs*, 89-103.

Golafshani, N. (2003). Understanding reliability and validity in qualitative research. *The qualitative report*, 8(4), 597-606.

Gravani, M., & Ioannidou, A. (2014). *Adult and continuing education in Cyprus*. W. Bertelsmann Verlag.

Greenfield, P. M. (2009). Linking social change and developmental change: shifting pathways of human development. *Developmental psychology*, 45(2), 401

Ανακτήθηκε Δεκέμβριο 28, 2017 από <http://psycnet.apa.org/journals/dev/45/2/401/>

Grootaert, C., & Van Bastelaer, T. (Eds.). (2002). *Understanding and measuring social capital: A multidisciplinary tool for practitioners* (Vol. 1). World Bank Publications.

Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. *Handbook of qualitative research*, 2(163-194), 105.

Guillen, L., Coromina, L., & Saris, W. E. (2011). Measurement of social participation and its place in social capital theory. *Social Indicators Research*, 100(2), 331-350.

Ανακτήθηκε Νοέμβριο 27, 2017 από <http://www.jstor.org/stable/41476397>

Hadjipavlou, M., & Mertan, B. (2010). Cypriot feminism: an opportunity to challenge gender inequalities and promote women's rights and a different voice. *The Cyprus Review*, 22(2), 247.

International Labour Organization (ILO). (2015). *Global Employment Trends for Youth. Scaling up investments in decent jobs for youth*. ILO, Geneva. Ανακτήθηκε Δεκέμβριος 29, 2017, από:

https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwj6itac4a7YAhVOJVAKHU2WAh8QFggmMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.ilo.org%2Fwcm%2Fgroups%2Fpublic%2F---dgreports%2F---dcomm%2F---publ%2Fdocuments%2Fpublication%2Fwcms_412015.pdf&usg=AOvVaw3xwXK1p3MtjwPiLlTEC1iP

Irwin, A., & Scali, E. (2007). Action on the social determinants of health: a historical perspective. *Global Public Health*, 2(3), 235-256

Javeau, C. (2000). *The questionnaire survey. The handbook of good researcher*, Tzannone - Georgie, K. (ed. – trans.), Athens: Dardanians.

Kamberelis, G., & Dimitriadis, G. (2013). *Focus groups*. Routledge.

Katsiaounis, R. (2007). Cyprus 1931-1959: The Politics of the Anti-colonial Movement. *Επετηρίδα*, 33, 441-469.

Katsourides, Y. (2013). *Political parties and trade unions in Cyprus*. GreeSE: Hellenic Observatory papers on Greece and Southeast Europe. Hellenic Observatory, London School of Economics and Political Science, London, U.K

Kawachi, I., Kennedy, B. P., Lochner, K., & Prothrow-Stith, D. (1997). Social capital, income inequality, and mortality. *American Journal of Public Health*, 87(9), 1491–1498. pp. 151-208. Netherlands, Kluwer Academic Publishers.

Koutsampelas, C., & Polycarpou, A. (2013). *Austerity and the income distribution: the case of Cyprus* (No. EM4/13). EUROMOD Working Paper. Ανακτήθηκε Δεκέμβριος 28, 2017, από: <https://www.econstor.eu/handle/10419/91641>

Koutselini-Ioannidou, M. (1997). Curriculum as political text: the case of Cyprus (1935-90). *History of Education*, 26(4), 395-407.

Krueger, R. A., & Casey, M. A. (2014). *Focus groups: A practical guide for applied research*. Sage publications.

Lincoln, Y. S., Lynham, S. A., & Guba, E. G. (2011). Paradigmatic controversies, contradictions, and emerging confluences, revisited. *The Sage handbook of qualitative research*, 4, 97-128.

Lundberg, M., & Wuermli, A. (Eds.). (2012). *Children and youth in crisis: Protecting and promoting human development in times of economic shocks*. Washington, DC: World Bank
Ανακτήθηκε Δεκέμβριος 29, 2017 από:

[https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=4bcQRTn_0VoC&oi=fnd&pg=PR5&dq=Lunberg+M.+Wuermli+A.+\(2012\)+%C2%ABChildren+and+Youth+in+Crisis:+Protecting+and+Promoting+Human+Development+in+Times+of+Economic+Shocks%C2%BB.+Washington,+D.C.+International+Bank+for+Reconstruction+and+Development+/The+World+Bank,+Openknowledge.+Worldbank+.&ots=fP-uKTKOYc&sig=7b-UPNdYyo32lnDHFa1ABfvnGgc](https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=4bcQRTn_0VoC&oi=fnd&pg=PR5&dq=Lunberg+M.+Wuermli+A.+(2012)+%C2%ABChildren+and+Youth+in+Crisis:+Protecting+and+Promoting+Human+Development+in+Times+of+Economic+Shocks%C2%BB.+Washington,+D.C.+International+Bank+for+Reconstruction+and+Development+/The+World+Bank,+Openknowledge.+Worldbank+.&ots=fP-uKTKOYc&sig=7b-UPNdYyo32lnDHFa1ABfvnGgc)

Merolla, J. L., & Zechmeister, E. J. (2009). *Democracy at Risk: How Terrorist Threats Affect the Public*. Chicago, IL: University of Chicago Press. Ανακτήθηκε Δεκέμβριος 11, 2017, από:

https://books.google.com.cy/books?hl=en&lr=&id=LIdPxRJHQ_0C&oi=fnd&pg=PR5&dq=Democracy+at+Risk:+How+Terrorist+Threats+Affect+the+Public&ots=oz7uZWioxy&sig=u25Il4QJdP6pBRxvDuKF6vJHqQm&redir_esc=y#v=onepage&q=Democracy%20at%20Risk%3A%20How%20Terrorist%20Threats%20Affect%20the%20Public&f=false

Mexi, M., & Boursier, T. (2017). *Multi-level Factors of Youth Exclusion and Inclusion in Greece*. Working paper, No.31. University of Geneva. Ανακτήθηκε Δεκέμβριος 29, 2017, από: http://www.iai.it/sites/default/files/p2y_31.pdf

Monastiriotis, V., Hardiman, N., Regan, A., Goretti, C., Landi, L., Conde-Ruiz, J. I., & Cabral, R. (2013). Austerity measures in crisis countries—results and impact on mid-term development. *Intereconomics*, 48(1), 4-32. Ανακτήθηκε Δεκέμβριος 06, 2017, από: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&uact>

[=8&ved=0ahUKEwiNmJzmi_XXAhUCLVAKHVSzDE8QFgg2MAI&url=https%3A%2F%2Fwww.ceps.eu%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Farticle%2F2013%2F02%2FForum.pdf&usg=AOvVaw2Favxt00tV7AQTz5uF0bwK](https://www.ceps.eu/sites/default/files/article/2013/02/Forum.pdf&usg=AOvVaw2Favxt00tV7AQTz5uF0bwK)

Morgan, D. (Ed.). (1993). *Successful focus groups: Advancing the state of the art*. Sage publications.

Moulaert, F., Delladetsima, P., Delvainquière, J. C., Demazière, C., & Leontidou, L. (1994). *Local development strategies in economically disintegrated areas: a pro-active strategy against poverty in the European Community*. European Commission.

Narayan, D., & Cassidy, M. F. (2001). A dimensional approach to measuring social capital: development and validation of a social capital inventory. *Current sociology*, 49(2), 59-102.

OECD. (2013). *Action Plan for Youth*. OECD, Paris. Ανακτήθηκε Δεκέμβριος 29, 2017, από: <http://www.oecd.org/newsroom/Action-plan-youth.pdf>

Onyx, J., & Bullen, P. (2000). Measuring social capital in five communities. *The journal of applied behavioral science*, 36(1), 23-42.

Pattie, S. (1999). Cyprus and Its People: Nation, Identity, and Experience in an Unimaginable Community, 1955-1997. *American Ethnologist*, 26(4), 1019-1020

Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). Thousand Oaks: SAGE

Patton, M. Q. (1999). Enhancing the quality and credibility of qualitative analysis. *Health services research*, 34, 1189-1208.

Pegasiou, A. (2013). The Cypriot economic collapse: More than a conventional South European failure. *Mediterranean Politics*, 18(3), 333-351.

Persianis, P. (1996). The British Colonial Education 'Lending' Policy in Cyprus (1878-1960): An intriguing example of an elusive 'adapted education' policy. *Comparative Education*, 32(1), 45-68. Ανακτήθηκε Δεκέμβριος 12, 2017, από:
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03050069628920>

Peristiany, J. G. (1976). Anthropological, Sociological, and Geographical Fieldwork in Cyprus. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 268(1), 345-354.

Pollis, A. (1973). Intergroup conflict and British colonial policy: The case of Cyprus. *Comparative Politics*, 5(4), 575-599.

Preston, J., & Feinstein, L. (2004). *Adult Education and Attitude Change. Wider Benefits of Learning Research Report No 11*. London: Institute of Education. Ανακτήθηκε Απρίλιος 24, 2017, από:

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwip-o-o6b3TAhUKtBQKHSGsB_UQFggkMAA&url=http%3A%2F%2Fprints.ioe.ac.uk%2F15019%2F1%2FWBLResRep11.pdf&usg=AFQjCNEea4II2fNBNQmOVTu0KWQnwFIXOw&sig2=43_1HiTK7ftwYpLsBBn1kQ

Putnam, R. D. (1995). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy*. 6 (1), 65-78

Putnam, R.D. (1993). *Making Democracy Work: Civic traditions in modern Italy*.

Princeton, NJ: Princeton University. Ανακτήθηκε Απρίλιος 24, 2017, από:

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi34jynoL3TAhXIxxQKHS-8DfwQFgg1MAM&url=http%3A%2F%2Fwww.chinhnghia.com%2F1255640943_making_democracy_work_civic_traditions_in_modern_italy_1994_putnam.pdf&usg=AFQjCNGKMbBBBh7zxvFFBFZ207DHNOGxtg&sig2=dZP-fIEenc67BoSLgsCEwA

Reeskens, T., & Vandecasteele, L. (2017). Hard times and European youth. The effect of economic insecurity on human values, social attitudes and well-being. *International*

Journal of Psychology, 52(1), 19-27. Ανακτήθηκε Δεκέμβριος 28, 2017, από:

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ijop.12387/full>

Smith, J. K. (1983). Quantitative versus qualitative research: An attempt to clarify the issue. *Educational researcher*, 12(3), 6-13.

Temple, J. (2001). Growth Effects of Education and Social Capital in the OECD Countries. *OECD Economic Studies No 33*. Paris: OECD Publishing. Ανακτήθηκε Απρίλιος 24, 2017, από:

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwje9K-nlr3TAhWBIRQKHZ2iD_oQFggkMAA&url=https%3A%2F%2Fwww.oecd.org%2Feco%2Fgrowth%2F18452154.pdf&usq=AFQjCNEEnnOMRtHdZNc05BdyxmsiTt_XOQA&sig2=Kp7btqxqOHeRkCaSwkK0znA

Tsekeris, C., Pinguli, M., & Georga, E. (2015). Young people's perception of economic crisis in contemporary Greece: a social psychological pilot study. *Crisis Observatory Research Paper*, (19).

Wallace, C., & Pichler, F. (2007). Bridging and Bonding Social Capital: which is more prevalent in Europe? *European Journal of Social Security*, 9(1), 29-53.

Uludağ, S. (2005). *Cyprus: the untold stories: a reader*. Bibliopolis.

UNESCO, (1976). Recommendation on the Development of Adult Education. UNESCO

Végh, M. Z. (2014). Has austerity succeeded in ameliorating the economic climate? The cases of Ireland, Cyprus and Greece. *Social Sciences*, 3(2), 288-307.

Verick, S. 2009. Who is hardest hit during a financial crisis? The vulnerability of young men and women to unemployment in an economic downturn. *IZA Discussion Paper*, no. 4359, Institute for the Study of Labor, Bonn.

White, J. (2013). Left and Right in the economic crisis. *Journal of Political Ideologies*, 18(2), 150-170.

Woolcock, M. (1998). Social capital and economic development: Toward a theoretical synthesis and policy framework. *Theory and society*, 27(2), 151-208.

Παράρτημα Α

Συνοδευτική επιστολή

Αγαπητέ/ή,

Στο πλαίσιο των μεταπτυχιακών μου σπουδών διενεργώ έρευνα που στοχεύει στην διερεύνηση του ρόλου των μορφωτικών συλλόγων στην ενδυνάμωση των νέων.

Συγκεκριμένα η έρευνα στοχεύει από την μια, να αναδείξει τα οφέλη από τη συμμετοχή στους μορφωτικούς συλλόγους και από την άλλη, το ρόλο που αυτά τα οφέλη διαδραματίζουν στην ικανότητα των νέων να διαχειριστούν τις προκλήσεις της σύγχρονης κοινωνίας.

Ως εκ τούτου, έχει επιλεγεί ο μορφωτικός Σύλλογος ΠΑΟΚ Κλήρου, με σκοπό την εφαρμογή ποιοτικής έρευνας όπου θα πραγματοποιηθούν μια ομαδική συνέντευξη (Focus Group) και τρεις ατομικές συνεντεύξεις σε ενεργά μέλη που συμμετέχουν στην οργάνωση και την υλοποίηση δραστηριοτήτων.

Θα το εκτιμούσα ιδιαίτερα αν λάμβανες μέρος εθελοντικά είτε στην ομαδική είτε στην ατομική συνέντευξη η οποία θα διαρκέσει περίπου 2 ώρες, με τη συμπλήρωση του έντυπου συγκατάθεσης. Σε κάθε περίπτωση θα τηρηθεί απόλυτη εχεμύθεια και θα προστατευθεί η ανωνυμία σου.

Ευχαριστώ εκ των προτέρων για το χρόνο και τη βοήθεια σου. Για οποιασδήποτε διευκρινήσεις μπορείς να επικοινωνήσεις μαζί μου στο τηλ 99XXXXXX ή μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου xxxxxx@yahoo.gr

Τίτλος Ερευνητικής μελέτης: Ο Ρόλος των Μορφωτικών Συλλόγων στην
Ενδυνάμωση των Νέων. Απόψεις Νέων από τον Μορφωτικό Σύλλογο ΠΑΟΚ Κλήρου
Ονοματεπώνυμο Ερευνήτριας: Πολίνα Σταύρου
Τηλ επικοινωνίας: 99XXXXXX

Συγκατάθεση

Επιβεβαιώνω ότι διάβασα και κατάλαβα τις οδηγίες για τη συμμετοχή στην έρευνα
σήμερα την __ /__ /__ και ότι είχα την δυνατότητα να κάνω ερωτήσεις.

Καταλαβαίνω ότι τα αποτελέσματα της έρευνας μπορεί να χρησιμοποιηθούν
στο μέλλον σε ανακοινώσεις συνεδρίων ή/και δημοσιεύσεις σε επιστημονικά
περιοδικά. Τα δεδομένα της έρευνας δεν θα κοινοποιηθούν σε κανέναν άλλον
εκτός από τον ερευνητή. Η διαδικασία καθώς και τα προοριζόμενα αποτελέσματα της
έρευνας έχουν εξηγηθεί σε μένα με σαφήνεια.

Αντιλαμβάνομαι ότι κάθε πληροφορία μου για τη συγκεκριμένη έρευνα θα είναι
ανώνυμη και εγώ δεν θα είμαι αναγνωρίσιμος.

Έχω διαβάσει τις ανωτέρω αναφερόμενες πληροφορίες και συμφωνώ να συμμετέχω
στην έρευνα. Εκτιμώ ότι θα λάβω αντίγραφο της φόρμας συγκατάθεσης όταν αυτή
έχει υπογραφεί.

Ο/Η συμφωνώ να λάβω μέρος στην παρούσα έρευνα

Υπογραφή Συμμετέχοντος: Ημερομηνία:

Υπογραφή Ερευνητή: Ημερομηνία:

Παράρτημα Β

Οδηγός ομαδικής και ατομικής συνέντευξης

Α. ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ-ΠΡΟΦΙΛ

1. Ηλικία, οικογενειακή κατάσταση
2. Σχολείο, Φοίτηση, Επάγγελμα
3. Ποιος ο ρόλος σας στον ΠΑΟΚ
4. Πότε ξεκίνησε η συμμετοχή σας στον ΠΑΟΚ και για ποιο λόγο;

Β. ΟΜΑΔΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ

5. Αποκτήσατε νέες δεξιότητες ή μάθατε κάτι σημαντικό;
6. Σε ποιο βαθμό και με ποιο τρόπο σας επηρεάζουν αυτά που αποκομίζετε;

ή

Πώς και σε ποιο βαθμό οι γνώσεις και οι δεξιότητες που αποκομίζετε είναι ωφέλιμες για σας;

7. Πώς θα περιγράφατε τις σχέσεις που αναπτύχθηκαν/διαμορφώθηκαν μέσα από τον ΠΑΟΚ. Δώστε παραδείγματα
 - Σχέσεις φιλίας, οικογενειακές, προσωπικές, επαγγελματικές

8. Πώς θεωρείτε ότι οι εν λόγω σχέσεις σας επηρεάζουν ;

ή

Πώς θεωρείτε ότι οι εν λόγω σχέσεις, επηρεάζουν την ικανότητα σας να διαχειριστείτε προβλήματα που προκύπτουν λόγω της κρίσης;
(κοινωνικοποίηση, εκτόνωση, καλή ψυχολογία)

Γ. ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ

9. Πώς θα περιγράφατε το επίπεδο εμπιστοσύνης κατά τα τελευταία χρόνια στον ΠΑΟΚ; Παραδείγματα
- Θα λέγατε ότι εμπιστεύεστε ή είστε επιφυλακτικοί με τα άλλα μέλη;
 - Εμπιστεύεστε ο ένας το άλλο σε θέματα δανείζω-δανείζομαι αντικειμένων/ χρημάτων; Εξηγήστε.
 - Πόσο εύκολο/δύσκολο είναι να μοιραστείτε προσωπικά θέματα με άλλα μέλη; Εξηγήστε.
 - Αν είχατε παιδιά, πόσο εύκολο θα ήταν να τα αφήνατε σε κάποιο μέλος του ΠΑΟΚ για κάποιες ώρες/μέρες σε περίπτωση ανάγκης;
10. Σε περίπτωση διαπροσωπικής διαφωνίας μεταξύ μελών του ΠΑΟΚ ποια θα ήταν η στάση σας;
(ουδέτερη, προσωπική εμπλοκή για επίλυση, εμπλοκή από τρίτους)
11. Έχει επηρεάσει η συμμετοχή σας στον ΠΑΟΚ, την εμπιστοσύνη που δείχνετε γενικότερα στους ανθρώπους; Αυτό πως επηρεάζει τη ζωή σας ειδικότερα κατά την περίοδο της κρίσης;

Δ. ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

12. Πώς θα περιγράφατε το πνεύμα συνεργασίας στον ΠΑΟΚ;
- Πόσο πρόθυμα είναι τα μέλη να αφιερώνουν από τον προσωπικό τους χρόνο/χρήμα σε θέματα που αφορούν τον ΠΑΟΚ;
 - Όταν προκύπτει κάποιο ζήτημα στον ΠΑΟΚ (κτιριακό, υπηρεσίες, ηγεσίας κα.), πως το αντιμετωπίζετε; (Ατομικά, συνεργατικά,). Δώστε παραδείγματα
13. Ποιο το όφελος σας από αυτή την συνεργασία;
(αυτοπεποίθηση, ευσυνειδησία, υπευθυνότητα, αίσθημα ασφάλειας)
14. Σε περίπτωση που συμβεί κάτι δυσάρεστο σε κάποιο μέλος π.χ. αρρώστια, πόσο πιθανό θα ήταν να βοηθούσατε ως ομάδα;
15. Θεωρείτε ότι μπορείτε να στηριχθείτε πάνω στα άλλα μέλη αν σας συνέβαινε κάτι; Αν ναι, πως επηρεάζεται η ζωή σας από το γεγονός αυτό;

Ε. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

16. Αποτελεί για σας πηγή πληροφόρησης ο ΠΑΟΚ; Εξηγήστε
(Σε θέματα που αφορούν την κοινότητα, την επικαιρότητα, κυβερνητικές πολιτικές, την απασχόληση, κ.α.)
17. Με ποιο τρόπο επωφελείστε προσωπικά από αυτή την πηγή πληροφόρησης;
(Θέσεις απασχόλησης, ευκαιρίες κατάρτισης, προγράμματα στήριξης ευάλωτων ομάδων, εκδηλώσεις στην κοινότητα)

ΣΤ. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ ΚΑΙ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ

18. Σκεπτόμενοι τα μέλη του ΠΑΟΚ, θα λέγατε ότι υπάρχει ομοιογένεια ως προς τα χαρακτηριστικά τους ή όχι;
(Αναφορικά με την κοινότητα στην οποία κατοικούν, με την εθνική τους καταγωγή, τη θρησκεία, το φύλο, την ηλικία, το εκπαιδευτικό υπόβαθρο, την οικονομική κατάσταση, την πολιτική άποψη, κ.α.)
19. Θεωρείτε ότι υπάρχουν εμπόδια για τη συμμετοχή ατόμων στον ΠΑΟΚ με διαφορετικά χαρακτηριστικά από αυτά της πλειοψηφίας; Εξηγήστε.
20. Σε ποιά βαθμό επικρατεί σύμπνοια ανάμεσα στα μέλη και ποιο το όφελος;
(κίνητρο για συμμετοχή, ενθαρρύνει τον εθελοντισμό)
- Θα λέγατε ότι σαν σύνολο αποτελείτε μέλη μιας οικογένειας στον ΠΑΟΚ ή όχι;

Ζ. ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ

21. Γενικότερα, λαμβάνεται υπόψη, η άποψη σας σε θέματα που αφορούν τον ΠΑΟΚ; Αν ναι, με ποιο τρόπο;
22. Σας δίνεται η ευκαιρία να εκπροσωπείτε τον ΠΑΟΚ σε κάποιο σύνδεσμο, φορέα, εκδήλωση; Παραδείγματα.
23. Έτυχε να οργανωθείτε ως ΠΑΟΚ και να απαιτήσετε από την κοινοτική αρχή ή από άλλο φορέα, κάτι σχετικό με την ανάπτυξη της κοινότητας σας;
Παραδείγματα.
24. Έχει διαφοροποιηθεί η στάση σας απέναντι στα κοινά εξαιτίας της συμμετοχής σας στον ΠΑΟΚ;

25. Θεωρείτε ότι μπορείτε να επηρεάσετε τα κοινωνικά/τοπικά δρώμενα; Η συμμετοχή σας στον ΠΑΟΚ επηρέασε αυτή σας την ικανότητα;

Η. ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

26. Η συμμετοχή σας στον ΠΑΟΚ επηρέασε:

α. τον τρόπο που αντιμετωπίζετε το μέλλον σας; (αισιοδοξία, στόχους)

β. τον τρόπο που διαχειρίζεστε τα προβλήματα σας;

γ. τον τρόπο σκέψης σας;

27. Με βάση τις εμπειρίες σας ως μέλη του Συλλόγου τι θα λέγατε σε κάποιον νέο που δεν συμμετέχει;

28. Θέλετε κάτι να προσθέσετε;

Παράρτημα Γ

Δείγμα ατομικής συνέντευξης

Α. ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ-ΠΡΟΦΙΛ

E= Ποιος ο ρόλος σου στον ΠΑΟΚ;

Σ2= Σήμερα που μιλούμε είμαι υπεύθυνος του χορευτικού συγκροτήματος, αν θέλεις, ο χοροδιδάσκαλος. Είμαι μέλος του συμβουλίου του χορευτικού, είμαι μέλος του συμβουλίου του ποδοσφαιρικού τμήματος και του κεντρικού συμβουλίου του ΠΑΟΚ.

E= Πότε ξεκίνησε η συμμετοχή σου στον ΠΑΟΚ και γιατί;

Σ2= Εξεκίνησε σε ηλικία 8 χρονών, όταν δημιουργήθηκε παιδικό συγκρότημα και εμαζευτήκαμεν 20-30 παιδιά τζίνης της ηλικίας, από 8 μέχρι 12 χρονών, τζιαιε ξεκίνησα τότε τη δράση μου σαν χορευτής στο παιδικό το συγκρότημα, κάποιιοι που μας εσυνεχίσαμεν τζιαιε εμπήκαμε τζιαιε στο συγκρότημα το μεγάλο, τζιαιε που τότε εσυνεχίσαμε τη δράση μας με πολλά λίες χρονικές διακοπές.

E= Ήταν συνεχής δηλ η συμμετοχή σου;

Σ2= Ναι ήταν συνεχής η συμμετοχή μου, εσταματήσαμε για ένα διάστημα, όταν δεν είχε ιδιαίτερη δράση το χορευτικό, μετά εξανασυνεχίσαμε. Τωρά μιλούμε για την περίοδο από τον 1998 μέχρι το 2005, δεν είχε κάτι το ιδιαίτερο, εβρεθούμασταν φυσικά αν εχρειάζετον για καμιάν παράσταση, εμπορούσαμε να βρεθούμε να χορέψουμε, όχι όπως ήταν πριν το 98' τζιαιε μετά το 2005-6 που ξεκινήσαμε πιο συστηματικά πάλε, κάθε εφτομάδαν να κάμνουμε πρόβα, τζιαιε πιο τακτικές παραστάσεις. Λοιπόν παράλληλα, μεγαλώνοντας στα 14-15 μου εξεκινήσαμεν πάλε μέσα από το σωματείο, επαίζαμε ποδόσφαιρο στην εφηβική ομάδα του συλλόγου, πάλε οι νέοι της κοινότητας, μετά ενταχθήκαμεν εις την ομάδα την αντρική, εγώ προσωπικά, είχα κάποιαν παρένθεση γιατί έπαιζα τζ σε πιο ψηλό επίπεδο, έπαιξα για 4-5 χρόνια στον XXXX Λευκωσίας, οπότε ήμουν ποτζεί. Από το 1990 εως το 97-98, έπαιζα σε πιο ψηλό επίπεδο, μετά από το 98 μέχρι το 2016 ήμουν και στην αντρική την ομάδα ποδοσφαίρου του σωματείου και σαν ποδοσφαιριστής, μετά εδιετέλεσα αρχηγός της ομάδας για πάρα πολλά χρόνια, ήμουν και στο συμβούλιο. Ημουν σε διάφορα, ήταν πολυδιάστατος ο ρόλος στην ομάδα.

E= Ανάφερεις ότι από το 2005 ήταν πιο έντονη η συμμετοχή σου, ο λόγος ήταν πάλι για να μάθεις χορούς;

Σ2= Έντονη ήταν η συμμετοχή, τζ στα χρόνια που ήμουν γυμνάσιο και λύκειο, κάθε σάββατο ήμασταν στην πρόβα, εφτάσαμεν σε ένα πολλά καλό επίπεδο χορευτικό, τζ τούτο εφάινετον όταν επηγαίναμε στα σχολεία στο πανεπιστήμιο, τζ εφκαίναμεν να χορέψουμε με άλλους συνομήλικους μας, η διαφορά ήταν τεράστια εφάινετον ότι ήμασταν έτοιμοι χορευτές έμπειροι, είχαμε δώσει πάρα πολλές παραστάσεις στην ηλικία του Λυκείου σε ούλη την Κύπρο, εφκήκαμεν τζ εξωτερικό με το σωματείο, πήγαμε σε φεστιβάλ γάμου που έγινε στη Σλοβενία, στη Λουμπλιάνα, άρα είχαμε παραστάσεις πολλές, τζ είχαμε πάρα πολλά έντονη δράση. Μετά στο Πανεπιστήμιο είπα σου, εσπάσαμεν λιον, τζ μετά ξεκίνησε έντονη δράση, θα έλεγα από το 2005. Εντάξει επαντρέυτηκα, ήταν νέα η οικογένεια μου, εξεκίνησα πιο έντονα που το 2008, μέχρι σήμερα ανελλειπές πρόβες τζ παραστάσεις κτλ.

E= Καταλαβαίνω ότι τα τελευταία χρόνια ο ΠΑΟΚ είχε πιο έντονη δράση τζ έπαιξες και εσύ ένα σημαντικό ρόλο, βρίσκεις κάποιο λόγο εκτός από τον χορευτικό που έκαμε πιο έντονη τη συμμετοχή σου;

Σ2= Να το ξαναπώ. Ήταν τζ προηγουμένως έντονη η δράση μας, πάρα πολλά έντονη μπορώ να σου πω, τηρουμένων των αναλογιών προηγουμένως μπορεί να ήταν και πιο έντονη η δράση μας, οι δυσκολίες που είχαμε με τα μέσα τα λιγοστά, είχαμεν αξιόλογη δράση, παραστάσεις ανα την Κύπρο, εφκήκαμεν εξωτερικό επήγαμε σε τηλεοπτικά κανάλια, εδιναμε παραστάσεις στο ΡΙΚ, είχαμε γύρισμα με τον Μαρκόπουλο στο Φικάρδου, είχαμε κάμει σαν σωματείο τηλεοπτική παραγωγή, το χορόδραμα οι ρίζες μας. Όταν ήμουν πρώτη Γυμνασίου, θυμάμαι ο πιο μικρός του το 1986, εγυρίσαμεν ταινία ολόκληρη η οποία μέχρι σήμερα πουλιέται στα περίπτερα. Άρα υπήρχε δράση.

Τώρα, έχουν μείνει τα τελευταία 10 χρόνια, ναι γιατί εμπλέχτηκα ακόμα περισσότερο, είπα το πάρα πολλές φορές στον κόσμο που εν τζιαιαμέ, θεωρώ ότι εκέρδισα πάρα πολλά πράματα με την εμπλοκή μου μέσα στον ΠΑΟΚ τζ ήθελα τζ γω να προσφέρω πάρα κάτω τούτα ούλα που μου δώσαν εμένα –ήθελα με κάποιον τρόπο να τα επιστρέψω πίσω.

E= Μπορείς να μου πεις ποια εν τούτα ούλα;

Σ2= Λοιπόν είχαμεν την τύχη για παράδειγμα, η φουρνιά εμάς τότε να έχουμε ένα πολλά πολλά σοβαρό δάσκαλο πίσω μας τον XXXX, ο οποίος ενέπνευσε μας, είχε μας που κοντά ούλους, ήταν παράδειγμα για μας, εκραούσεν μας μια πολλά καλή πειθαρχία, είχε τότε δημιουργήσει επιτροπές τζ εκαθούμασταν κάτω τζ εσυζητούσαμεν, ήμασταν τότε

14-15 χρονών μέλη σε επιτροπή και επαίρναμεν αποφάσεις. Μεταγενέστερα εφάνηκε ότι εβοήθησε μας πάρα πολλά στη διαμόρφωση του χαρακτήρα μας, όχι μόνο εμένα αλλά τζ στα παιδικία που ήταν μαζί μας τότε. Τζ ένας που τους λόγους που το συγκρότημα σε κάποια στιγμή ήταν σε αδράνεια ήταν γιατί η φουρνιά η δική μας , μαζικά ήταν ούλοι καλοί μαθητές τζ έφυαν επήγαν να σπουδάσουν εξωτερικό. οπότε εδημοργήθηκε ένα κενό. Είχε φύγει ο ΧΧΧ να πάει Αλεξανδρούπολη, Είχε φύγει η ΧΧΧ να πάει στην Ελλάδα να σπουδάσει, κορούες της εποχής τότε επαντρέφουνταν γλίορα, οπότε εσταματούσαν τον χορό, διότι ήταν να παντρευτούν . Ήταν κορούες 20-22 χρονών επαντρέφουνταν εκάμναν μωρά επαραιτούσαν. Λοιπόν, όπως την ΧΧΧ ας πούμε η οποία επανήλθε, όπως η ΧΧΧ

Άρα λοιπόν βλέπω ότι εβοήθησε με πάρα πολλά τζ στην προσωπικότητα μου, άνοιξε μου πόρτες στο σχολείο, στο λύκειο για παράδειγμα ήμουν ο πρωτοχορευτής του Λυκείου, όχι γιατί μου έμαθαν οι γυμνάστριες αλλά επειδή ήμουν ένας χορευτής έτοιμος. Ήμουν σε ένα λύκειο με 1200 μαθητές τότε, το ΧΧΧ, τζ έξερεν με ο Λυκειάρχης ας πούμεν, οι καθηγητές ούλοι γιατί εχόρευκα, ήμουν ο χορευτής του ΧΧΧΧ. Μετά που πήγα στο πανεπιστήμιο το ίδιο, με τις γνώσεις που απέκτησα από τον ΠΑΟΚ , εκατάφερα τζ έστησα από το μηδέν τον χορευτικό όμιλο του Πανεπιστημίου Κύπρου, εδιετέλεσα πρόεδρος του χορευτικού 4 χρόνια τζ ήμουν ο έμπειρος της παρέας τελοσπάντων, εσέβουνταν με ούλοι γιατί εβλέπαν ότι είχα γνώσεις στο χορό τον κυπριακό . επιστέψαν σε μένα ότι έπρεπε να στήσουμε χορευτικό συγκρότημα στο πανεπιστήμιο τζ τούτο έδωσε μου τζ μια βοήθεια . Τζ με το πανεπιστήμιο εφκήκαμεν εξωτερικό εδώσαμε παράσταση στη φιλοσοφική των αθηνών στην αθήνα, άρα γενικά θεωρώ ότι βοήθησε τον χαρακτήρα μου πάρα πολύ, έδωσε μου μιαν αυτοπεποίθηση που νομίζω δεν εμπορούσε κάποιος άλλος να μου την δώσει πιο καλά. Επιπλέον νιώθω ότι ήταν μια πάρα πολλά καλή διεξοδος για την συγκεκριμένη περίοδο της ζωής μου. Μιλούμε για μιαν εποχή, που οι ευκαιρίες ήταν ελάχιστες, ούτε σχολές χορού είχε στην κονότητα μας, ούτε μια άλλη διεξοδο να ππαμε να διασκεδάσουμε . οπότε το ότι κάθε Σάββατο εκάμναμεν πρόβα, για μας ήταν μια υπόθεση , ήταν τζ η έξοδος μας, ήταν μια πολλά καλή ευκαιρία να συναναστραφούμε με συνομήλικους μας. Ήταν τζ μια πολλά καλή ευκαιρια να φύγουμε τζ από τα προβλήματα που είχαμε.

E= Αυτά που ανάφερες ισχύουν τζ σήμερα;

Σ2= Ακριβώς γιαυτό εμπλεχτηκα περισσότερα τωρά στον ΠΑΟΚ γιατί πιστεύω ισχύουν τζ σήμερα τζ θα ισχύουν για πάντα. Ο ρόλος των σωματείων είναι απίστευτα σημαντικός. Δίνεις μια διεξοδο στους νέους ειδικά που δεν μπορεί να τους την δώσει

κανένας άλλος. Έρχονται τζιαιαμε δωρεάν, το ότι τότε εμαθαίναν μας χοροό δωρεά τζ κάμνουμεν το τζ μεις σήμερα είναι πολλά σπουδαίο, γιατί έσειε κόσμο όντως που ξέρουμεν ότι δεν μπορούν να δώσουν έστω δέκα είκοσι ευρώ το μήνα να μάθουν χορό τζ νιώθουν άσχημα, ενώ τζιαιαμέ ξέρουν εν δωρεάν , ενάρτουν να περάσουν την ώρα τους ευχάριστα. Ισχύει τζ σήμερα, να μεν σου πω ότι σήμερα είναι ακόμα πιο επιβεβλημένο. Εν πιο έντονη η ανάγκη με την έννοια ότι σήμερα έχουν πάρα πολλές επιλογές τζ μπορούν εύκολα οι μιτσιοί να παν σε λάθος κατ'εμάς επιλογές ή να κάμνουν λάθος πράγματα ενώ το ότι εν τζιαιαμέ σε μια ομάδα που έχει πίσω τους κοσμονούσιμο, με αρχές κτλ θα βοηθήσει τζ τούτα τα μωρά

E=Αρα θα βοηθήσει τζ τα δικά σου παιδιά

Σ2= Βεβαίως θα βοηθήσει τζ τα παιδικιά μου εμένα αλλά τζ της ευρύτερης περιοχής - βέβαια.

B. ΟΜΑΔΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ

E= Αναφορικά με τις σχέσεις που αναπτύχθηκαν ή διαμορφώθηκαν μέσα στον ΠΑΟΚ πως θα τις περιέγραφες τωρά;

Σ2= Σχέσεις Ζωής . Εμίλησα σου πριν για τους χορευτές που εξεκινήσαν μαζί μου. Ήμουν εγώ 8 χρονών τα ανάφερα σου τα ονόματα τους, εγώ ο XXXX, ο XXX, ο XXX, η XXXX, η XXXX, η XXXX η XXX, με τούτες τις κορούες αμα βρεθούμεν έχουμε μια σχέση πιο καλή από ότι έχω μαζί σου εσένα που σε ξέρω τα τελευταία δέκα χρόνια. Διατηρείς δηλ ακόμα τις σχέσεις σου.

Σ2=υπάρχει, υπήρχε μια χημεία, υπάρχει εκείνο το κάτι που μας συνδέει, τζ δεν θα σπάσει ποττέ, είμασταν κάθε Σάββατο μαζί για δέκα χρόνια στις ηλικίες τις ωράιες μας, τις εφηβικές τις νεανικές μας. Αναπτύσσονταν έρωτες εκείνη την περίοδο. Είχε παιδικιά που είχαν δεσμό μεταξύ τους, η XXX ας πούμεν είχε δεσμό με παιδί του συλλόγου αρκετόν καιρό, απεντρέψαμεν παιδικιά μεστο χορευτικό . Ο XXX με την XXX ας πούμεν εν πουδαμέ που εξεκινήσαν, η XXX με τον XXX . άρα έχουμεν τούντην σχέση κρατεί ακόμα.

E= Οι σχέσεις οι τωρινές;

Σ2=τζ τωρά, τωρά βλέπω ότι υπάρχουν έντονες σχέσεις μεταξύ των χορευτών , υπάρχει η σύνδεση που είχαμε εμείς τότε , ιδιαίτερα για τους μεγάλους που edώσαν τόσες πολλές παραστάσεις, εκαλέσαμεν τα παιδικιά να ξεπεράσουν κάποια προβλήματα τζ εκαταφέραν τα τζ τούτο έκαμεν τους να έρτουν κοντά . Δηλ δεν είναι μόνο που τις διασκεδάσεις που ήρταν κοντά .

E= Ανάπτυξαν δηλ σχέσεις φιλίας, οικογενειακές

Σ2=Μπράβο, αρκετές φορές θα δούμε χορευτές με οικογένειες μωρά και σπίτια που μπορεί αρκετές φορές να πιάσουν ένα τηλέφωνο να πουν έλατε σπίτι μας να πιούμε το ποτό μας 3-4 ζευκάρκα, ή κατά καιρούς θα οργανώσουν παρτυς, τα παιδικιά του χορευτικού, να καλέσουμε ένα τραγουδιστή μια κομπανία να έρτει πάνω, ας πούμε να κάνει μια ρεμπετική βραδιά, να κάμει ένα αφιέρωμα σε κάποιο τραγουδιστή, ή να πάμε στο σύλλογο να κάτσουμε να παίξουμε, να φάμε να πιούμε, να κόψουμε τις κουβέντες μας τζ τα μωρά να έξω στην αυλή να παίζουν. Υπάρχουν ναι αναπτυχθήκασιν.

E= Αναπτυχθήκαν και επαγγελματικές σχέσεις;

Σ2= ναι αξιοποιείται τούντο πράγμα.

E= Οι σχέσεις που έχουν δημιουργηθεί τώρα σε έχουν επηρεάσει, σε επηρεάζουν σε προσωπικό, οικογενειακό επίπεδο; Ή θεωρείς ότι είναι αποκομένα το ένα από το άλλο;

Σ2=Τι εννοείς;

E= Το επίπεδο της σχέσης που έχεις σε βοηθά να ξεπεράσεις ή να διαχειριστείς κάποια θέματα που αντιμετωπίζεις;

Σ2=Μόνο τζ μόνο που εν φίλοι σου τούτοι οι άνθρωποι τζ βρέθεσαι μαζί τους. Βοηθάσε, ψυχολογικά ξέρουμε ούλοι ότι άμαν έσιεις φίλους σίουρα βοηθά. Τζ αρκετές φορές μπορεί να τύχει να συζητήσουμε κάποια προβλήματα που αντιμετωπίζουμε με φίλους μας ας πούμεν ναρτει κάποιος να μου πει ξέρεις έχω το τάδε πρόβλημα τζ να το κουβεντιάσουμε, ναι έτυχε, τζ συμβαίνει τούντο πράμα.

E= Τζ κοινωνικοποιήσε

Σ2=Βέβαια

Γ. ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ

E= Το επίπεδο εμπιστοσύνης στον ΠΑΟΚ τα τελευταία χρόνια πως θα το περιέγραφες; Εμπιστεύκεστε ο ένας τον άλλον, είσαστε επιφυλακτικοί...

Σ2=πολύ υψηλό επίπεδο εμπιστοσύνης . Να πω ότι τα τελευταία χρόνια, χειριζόμαστε ένα πολλά λεπτό κομμάτι το οικονομικό, έχουμε έσοδα αρκετά, που εκδηλώσεις που κάμνουμεν μπορεί να έχουμε έσοδα μέχρι δέκα χιλιάδες ευρώ τζ έξοδα εννοείτε τζ έχουμε κοπέλα η οποία αυτοβούλως διαχειρίζεται τούντα πράματα χωρίς να το γνωρίζει κάποιος, είναι μια δυναμική κοπέλα, πήρε πρωτοβουλία, ο πιο μάγκας αν θέλεις που μας, τζ κανέναν δεν είπε κάποια στιγμή μα γιατί να ασχοληθείς εσύ , αντίθετα ούλοι έχουμεν της απόλυτη εμπιστοσύνη, έρκεται στο τέλος του φεστιβάλ για παράδειγμα τζ λέει μας ξέρετε παιδικιά, εισπράξαμε έχουμε τούτα τα έσοδα, είναι ελεγμένο από την ίδια την εμπιστευόμαστε χωρίς κανένα πρόβλημα. Αρκετές φορές

φυσικά για να είμαστε τζ πιο σωστοί με τους εαυτούς μας κάμνουμε έλεγχο ο ένας τον άλλο, αλλά της έχουμε εμπιστοσύνη απόλυτη.

E= όσον αφορά προσωπικά θέματα εν εύκολο ή εν δύσκολο να εμπιστευτείς κάποιον που τα μέλη;

Σ2= έχει μέλη τα οποία μπορείς να τα εμπιστευτείς , που αναπόφευκτα έρκεσαι πιο κοντά τους, δεν θα εμπιστευτείς και τα 20-25 μέλη αλλά σίγουρα με κάποια παιδικιά που εν πιο κοντά λέμε τζ κουβέντες που εν of the record και θα μείνουν μεταξύ μας

E=πόσο εύκολο σου είναι να αφήσεις τα παιδιά σου σε κάποιο μέλος από τον ΠΑΟΚ αν σου τύχαινε κάτι;

Σ2= εύκολα, θα το έκαμνα. Έτυχε μου το ανάποδο, να προσέχω μω'ρα, έτυχε η χχχχ να έχει μια κηδεία τζ έπιασε με «πιάστα μωρά μου που το σχολείο», έπιασατα το μεσημέρι τζ ήρτεν η ώρα 6 ταπόγευμα να τα πιάσει, άρα...

E= Σε περίπτωση που κάποιοι τρίτοι έχουν διαπροσωπική διαφωνία μεστον ΠΑΟΚ , ποια θα ήταν η στάση σου; Θα ήσουν ουδέτερος θα επέμβαινες;

Σ2= εξαρτάται που το πρόβλημα, έτυχε να το αγνοήσουμε σε εισαγωγικά, τζ να ατο αφήσουμε να λυθεί που μόνο του. Είχε στιγμές όμως που δεν ελύνητον τζ έπρεπε να κάτσουμε κάτω να το κουβεντιάσουμε είτε σε επίπεδο επιτροπής να κάτσουμε κάτω να αξιοποιήσουμε την Κοινή Σοφία , αλλά μετά λόγω της θέσης μου έπρεπε να μιλήσω προσωπικά με τις δυο πλευρές τζ να προσπαθήσω χωρίς να πάρω το μέρος οποιοδήποτε να προσπαθήσω να τους πείσω ότι τουλάχιστο στο κομμάτι το δικό μας δεν έχουμε κάτι να χωρίσουμε, αντίθετα έχουμε πολλά κοινά που μας ενώνουν, τζ θα τα έβρουμε, να ξεπεράσουμε τις όποιες δυσκολίες. Θέλω να πιστευκω ότι τα παραπάνω προβλήματα ελύσαμεντα με τουντο τρόπο. Εχει περιπτώσεις που μπορεί να μην τα καταφέρεις αλλά θα προσπαθήσω τζ δεν θα πάρω το μέρος κανενός, όλοι έχουν το δίκαιο τους. Προσπαθούμε να επιλύουμε τα όποια προβλήματα τζ συνήθως καταφέρνουμεντο. Δεν είχαμε ιδιαίτερα προβλήματα . τζ με τον τρόπο που λειτουργούμε σπάνια έχουμε προβλήματα. Στις λίες φορές που συμβαίνει βρίσκουμεν τους μηχανισμούς τους τρόπους παραπάνω με την κουβέντα τζ λόγω των σχέσεων που υπάρχουν ήδη τζ λύουμεντα.

E= θα έλεγες ότι η εμπιστοσύνη που δείχνεις γενικότερα στους ανθρώπους έχει επηρεαστεί από τη συμμετοχή σου στον ΠΑΟΚ;

Σ2= Γενικότερα , στη στάση μου απέναντι στο κόσμο εβοήθησε με με ποια έννοια, όταν είσαι σε ένα χώρο που 8 χρονών τζ συναναστρέφеше με διάφορες ηλικίες από μικρός βλέπεις διάφορες συμπεριφορές , βλέπεις κόσμο πως λειτουργά υπό πίεση , εμάθαμε

που μικροί να ανεχόμαστε, να κρίνουμε , να αντιλαμβανόμαστε χαρακτήρες και ανάλογα να κινούμαστε . Δηλ μπορώ να καταλάβω αν κάποιος είναι οξύθυμος τζ να τον πιάσω με το μαλακό, να τον καλμάρω , μπορώ να καταλάβω αν κάποιος εν πιο καλός ή δυνατός που τον άλλον τζ θα ανεχτεί οτιδήποτε για παράδειγμα έχουμε στο συγκρότημα μέσα τον ΧΧΧΧ, ο άνθρωπος τζίνος μπορεί να ανεχτεί τα πάντα . Έχει άλλο κόσμο ο οποίος εν πιο δύστροπος θέλει διαφορετικό χειρισμό τζ εμάθαμε τζ εγώ προσωπικά έμαθα πλέον να χειρίζομαι αρκετόν κόσμο τζ εκτός συγκροτήματος να αναγνωρίζω τον χαρακτήρα του για να μπορώ να τον προσεγγίσω τζ να μιλήσω μαζί του εύκολα. Η γυναίκα μου χαρακτηριστικά είπε ότι μπορώ να κάμω κουβέντα με τον οποιοδήποτε . Μπορώ να μιλήσω με ένα άνθρωπο που καθαρίζει δρόμους , με ένα ξένο εργάτη, τζ ένα λαϊκό τζ να μιλήσω τζ με τον πρότανη του πανεπιστημίου. Πιστευω ότι όταν είσαι που μικρός σε ένα χώρο τζ βλέπεις διάφορους χαρακτήρες μαθαίνεις χωρίς να είναι ανάγκη να σπουδάσεις τίποτε το κοινωνιολογικό. Με την συναναστροφή τζ μόνο πιστεύω ότι με βοήθησε πάρα πολύ .

Δ. ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

E= Το πνεύμα συνεργασίας στο ΠΑΟΚ πως θα το περιέγραφε; Πόσο πρόθυμα είναι τα μέλη να αφιερώνουν χρόνο πέραν εκείνης της ώρας την Παρασκευή;

Σ2= Τα πιο ενεργά μέλη τζίνα της επιτροπής εν πρόθυμα ναι. Αρκετές φορές σε περιόδους που πρέπει να στήσουμε εκδηλώσεις σοβαρές φεστιβάλ κτλ αρκετές φορές αφιερώνουν αγόγγυστα θα έλεγα πάρα πολλή χρόνο, όσο χρειαστεί για να γίνει το καλύτερο, αλλά τούτο θα το κάμει ο πυρήνας εκείνοι που είναι στην επιτροπή . Αλλά εφκήκε πάρα πολλές φορές τζ που τον πιο απλό κόσμο από τους απλούς φίλους τα απλά μέλη ότι την ώρα που θα τους ζητήσεις την απλή βοήθεια τζ τζίνοι θα σταθούν τζιαιαμέ να βοηθήσουν στον βαθμό που μπορούν με το χαμόγελο τους τζ μόνο . εν πολλά μεγάλη η συνεργασία μεταξύ μας.

E= όταν προκύψει κάποιο πρόβλημα /ζήτημα κτιριακό, υπηρεσίας, ηγεσίας, πως το αντιμετωπίζετε; ατομική, ομαδικά

Σ2= Συνήθως η τακτική είναι να χρησιμοποιούμε την Κοινή Σοφία. Κανένας δεν παίρνει πάνω του κάποιες καταστάσεις . ένα κάμουμε συνεδρία εν αμιλήσουμε ανοιχτά σε γκρουπ που έχουμε στο Viber... χρησιμοποιούμε την τεχνολογία πολλά τζ μπορεί να συνεδριάσουμε που το Viber , θα ανταλλάξουμε απόψεις που τζιαιαμέ, τζ δεν θα το πάρει κάποιος πάνω του. Οι ευθύνες μας τζιαιαμέ είναι συλλογικές .

E= Μπορείς να σκεφτείς κάποιο παράδειγμα;

Σ2= Απλά πράματα, εθέλαμε να ανακαινίσουμε την αίθουσα μας, υπήρξαν διάφορες ιδέες. Εκάτσαμε κάτω και εκαταφέραμε να κάμουμε μια δουλειά κοινής αποδοχής . Ακόμα και εκ της θέσης μου ως υπεύθυνος θα έλεγα του χορευτικού, θα βάλω τις ιδέες μου κάτω και πάντα υπό κρίση, όμως τα άτομα της επιτροπής επειδή εκπέμπουμε στα ίδια μήκη κύματος συμφωνούν τις πλείστες φορές με τις ιδέες μου, στηρίζουν την . Αλλάσσουν την τζ λλίον στην πορεία τζ έτσι λειτουργούμε. Δεν θα έλεγα ότι διατάσσω αποφασίζω , κάμνω ότι θέλω τζ ακολουθούν . Δεν έσει έτσι πράμα.

E= Ποιο το προσωπικό σου όφελος από αυτή την συνεργασία σαν άτομο;

Σ2= Νιώθεις ωραία, κάμνεις εσύ κάτι που αρέσει και κάμνουν τζ οι άλλοι κάτι που σου αρέσει , το ότι βγάλουμε αποτέλεσμα όμορφο στο τέλος , αυτή είναι η ικανοποίηση μας, ηθική ικανοποίηση μας. Αυξάνει την αυτοπεποίθηση μας, μας κάνει πιο υπεύθυνους γιατί έχουμε να λειτουργήσουμε ένα όμιλο , αν θέλεις να είσαι τζιαιαμέ υποχρεωτικά γίνεσαι πιο υπεύθυνος, πιο δυνατός, οπωσδήποτε.

E= Σε περίπτωση που συμβεί κάτι δυσάρεστο σε κάποιο μέλος του ΠΑΟΚ πόσο πιθανόν θα ήταν να βοηθούσατε ως ομάδα;

Σ2=Πόσο πιθανόν;;; Σίγουρο. Πριν διομιση χρόνια ο παλιος ο δάσκαλος του χορευτικού διαγνώστηκε με καρκίνο στο στομάχι τζ εκάλεσε μια νύχτα μια μίνι σύσκεψη τρία άτομα ένας που τζίνους ήμουν εγώ τζ είπε μας το. Το και το , ο γιατρός είπε μου θα είναι όλα οκ , δεν θέλω να σταματήσουμε τις πρόβες τζ ζητώ απλά που σας να με αντικαταστήσετε για όσο καιρό χρειαστεί τζ μεις εθεωρήσαμε ότι ήταν αυτονόητο να γίνει . Εκόψαμε τον λαϊμό μας ήβραμεν τον χρόνο, τζ εσταθήκαμε δίπλα του. Τόσο στη λειτουργία του συγκροτήματος όσο και ηθικά είμασταν κοντά του , ερωτούσαμεν τον τι συμβαίνει τι γίνεται , όταν έκαμε επέμβαση επήαμεν να τον δούμε. Τελικά εχάσαμεντον τζ ήταν σαν να τζ εχάσαμε ένα μέλος της οικογένειας μας. Ήταν οφθαλμοφανέστατο από τον οποιοδήποτε τουντο πράμα.

E= Νομίζεις ότι μπορείς να στηριχθείς πάνω στα άλλα μέλη αν σου συνέβαινε κάτι;

Σ2= Ναι θεωρώ πως ΝΑΙ

E= Πως σε επηρεάζει αυτό το ναι

Σ2= Είναι ευχάριστο να ξέρεις ότι πέραν από το οικογενειακό σου περιβάλλον έχει κ άλλο κόσμο που μπορεί να σε στηρίξει στις δύσκολες στιγμές να σου συμπαρασταθεί , είναι ευχάριστο.

E. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

E= Αποτελεί πηγή πληροφόρησης ο ΠΑΟΚ γενικότερα; αν μαθαίνεις νέα για την κοινότητα , την επικαιρότητα

Σ2= Σίγουρα είναι ένα μεγάλο καφενείο, θα βρεθούμε 30 άτομα στη πρόβα σίγουρα δεν θα σταθούμε στρατιώτες τζιαιάμε, κάμνουμε τζ λίων την πλάκα μας, θα πούμε καμιά κουβέντα τζ κανένα κουτσομπολιό εντός εισαγωγικών, συνήθως επειδή είμαστε τζ μιας πολιτικής παράταξης, θα ανταλλάξουμε τζ καμιά πολιτική συζήτηση τζ κουβέντα για τις ομάδες μας κτλ.

Επιμορφωτικός όμως πολλές φορές μπορεί να είναι ...για παράδειγμα τελευταίως οργανώσαμε διάλεξη με θέμα τον παραδοσιακό χορό , εφέραμεν κάποιον να κάμει μια διάλεξη, εμάθαμε δκιο πράματα σχετικά για τον κυπριακό χορό που δεν εξέραμε προηγουμένως για το χορό και εμάθαμε τζ αλλα πράματα όπως πολιτικά θέματα της δεκαετίας του 50' αλλά τζ γενικά , πως ήταν η Κύπρος τότε κτλ. Έχει και στιγμές που θα επιμορφωθείς.

ΣΤ. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ ΚΑΙ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ

E= Αν σκεφτείς τα μέλη του ΠΑΟΚ θα έλεγες ότι υπάρχει ομοιογένεια ή ανομοιογένεια ως προς τα χαρακτηριστικά τους; Πχ. Φύλο ηλικία, εκπ. υπόβαθρο, οικονομική κατάσταση...

Σ2= Εντάξει είναι ανομοιογενής , θα δεις χορευτή χορεύτρια 14 χρονών, οι πιο μικροί μας είναι 14 τζ οι πιο μεγάλοι 60 από το μεγάλο το συγκρότημα. Θα δεις κόσμο που οικονομικά είναι δυνατός τζ θα δεις τζ κόσμο ο οποίος οικονομικά δυσκολεύεται αφάνταστα , άνεργους ας πούμε, θα δεις ανθρώπους μορφωμένους, καλή ώρα εσύ τωρά έχεις τα πτυχία σου έχεις τα μάστερ σου, κάμνεις τη διατριβή σου τζ θα συναναστραφείς με άτομο που δεν ετέλειωσε το σχολείο. Υπάρχει μια ανοχή όμως βρίσκουμε τα τζ εν τούτο που μας ενώνει, ο ΠΑΟΚ

E= Θέτετε κάποια εμπόδια στο να συμμετέχουν κάποιοι για το οποιοδήποτε χαρακτηριστικό τους

Σ2= Όχι τίποτε τίποτε, παρόλο που η ομάδα στον ΠΑΟΚ πολιτικά μπορούμε να πούμε πρόσκειται στην αριστερά , έχει παιδικιά που δεν έχουν καμιά σχέση με την αριστερά, τζ ουδέποτε εβάλαμεν τέτοια εμπόδια , ουδέποτε είχαμε μέσα στα κριτηρια μας ναυαι κάποιος του ίδιου του πολιτικού χώρου, τζ νομίζω νιώθουν το τζ οι ίδιοι έρχονται τζιαιαμέ με κάθε ευκολία τζ διαφορετικές ομάδες έχουμε , τζ τα μωρά του παιδικού το ίδιο.

E= Σε ποιο βαθμό επικρατεί σύμπνοια ανάμεσα στα μέλη

Σ2= Θα έλεγα ότι αποτελεί δεύτερη μας οικογένεια, ειδικά στο πυρήνα είναι δεδομένο πλέον για μας ότι θα πάμε να βοηθήσουμε να δουλέψουμε για το σύλλογο να προσφέρουμε

E= Αυτό αποτελεί κίνητρο για περαιτέρω προσωπική συμμετοχή;

Σ2= Οπωσδήποτε, σου δίνει κίνητρο, σου δίνει δύναμη ότι αυτό που κάμνεις έχει κ μιμητές, έχει και παιδικιά που συμπαρίσταται με τον τρόπο τους, δεν νιώθεις ότι μάχουμε μόνος μου, ούτε ότι με εκμεταλεύονται. Είναι όλοι εκεί και προσφέρουν με τον τρόπο τους, ο καθένας όπως μπορεί. Ενθαρρύνεται και ο εθελοντισμός. Προχθές για παράδειγμα οργανώσαμε στο πι και φί μια δεντροφύτευση στην κοινότητα, εμαζέψαμε 30-40 άτομα τζ επήγαμε εξοδέψαμε 2 ώρες που το χρόνο μας τζ κάμαμε μιαν δενδροφύτευση στην ευρύτερη κοινότητα. Επετάκτηκε και ένα μέλος τζ είπε παιδικιά να οργανώσουμε τζ μια καθαριότητα της κοινότητα άρα....

Z. ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ

E= Γενικότερα η άποψη σου λαμβάνεται υπόψη σε θέματα που αφορούν τον ΠΑΟΚ τζ με ποιο τρόπο;

Σ2= Λαμβάνεται υπόψη ναι. Σε επίπεδο επιτροπών που συμμετέχω και σε επίπεδο απλών μελών

E= δίνεται σου η ευκαιρία να εκπροσωπήσεις τον ΠΑΟΚ σε κάποιο σύνδεσμο, φορέα εκδήλωση.

Σ2= Ναι, για παράδειγμα μπορεί να εκπροσωπήσω τον ΠΑΟΚ για θέματα αθλητισμού στο κοινοτικό συμβούλιο, έτυχε μου να εκπροσωπήσω τον ΠΑΟΚ στον ΚΟΑ, στην ομοσπονδία που συμμετέχει το ποδοσφαιρικό τμήμα την ΠΟΕΔ, είτε σε γενικές συνελεύσεις είτε σε δικαστικά σώματα, έτυχε να κάμουμε τον δικηγόρο του σωματείου.

E= Έτυχε να οργανωθείτε ως ΠΑΟΚ τζ να απαιτήσετε ομαδικά από την κοινοτική αρχή ή από άλλο φορέα κάτι σχετικό με τον ΠΑΟΚ ή με την ανάπτυξη της κοινότητας;

Σ2= Βεβαίως, έτυχε πάρα πολλές φορές. Αρκετές φορές μάλιστα εσυγκρουστήκαμε κιόλας με τις κοινοτικές αρχές, είτε για θέματα χρηματοδότησης, θεωρούμε ότι η κοινότητα οφείλει να στηρίζει τα σωματεία, όχι μόνο το δικό μας αλλά επαλέψαμε τζ για τα άλλα σωματεία στην κοινότητα παρόλο που δεν έχουν την δράση που έχουμε εμείς επαλέψαμε τζ για τζίνους. Είπαμε ότι η κοινότητα οφείλει να στηρίζει τα σωματεία, ειδικότερα πριν κλείσουν οι ΣΠΕ, τούτο ήταν προσωπική μου επιτυχία που καταφέραμε να παίρνουμε εισφορές. Συζήτησα έντονα με τον τότε γραμματέα τζ έπεισα τον ότι έπρεπε να συνεισφέρει τζ συνεισφερε.

Τζ το θέμα του γηπέδου, εκάμαμε απίστευτες επαφές, επήγαμε ήβραμε υπουργούς πχ τον υπ. Εσωτερικών ,εφέραμεν τον Πρόεδρο του ΚΟΑ να δει τον χώρο που υπάρχει ένα υποτυπώδες γήπεδο, τζ προσπαθούμε να τον πείσουμε ότι είναι προς όφελος των νέων της κοινότητας μας ότι είναι μια διέξοδος που έχουν τούτα τα παιδικιά τζ βοηθάτε μας να στήσουμε ένα γήπεδο κάθως πρέπει .

Τζ η δεδρυφύτευση ήταν απαίτηση του ΠΑΟΚ να δοθεί ένας χώρος ης κοινοτητας. Είναι η δεύτερη φορά που γίνεται στα χρόνια τούτα, πήγαμε παλαιότερα όταν ήταν άλλος κοινοτάρχης, εστείλαμε επιστολή στο Κοινοτικό συμβούλιο, είπαμε τους ότι θέλαμε να κάνουμε μια δενδρυφύτευση στην κοινότητα μας, υποδείξετε μας ένα χώρο τζ εμείς θα αναλάβουμε να φέρουμε τα μέλη μας να δενδρυφυτέψουμε. Με αυτό τον τρόπο εδενδρυφυτέψαμε το πάρκο που είναι ανάμεσα στο κοινοτικό συμβούλιο τζ τα σχολεία μας, εμείς το δενδρυφυτέψαμε, με μελη δεκαπεντάχρονους μέχρι ογδοντάχρονους, είχαμε τζ ογδοντάχρονο τζ εσουντόνιζε την κατάσταση, ένας μάγκας που είχαμε. Ναι παίρνουμε πρωτοβουλίες

E= Η στάση σου απέναντι στα κοινά διαφοροποιήθηκε λόγω της συμμετοχής σου στον ΠΑΟΚ;

Σ2= Ναι αναπόφευκτα , από την στιγμή που είμαστε σε ένα σωματείο που μας προσφέρει από 8 χρονών αναπόφευκτα και στα κοινά δεν λέμε όχι, μέλη του ΠΑΟΚ θα τους δείς να είναι μέλη στο κοινοτικό συμβούλιο, θα τους δείς να είναι μέσα στους συνδέσμους γονέων , να είναι σε άλλες επιτροπές της ευρύτερης κοινωνίας και όχι μόνο της κοινότητας .

E= Νομίζεις ότι μπορείς να επηρεάζεις τα κοινά ή τα τοπικά δρώμενα εξαιτίας της συμμετοχής σου στον ΠΑΟΚ;

Σ2= Το ότι εκαλεστήκαμε να πάρουμε αποφάσεις γρήγορα, τούτο εβοήθησε μας. Τζ όταν θα μπουμε σε συμβούλια εκτός του ΠΑΟΚ τζ τζιαιαμέ είμαστε ευέλικτοι, καθοδηγούμε τζ τζίνα τα συμβούλια. Τζ η υπόλοιπη κοινότητα το αναγνωρίζει άσχετα αν ενοχλεί κάποιους αναγνωρίζουν τζ ξέρουν ότι τζίνο που θα πούμε είναι εφικτό γιατί έχουμε την πείρα. Εν να στήσει η κοινότητα μια εκδήλωση ας πούμε , θα μπούμε μπροστά θα πούμε τις απόψεις μας τζ θα γίνουν σεβαστές γιατί ξέρουν ότι έχουμε την πείρα τζ την τεχνογνωσία.

Η. ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

E= τελικές ερωτήσεις. Θέλω να μου πεις αν η συμμετοχή σου στον ΠΑΟΚ επηρέασε τον τρόπο που αντιμετωπίζεις το μέλλον σου (αισιοδοξία)

Σ2= ναι, μέσα σου τουτα ούλα τα χρόνια κάμνει σε να είσαι πιο αισιόδοξος ναι , πιστεύεις ότι όλες οι δυσκολίες μπορούν να ξεπεραστούν αν ο κόσμος είναι θετικός σε αυτό που κάμνει . ας πούμε αρκετές φορές έτυχε να χάσουμε κόσμο, που τις ομάδες μας είτε τις χορευτικές είτε τις ποδοσφαιρικές, τζ τζιαιαμέ που περιμέναμε ότι θα τα κλείσουμε ούλα, θα τα διαλύσουμε, εξεκινούσαμε καινούρια αρχή πιο ΔΥΝΑΤΗ. Αν θέλεις παραδείγματα, εχάσαμε τον δάσκαλο μας τζ εφκηκαμε πιο δυνατοί μέσα από αυτή τη διαδικασία, οι χορευτές τζ τα μέλη του σωματείου (Ήταν και αυτός μέσα στα δύο τμήματα), εδώσαν έναν άτυπο όρκο ότι θα σταθούμε δαμέ να συνεχίσουμε τούτο το πράμα. Εχάσαμε τζ που το αθλητικό τμήμα, εφύγαν παίχτες ας πούμε που θεωρούνταν αναντικατάστοι, τζ αντικατασταθήκαν επάξια τζ καλύτερα που άλλα παιδικιά που ήρταν τζιαιαμέ . Τζ εφάνηκε ξεκάθαρα ότι υπάρχει ο ΠΑΟΚ τζ συνεχίζει τζ θεωρείται δεδομένο εις τον κόσμο , εις την κοινότητα το σωματείο τούτο ότι έχει ένα επίπεδο τελοσπάντων, τζ έρκετε κόσμος συνεχώς μπαίνει στις ομάδες μας στις αθλητικές τις χορευτικές τζ συνεχίζεται τούτη η παράδοση που δημιουργήσαμε τα τελευταία χρόνια. Άρα κάμνει μας όντως αισιόδοξους για το μέλλον μας όχι μόνο του ΠΑΟΚ αλλά γενικά της κοινωνίας μας.

E= Μπορεί οι άνθρωποι να κάμνουν τον κύκλο τους μέσα στον ΠΑΟΚ, φεύκουν τζ έρκονται τα μέλη αλλά ο ΠΑΟΚ εν τζιαιαμέ, θα έλεγα ότι έδοκεν τζίντες βάσεις , δίνει τζίνο το όφελος στους ανθρώπους που για αυτό τον κρατά τζ ζωντανό τόσα χρόνια, τζ ελκύει καινούρια μέλη.

E= Σκεπτόμενος την περίοδο της κρίσης, αν την βιώνεις αν την εβίωσες, με ποιο τρόπο σε επηρέασε ο ΠΑΟΚ;

Σ2= εμένα προσωπικά δεν με άγγιξε η κρίση. Το μόνο που μπορώ να πω είναι ότι είδα κόσμο που τον άγγιξε η κρίση μέσα από την ομάδα, έχασαν τις δουλειές τους, είχαμε τέτοια φαινόμενα ειδικά με τους ποδοσφαιριστές μας, όντας συμβούλιο εισηγήθηκα να στηρίξουμε να βοηθήσουμε όσο μπορούμε οικονομικά τούτα τα παιδικιά, δίνοντας για παράδειγμα 100-200 ευρώ το μήνα, να περάσουν. Προσπαθήσαμε ούκο λίγες φορές να βρούμε δουλειά σε παιδικιά που έχασαν τις δουλειές τους, εβάλαμε την ράχη μας που κάτω τζ αρκετές φορές ήβραμε δουλειές σε μέλη του σωματείου, για να τους βοηθήσουμε.

Νιώθω ότι τα παιδικιά που εβοηθηθήκαν , μέσα τους σίγουρα ενιώσαν ωραία ότι πίσω τους είχαν ένα σώμα, μιαν ομάδα που εστήριζε τζ εβοήθησε τους.

Είχε περιπτώσεις που η κρίση περιόρισε τις εξόδους τους τζ βρήκαν διέξοδο εκτόνωσης στον ΠΑΟΚ.

E= είχες την οικονομική ευχέρεια για ψυχαγωγία εκτός ΠΑΟΚ όμως επιλέγεις ΠΑΟΚ.

Σ2= όπως σου είπα πριν για μένα εν δεδομένο, θεωρώ το τρόπος ζωής, θεωρώ το δεδομένο ότι θα πάω τζιαιαμέ . Όταν ήρτε η μεγάλη η κρίση ενιώσαμε τζίνο το ψυχοπλάκωμα τι θα γίνει ο τόπος μας κτλ, ξεχνούσαμε έστω τζίνες τις λίγες ώρες τζιαιαμέ. Το ότι έγινε το κούρεμα τζ εμείς εκάμναμε πάρτυ μασκέ εβοηθήσαμε τζ με τούτη την έννοια κόσμο αρκετό.

E= Με βάση τις εμπειρίες σου, θα ήθελες να πεις κάτι σε κάποιο νέο που δεν συμμετέχει;

Σ2= να πω κάτι που το είπα πάρα πολλές φορές σε παιδικιά που δεν συμμετέχουν: ΜΟΝΟ κέρδος έχουν το να είναι μπλεγμένοι στον ΠΑΟΚ τζ στον κάθε ΠΑΟΚ . μόνο όφελος μπορούν να έχουν. Να συμμετέχουν στα αθλητικά στα πολιτιστικά σε οτιδήποτε τελοσπάντων προσφέρει ένα σωματείο ένα οργανωμένο σύνολο. Μόνο οφέλη.

E= θέλεις κάτι να προσθέσεις που δεν καλύφθηκε ;

Σ2= Εις την ευρύτερη περιοχή με τόσα χρόνια δράσης του ΠΑΟΚ έχει δημιουργηθεί μια παράδοση , μια πολλά πολλά θετική εικόνα στον κόσμο της περιοχής ότι είναι μια σοβαρή ομάδα , ένας σοβαρός σύλλογος, που προσφέρει γενικά στην κοινωνία, τζ τούτο χαροποιεί μας ειδικά εμάς τους πιο παλιούς. Τζ βλέπουμε το στα μάτια του κόσμου ότι εν ο ΠΑΟΚ τούτοι, εν σοβαρή ομάδα, εν σοβαρό σωματείο, όμιλος τζ μπορούμε να εμπιστευτούμε τα μωρά μας. Τα τελευταία χρόνια λειτουργούμε ένα παιδικό εργαστήριο παραδοσιακών χορών και βλέπεις κόσμο να εμπιστεύκετε τα μωρά του χωρίς πολλές πολλές ερωτήσεις γιατί απλά είμαστε εμείς. Τούτο έν πολλά σπουδαίο για τον όμιλο μας. Ενώ τη σημερινή κοινωνία οι σύγχρονοι γονείς ψάχνουν τζ την παραμικρή λεπτομέρεια για το που θα στείλουν το μωρό τους, κοντά μας νιώθουν ότι έρχονται κάπου εγγυημένα σε ένα χώρο που εδημιούργησε παράδοση που έχει κόσμο σοβαρό τζιαιαμέ , τζ ξέρουν τα μωρά τους ότι είναι σε καλά χέρια τζ εμπιστεύκουντε μας. Αυτό είναι και το κέρδος όλης αυτής της δράσης τόσα χρόνια που υπάρχουμε τζιαιαμέ, τζ φαίνετε έντονα τα τελευταία 4-5 χρόνια.

Στο πολιτιστικό το κομμάτι ήταν πιο εύκολη η κατάσταση διότι θα έρτει κόσμος που θέλει να μάθει χορό τελοσπάντων, του αρέσκει η παράδοση, αρέσκει του ο χορός, αρέσκει του ο πολιτισμός ή οι γονείς του παροτρύνουν τον να πάει γιατί εμπιστεύκουντε τούντο κόσμο τζ νιώθουν ότι εν κάτι ωραίο που γίνεται τζ είναι ευχάριστο να χορεύεις να ψυχαγωγηθείς.

Το κομμάτι το αθλητικό, το τι κόσμο είχαμε είναι απίστευτο. Είχαμε πάρα πολλές περιπτώσεις νεαρών που αλήτευκαν που βάλω το χέρι μου στη φωτιά ότι αν δεν είμασταν τζιαιαμέ θα είχαμε μιτσιούς που θα καταλήγαν φυλακή . Είχαμε περιπτώσεις

που εκάμναμε προπόνηση τζ ήρτε περιπολικό της αστυνομίας μέσα στο γήπεδο τζ επάρκαρε. Αμέσως ο μιτσής ο συγκεκριμένος ήρτε κοντά μου τζ είπε μου « εν για μένα που ήρταν». Πέμου γλήορα τωρά τι έγινε του είπα, ήρτε η αστυνομία να τον συλλάβει τζ μπήκαμε μπροστά τζ είπαμε τους, αφήστε τον μιτσή, να του μιλήσουμε εμείς να τον βοηθήσουμε να δούμε τι ένα κάμουμε . Ήταν παιδί που διαλυμένη οικογένεια, τζ η διέξοδος του μέσα σε ένα χωρκό ήταν ο αθλητισμός. Ήταν καλός παίχτης επάσαμεντον εμείς που κοντά, επαπατζίλαμεν του εμείς μια δκυο τρεις πέντε δέκα .Τζ βλέπω ότι εφέραμεν τον σε ένα δρόμο καλό τζ εγλίτωσε αν μη τι άλλο από τις φυλακές τζ που άλλα πράματα.

Είχαμε περίπτωση παιδικού που είχαμε φοβερές αντιδράσεις όταν ήρτε στην ομάδα. Ήταν ένα παιδί ο οποίος ήταν από άλλο πολιτικό χώρο, ακραίος τζ ήρτε να παίξει ποδόσφαιρο μαζί μας . Όταν μαθεύτηκε αυτό το πράμα στους κύκλους της ομάδας υπήρχαν αντιδράσεις τζ σε επίπεδο πιο ψηλό στην κεντρική επιτροπή του σωματίου είχε φωνές που έλεγαν πρέπει να φύγει που δαμέ τούτος γιατί εν παλιόπαιδο γιατί έχει το XXXX πάνω στη ράχη του ας πούμε τζ δεν γίνεται να παίξει μάππα μαζί μας. Εμείς τότε στην ομάδα στο συμβούλιο της ομάδας εξέραμε κάποιες λεπτομέρειες που οι άλλοι δεν τις ήξεραν τζ αναγκαστήκαμε τζ μπήκαμε μπροστά τζ εστήσαμε του ασπίδα.

Είπα με τους για τόνομα του θεού γιατί είμαστε δαμέ εμείς, είναι απλά για να παίζουμε μάππα; Είμαστε δαμέ για να βοηθούμε τους μιτσιους τους δικούς μας και εννούμε ούλλου του χωρκού. Τζ ήρτε ένα κοπελλούι ο οποίος ξέρετε πολλά καλά ότι έχει προβλήματα με τα ναρκωτικά

-Γιαυτό που φωνάζουμε επειδή εμάθαμε ότι εμπλεγμένος με ναρκωτικά

-ωραία εν μπλεγμένος με ναρκωτικά, εμείς τι κάμνουμε; Εμείς κουντούμεντον που τζιαιαμέ τζ τζεί; Αν τον δκιώξουμε εμείς κουντούμεντον που τζιαιαμέ τζ τζεί. Αντίθετα αφού θεωρούμαστε υγιές κομμάτι, αφήνουμεν τον δαμέ τον άνθρωπο τζ γνωρίζει τζ μιαν οικογένεια πιο σοβαρή τελοςπάντων και θα τον βοηθήσουμε τζ έτσι τζ έγινε. Εγλιτώσαμε τουτο το κοπελλούι τζ ως τωρά έχει να λαλεί , τζ ως τωρά έρκεται τζιαιαμέ να πει το ποτό του, να πεί τις κουβέντες του , νιώθει μας ότι είμαστε άνθρωποι φίλοι του δικού του, τζ είμαι σίγουρος ότι νιώθει ότι εβοηθήσαμεν τον.

E= Έτυχε να προσεγγισετε εσεις άτομα;

Σ2= Βέβαια, λεμεν τους. Η αλήθεια δεν είναι το πιο εύκολο πράμα. Είναι πολύ δύσκολο κάποιος που δεν θέλει να έρτει να παίξει ποδόσφαιρο να τον πείσει να έρτει. Τζ εμείς προσεγγίσαμε ναι, περιπτώσεις εις την κοινότητα μας που ενιώθαμε ότι θέλουν βοήθεια , ότι εξαπόλυτοι οι μιτσιοί, ότι οι γονείς τους εν χωρισμένοι τζ τσακώνονται δεν

ασχολούνται μαζί τους κτλ. Έτυχε μας περιπτώσεις να προσεγγίσουμε. Εγώ προσωπικά, επροσέγγισα πολλά μωρά να τους πω ελάτε να παίξουμε μπάπα αφού ξέρετε ποδόσφαιρο είσαστε καλοί κτλ αλλά δεν έρχονται. Δύσκολο. Τζίνιοι που ναρτουν που μόνοι τους όμως, κάμνουμε διάγνωση τζ βλέπουμε ότι έχουν προβλήματα τζ στήνουμε μηχανισμούς τζ μέσα στην ομάδα την ίδια τζ βοηθούμε τους.

E= Νομίζεις παίζει ρόλο που είναι σε τοπική κοινότητα που εδράζεται ο ΠΑΟΚ;

Σ2= Νομίζω θα αδικούσαμε άλλα σωματεία αν το λέγαμε αυτό που είναι στη Λευκωσία, γνωρίζω και φίλους που είναι σε άλλα σωματεία που μπορεί να κάμουν τζ πιο πολλή έργο που μας γιατί πιστεύω ότι νιώθουν τζ εκείνοι τούτο που νιώθουμε τζ εμείς , εκερδίσαν πάρα πολλά που τα σωματεία τους τζ έχουν να προσφέρουν πολλά πουτουντο μετερίζι στην κοινωνία. Η Προοδος στο Καιμακλι , η Αναγέννηση στο Λυθροδόντα κ.α

Μόνο καλά έχουν να προσφέρουν τα σωματεία.

E=H κοινότητα έχει κ άλλα σωματεία;

Σ2= Υπάρχουν κ άλλα σωματεία, και κατά καιρούς λειτουργούν ή υπολειτουργούν . Ο ΠΑΟΚ λειτουργεί γιατί έχει την τύχη να μπολιάσει αρκετά άτομα που πιστεύουν ότι είναι σωστό να προσφέρουν στην κοινότητα τους τζ στην κοινωνία. Υπάρχει το προζύμι αλλά τζ το μπόλιασμα ο ένας στον άλλο !